הלכות אישות פרק כ"ד (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

הלכות אישות – פרק כ"ד

פרק כ"ד של הלכות אישות (אחד הפרקים האחרונים בהלכות אישות, לאחר למעלה מעשרה פרקים בענייני כתובה) עוסק בהלכות נשים שאין להן כתובה, או שיש להן רק חלק מתנאי הכתובה – אם משום שהנישואין היו מבוססים על מקח טעות, אם משום שהן אסורות לבעל, ואם משום שהאשה אינה נוהגת כדת משה וישראל.

הלכה א'

לשון הרמב"ם

הנושא את האילונית ולא היו לו בנים ולא אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה אף על פי שכופין אותו ומוציא הרי היא ככל הנשים ויש לה כתובה ושאר תנאיי כתובה וכן זוכה הבעל במה שזוכה בשאר הנשים.

ביאור הפשט

אדם שנשא אילונית (אשה שאינה יכולה ללדת), והוא ידע על כך בשעת הנישואין ("הכיר בה"), ועדיין לא קיים מצות פריה ורביה ואין לו אשה אחרת – אף על פי שכופין אותו לגרשה כדי שיוכל לקיים פריה ורביה, מכל מקום יש לה כתובה מלאה וכל תנאי כתובה, וגם הבעל זוכה בכל הדברים שבעל זוכה בהם אצל אשה רגילה (כגון מעשה ידיה וכיוצא בזה).

חידושים וביאורים

* **החילוק בין איסור ביאה לביטול פריה ורביה (ר' יואל אשר):** היה מקום לומר שכיון שבית דין כופה אותו לגרשה ואסור לו להמשיך לדור עמה, אין זה מגורים לגיטימיים ולא תקבל כתובה. אולם היסוד הוא שהמגורים עם אילונית אינם איסור עצמי (אינם מאיסורי ביאה), אלא דין במצות פריה ורביה שאסור להישאר בלא בנים. ממילא היא אשה כשרה לכל דבר, וכשנשא אותה ביודעו מי היא, התחייב בכתובתה במלואה.

הלכה ב' – הלכה ג'

לשון הרמב"ם

אבל הנושא אשה ולא הכיר בה ונמצאת אילונית. וכן הנושא אחת מחייבי לאוין. וכן הנושא שניה בין הכיר בה בין לא הכיר בה אין להן עיקר כתובה ולא תנאי מתנאיי כתובה. אבל תוספת יש להן. ואין להן מזונות ואפילו לאחר מותו. וכשכופין אותן ומפריישין ביניהן אין מוציאין מן הבעל פירות שאכל: ולמה אין להן עיקר ויש להן תוספת. העיקר שהוא תקנת חכמים כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה הואיל ולא הכיר בה אין לה עיקר. אבל התוספת שהוא חייב עצמו בה כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו הרי עמדה בתנאי שלה והרי הקנת לו הנאתה והרי היא עומדת אבל התורה אסרה אותה עליו ומה היא יכולה לעשות לפיכך יש לה תוספת שאין מעשיה הן הגורמין לה להיאסר אחר הנישואין אלא אסורה היתה מקודם. ולמה לא חילקו בשניה בין הכיר בה ובין לא הכיר בה אלא אמרו אין לה עיקר כתובה בכל מקום מפני שהיא מדברי סופרים עשו בה חיזוק:

ביאור הפשט

אדם שנשא אילונית ולא ידע על כך ("לא הכיר בה"), או שנשא אחת מחייבי לאוין (בלא הכיר בה), או שניה לערות (מדרבנן – אפילו אם ידע, "בין הכיר בה בין לא הכיר בה"), אין להן עיקר כתובה ולא תנאי כתובה (ואין להן מזונות, אפילו לאחר מותו). אבל "תוספת כתובה" יש להן. וכשכופין אותם להתגרש, אין מוציאין מן הבעל את פירות נכסי מלוג שלה שכבר אכל. הטעם שיש להן תוספת ולא עיקר הוא משום שעיקר כתובה הוא תקנת חכמים ("כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה"), ודבר זה אינו שייך כאן, משא"כ את התוספת חייב עצמו בה מרצונו תמורת ההנאה שהיא נותנת לו כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו. ובשניה לא חילקו חכמים בין הכיר בה ללא הכיר בה, משום שכיון שהאיסור הוא מדברי סופרים עשו בו חיזוק. (בערוה ממש אין תופסין קידושין כלל, ולכן השאלה אינה מתחילה).

חידושים וביאורים

* **הטעם להפסד עיקר כתובה ומזונות (ר' יואל אשר):** באילונית דלא הכיר בה הרי זה מקח טעות, וממילא הנישואין מעולם לא היו נישואין. בחייבי לאוין ובשניות רצון חכמים שיגרשנה; וכיון שכל תקנת הכתובה וחיוב ה"שאר" (מזונות) לא נתקנו אלא לזוג שחכמים רוצים שיחיו יחד, לא תיקנו כאן כתובה ומזונות.

* **מדוע אין הבעל צריך להחזיר את "פירות שאכל"? (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *הקושיא (ר' יצחק):* אם הנישואין היו בטעות או מבוססים על איסור, הרי הבעל אכל את פירות נכסי המלוג שלה שלא כדין (מעולם לא קנה אותם באמת). הירושלמי אומר שזהו קנס לאשה משום שנישאה למי שאסור לה, אך הדבר תמוה: נניח שקונסים אותה שלא *תקבל* ממון – מובן, אבל מדוע לא יצטרך הבעל *להחזיר* את ממונה שלה שנטל?

* *ניסיון ראשון (ר' יואל אשר):* אולי זוכה בפירות משום שכל זמן שהם יחד הוא חייב בפדיונה וברפואתה? ר' יצחק דוחה זאת, שהרי הרמב"ם כתב במפורש "ולא תנאי מתנאי כתובה", ואינו חייב בכלום.

* *תירוץ שני – מניעת דין תורה כדי לזרז את הגט (ר' יואל אשר ור' יצחק):* כיון שאסור להם להיות יחד ובית דין רוצה שיתגרשו מהר ככל האפשר, אין חכמים רוצים לפתוח דין תורה חדש ומסובך לעשות חשבונות על כל הפירות שאכל במשך השנים, דבר שהיה מושך ומעכב את הגט. לכן אומרים שכל אחד הולך לדרכו כפי שהוא.

*** גדר תוספת כתובה ואריכות לשון הרמב"ם (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *מהלך ראשון (ר' יואל אשר):* היה מקום לומר שתוספת היא כמתנה בעלמא שהבעל מקבל על עצמו לתת (ולא תקנת חכמים), ולכן "איהו דאפסיד אנפשיה" וחייב לשלם.

* *חידוש הרמב"ם:* אולם הרמב"ם מבאר אחרת: הוא מגדיר את תוספת הכתובה כתשלום עבור ההנאה שהיא נותנת לו ("הקנת לו הנאתה"). וכיון שמצדה היא מוכנה להמשיך לעמוד לפניו ולתת לו הנאה זו ("הרי עמדה בתנאי שלה"), אלא שהתורה אינה מניחה ("אבל התורה אסרה אותה עליו ומה היא יכולה לעשות"), והאיסור לא בא על ידי מעשיה לאחר הנישואין אלא היה קיים מקודם – הרי קיימה את צדה בתנאי ומקבלת את התוספת. ובעצם, גם בשניה היה צריך להיות חילוק, שב"הכיר בה" יהיה לה עיקר כתובה משום שהתחייב, אלא שחכמים עשו חיזוק.

* *הקושי והסתירה ברמב"ם (ר' יצחק ור' יואל אשר):* הרמב"ם מאריך כאן אריכות בלתי רגילה (ארבע שורות של ביאור, "תורה שלמה") בדבר שהגמרא פוסקת בקצרה, דבר המעיד שמסתתר כאן קושי: (א) בבארו מדוע אין לה עיקר כתובה כותב הרמב"ם "הואיל ולא הכיר בה אין לה עיקר" – משמע שהסיבה היא משום שלא ידע, והרי גם לגבי תוספת לא ידע, ומה שונה? (ב) בסוף הלכה ג' אומר הרמב"ם שבשניה אין לה עיקר כתובה אפילו ב"הכיר בה", כחיזוק לדברי סופרים. אם ב"הכיר בה" מעיקר הדין היה מגיע לה עיקר כתובה (משום שהתחייב מדעתו, או משום "הנאתה" כמו בתוספת), מה יהא באילונית ב"לא הכיר בה" שיש לה תוספת, וכיצד מתיישבים כל החילוקים יחד?

*** קושיית הראב"ד באילונית שלא הכיר בה (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *הקושיא:* מדוע מקבלת אילונית ב"לא הכיר בה" תוספת כתובה? הרמב"ם נתן טעם באיסורים: "מה היא יכולה לעשות", היא קיימה את תנאה אלא שהתורה (או חכמים) אסרוה. אבל מה עניין זה לאילונית ב"לא הכיר בה"? מה פירוש שעמדה בתנאה – הרי היא אילונית ואינה יכולה ללדת!

* *ביאור בראב"ד (ר' יואל אשר):* קושיית הראב"ד היא שב"לא הכיר בה" הרי זה "מקח טעות", ובמקח טעות מעולם לא היו זוג (כמו בחייבי כריתות), ומדוע ישלם תוספת?

* *תירוץ על פי המפרשים (ר' יצחק):* ברמב"ם אכן אין מופיעה המילה "מקח טעות" (הוא רק מביא שאחרים אומרים כן). כפי שהמפרשים מבינים את הרמב"ם, הרמב"ם סובר שאפילו באילונית שלא הכיר בה אין זה מקח טעות, והיא לא עשתה שום דבר רע. הסיבה שהוא צריך לגרשה היא רק משום שחכמים כופין אותו (כופין אותו) מחמת מצות עשה של פריה ורביה (כשאין לו אשה אחרת). ממילא נשארת לה תוספת הכתובה. (ומכל מקום, סברת הרמב"ם הן באילונית והן בשניה עדיין קשה להבנה).

הלכה ד'

לשון הרמב"ם

אבל אם נשא אחת מחייבי לאוין והכיר בה או אחת מחייבי עשה בין הכיר בה בין לא הכיר בה יש לה כתובה. שחייבי לאוין שהכיר בה רצה ליזוק בנכסיו, וחייבי עשה איסורן קל. ויש לשתיהן מזונות לאחר מותו, וכן אם לותה ואכלה חייב לשלם. וכשכופין אותן להוציא מוציאין מן הבעל כל פירות שאכל מכל נכסיה.

ביאור הפשט

אדם שנשא אשה מחייבי לאוין (מדאורייתא) והוא ידע (הכיר בה), או אחת מחייבי עשה אפילו לא ידע (בין הכיר בין לא הכיר), יש לה כתובה. הטעם: בחייבי לאוין כשהוא יודע, הוא עצמו רצה להזיק לממונו ("רצה ליזוק בנכסיו"). ובחייבי עשה האיסור קל ("איסורן קל"), ולכן אינה מפסידה כתובתה אפילו בלא הכיר בה. לשתיהן יש גם כל תנאי כתובה (מזונות לאחר מותו, וחייב לשלם אם לותה לצורך מזונות). וכשכופין אותו לגרש, מוציאין מן הבעל כל הפירות שאכל מנכסיה.

חידושים וביאורים

*** חייבי עשה לעומת חייבי לאוין (ר' יואל אשר ור' יצחק):** בחייבי עשה (בהכיר בה) ניתן היה לומר גם כן את הסברא של "רצה ליזוק בנכסיו", אך הרמב"ם אינו צריך להגיע לכך, שכן מחמת "איסורן קל" יש לה כתובה אפילו ב"לא הכיר בה".

*** ראיה לסברא באילונית (ר' יצחק):** כאן רואים בבירור שבחייבי לאוין משתמש הרמב"ם בסברת "רצה ליזוק בנכסיו", משא"כ לעיל באילונית לא אמר הרמב"ם "רצה ליזוק בנכסיו", אלא סברא חזקה יותר – שהיא כלל לא עשתה שום דבר רע.

*** מוציאין פירות שאכל (ר' יצחק ור' יואל אשר):** באילונית (דלא הכיר בה) ובשניה (שאין להן עיקר כתובה) אין מוציאין מן הבעל את הפירות שאכל. אבל כאן בחייבי לאוין (בהכיר בה) ובחייבי עשה, כיון שיש להן כתובה וכל תנאי כתובה, נמצא שמאידך הבעל מפסיד עוד יותר – מוציאין ממנו את כל הפירות שאכל! בשניה החמירו חכמים יותר על האשה (עשו כעין דאורייתא) שאין מוציאין את הפירות מן הבעל.

הלכה ה'

לשון הרמב"ם

הממאנת אין לה עיקר כתובה אבל תוספת יש לה. ואין מוציאין מן הבעל פירות שאכל. ואם לותה כשהיתה תחתיו ואכלה ואחר כך מיאנה אין מוציאין אותן מזונות מן הבעל.

ביאור הפשט

קטנה שנישאה (על ידי אמה או אחיה) ומיאנה, אין לה עיקר כתובה, אבל תוספת כתובה יש לה. אין מוציאין מן הבעל את הפירות שאכל. ואם לותה מעות למזונות כשהיתה תחתיו ואחר כך מיאנה, אין מוציאין את אותם מזונות מן הבעל.

חידושים וביאורים

* **סברת הפירות והמזונות לפי הפשט של עוקר למפרע (ר' יואל אשר):** מדוע אין מוציאין את הפירות? משום שבשעת מעשה חכמים תיקנו את הנישואין, ואכל את הפירות ברשות ובהיתר. אבל עיקר כתובה אין לה, וגם אינו צריך לשלם למפרע את המזונות שלותה, שכן משמיאנה מתברר למפרע שמעולם לא היו נשואים באמת (הנישואין האמיתיים נקבעים רק כשהיא נעשית גדולה). ותוספת יש לה, משום שהוא עצמו רצה לתת לה ממון.

* **שיטת רש"י במיאון ומזונות (ר' יצחק):** יש פקפוק בלשון זו שלא היו נישואין לגיטימיים, שכן מיאון הוא מבחינה טכנית מעין גט המבטל את הקידושין. מפרש במקום מבאר שהסיבה שיש לה תוספת היא משום שהבעל ידע מראש שקטנה (שלא קידשה אביה) יכולה למאן. ולגבי מזונות מביא **רש"י** סברא אחרת: כשהיא עמו אכן חייב לתת לה מזונות, אך לאחר שמיאנה אינו צריך לשלם מה שלותה, משום שמזונות הם חלק מ"תנאי כתובה" (ותנאי כתובה הולכים אחר עיקר הכתובה). וכיון שבממאנת אין עיקר כתובה, אין גם תנאי כתובה (הוא התחייב רק בתוספת, ולא במזונות).

הלכה ו'

לשון הרמב"ם

מי שזנת תחת בעלה אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת ולא אחד מתנאיי כתובה, שהרי מעשיה גרמו לה להיאסר על בעלה.

ביאור הפשט

אשת איש שזינתה (ועל ידי כך נאסרה על בעלה והוא חייב לגרשה), מפסידה הכל: הן עיקר כתובה, הן תוספת, והן כל תנאי כתובה, משום שמעשיה שלה גרמו לה להיאסר על בעלה.

חידושים וביאורים

* **הכלל של "באשמת מי הדבר" (ר' יואל אשר ור' יצחק):** כאן חוזרים ליסוד שבנה הרמב"ם לעיל: בודקים באשמת מי נהרסו הנישואין. כאן ודאי שהאשמה כולה, מאה אחוז, שלה, שכן במעשה הזנות שלה אסרה את עצמה על הבעל, ולכן אינו צריך לשלם כלום – אפילו לא תוספת.

הלכה ז' – הלכה י' (בחלק מהדפוסים: הלכות ח'–י')

לשון הרמב"ם

והיאך דין נשים אלו בנדוניא שלהן? כל אשה שנדוניתה קיימת אפילו זינת נוטלת שלה והולכת. ואם היתה שניה או מחייבי עשה בין הכיר בה בין לא הכיר בה, או שהיתה אילונית או מחייבי לאוין והכיר בה, הרי היא בנדוניתה ככל הנשים... נכסי צאן ברזל חייב באחריותן, ונכסי מלוג מה שנגנב או אבד אבד לה. היתה אילונית או מחייבי לאוין ולא הכיר בה, כל מה שאבד או נגנב או בלה עד שנשחק מנכסי צאן ברזל אין הבעל חייב לשלם, שהרי היא נתנה לו רשות להיותן אצלו, ונכסי מלוג חייב באחריותן.

הממאנת אין לה בליות כלל, שאין מוציאין מן הבעל דבר ממה שאבד או נגנב בין מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל, אלא נוטלת הנמצא לה ויוצאה. מי שזנת תחת בעלה אין מוציאין מן הבעל דבר ממה שאבד או נגנב מנכסי צאן ברזל שלה, ואין צריך לומר מנכסי מלוג. ולא המזנה בלבד, אלא אף העוברת על דת משה או על דת יהודית או היוצאה משום שם רע, אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת ולא תנאי מתנאי כתובה, וכל אחת מהן נוטלת הנמצא מנדוניתה ויוצאה, ואין הבעל חייב לשלם כלום לא מה שפחת ולא מה שאבד.

ביאור הפשט

מה הדין בנדוניא (הרכוש שהאשה הכניסה מבית אביה) אצל כל הנשים הללו? מה שעדיין קיים בעין ("קיימת" / "הנמצא לה" – לדוגמה, אם הביאה כיסא והכיסא עדיין עומד), נוטלת כל אשה לביתה – אפילו סוטה/מזנה שנמצאת במצב הגרוע ביותר – משום שזה שלה ולא תיקנו קנס שתפסיד את רכושה.

לגבי מה שאבד או שנשחק:

1. בשניה ובחייבי עשה (בין הכיר בה ובין לא הכיר בה), או באילונית ובחייבי לאוין שבהם ידע (הכיר בה), דין הנדוניא הוא ממש ככל הנשים: על נכסי צאן ברזל הבעל חייב באחריות לשלם אם אבדו, ועל נכסי מלוג היא סופגת את ההפסד אם נגנבו או אבדו.
2. באילונית או בחייבי לאוין שבהם *לא* ידע (לא הכיר בה), הדין מתהפך לגמרי: על נכסי צאן ברזל הבעל פטור אם אבדו, נגנבו או בלו לגמרי ("בלה עד שנשחק"), ועל נכסי מלוג הבעל כן חייב באחריותן.
3. ממאנת, מזנה, עוברת על דת משה ויהודית, או היוצאה משום שם רע, מפסידות הכל (כתובה, תוספת ותנאי כתובה), ועל כל מה שאבד, נגנב או בלה – בין מנכסי צאן ברזל ובין מנכסי מלוג – הבעל פטור מלשלם.

חידושים וביאורים

* **[הערה אגבית: הערה על הדפוס (ר' יצחק ור' יואל אשר)]:** בחלק מהמהדורות עשה המדפיס טעות גדולה וחילק סעיף/הלכה חדשה ממש באמצע משפט, במקום שבו הרמב"ם מבאר מה פירוש "ככל הנשים".

* **הטעם לדין ההפוך בלא הכיר בה (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *מדוע הוא פטור על נכסי צאן ברזל?* משום שחיוב האחריות נובע מתנאי כתובה, וכאן הכתובה בטלה (משום שלא הכיר בה). וגם מצד דיני שומרים או גזילה אין לה טענות כלפיו על כך שהשתמש בהם והם אבדו, משום ש"היא נתנה לו רשות להיותן אצלו" – היא עצמה מסרה אותם לרשותו.

* *מדוע הוא חייב על נכסי מלוג?* משום שנכסי מלוג אין האשה מוסרת לבעל ("אינה מכניסה לו"), הקרן נשארת שלה, ורק חכמים נתנו לבעל זכות לאכול את הפירות. כאן, כשמתברר שהנישואין היו מקח טעות (לא הכיר בה), לא הייתה לו כלל זכות ליהנות מהפירות או להחזיק את החפצים אצלו; ממילא אם אבדו או נגנבו אצלו, עליו לשלם, שהרי הם שלה והוא השתמש בהם שלא כדין.

* **הטעם בממאנת (ר' יואל אשר ור' יצחק):** ממאנת יוצאת במצב הגרוע ביותר (גרוע מאילונית בלא הכיר בה, שבה לכל הפחות הוא משלם נכסי מלוג). הביאור הוא שעל ידי המיאון היא עוקרת את הנישואין למפרע, כאילו מעולם לא נישאו. יכול הבעל לומר לה: "אינני מכיר אותך כלל! מי ביקש ממך להכניס את חפציך לביתי?" ממילא אין עליו שום אחריות על מה שנגנב או אבד.

* **גדר שם רע (ר' יואל אשר):** "יוצאה משום שם רע" פירושו שאין עדים כדת על זנות ממש שתאסור אותה על בעלה, אלא יצא קול כעין זנות, שבגללו מורים לבעל לתת גט. גם היא נמצאת בדרגה הנמוכה ביותר, שמפסידה הכל מלבד מה שקיים בעין.

הלכה י"א

לשון הרמב"ם

ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן עברה על דת משה: יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי, או נודרת או נשבעת ואינה מקיימת, או ששימשה מטתה והיא נדה, או שאינה קוצה לה חלה, או שהאכילה את בעלה דברים אסורים, אין צריך לומר שקצים ונבלות אלא אפילו דברים שאינן מעושרין. והיאך יודע דבר זה? כגון שאמרה לו פירות אלו פלוני כהן תקנם לי, ועיסה זו פלוני הפריש לי חלתה, ופלוני החכם טיהר לי את הכתם, ואחר שאכל או בא עליה שאל אותו פלוני ואמר לא היו דברים מעולם. וכן אם הוחזקה נדה בשכנותיה ואמרה לבעלה טהורה אני ובא עליה.

ביאור הפשט

הרמב"ם מונה את הדברים הנקראים "עוברת על דת משה": יציאה לשוק בשער גלוי; נדרים או שבועות שאינה מקיימת; תשמיש בעודה נדה; אי הפרשת חלה כשהיא אופה עבורו; או שהיא מאכילה אותו איסורים (אפילו טבל שאינו מעושר). כיצד יודעים זאת בלא עדים? אם היא אומרת לו שפלוני כהן או פלוני חכם תיקן/טיהר, ולאחר שאכל או בא עליה הוא שואל את אותו אדם, וזה אומר "לא היו דברים מעולם". או אם השכנות יודעות שהיא נדה (לדוגמה, היא לובשת בגדי נדות) והיא אומרת לבעלה "טהורה אני" והוא בא עליה.

חידושים וביאורים

* **הכלל בעוברת על דת – עבירות הפוגעות בבעל (ר' יצחק):** "עוברת על דת משה" אין פירושו סתם אשה העוברת עבירות שבינה לבין המקום (למשל, אם היא מחללת שבת לעצמה, זה אכן אינו מופיע ברמב"ם!). נכללים רק דברים **המפריעים ומזיקים לבעל**: או שהם ענפים של זנות וחוסר צניעות (שהם בגידה בבעל, כמו הליכה בשער גלוי), או שהיא מכשילה *אותו* בעבירות (נדה, חלה, טבל), או שהיא מביאה נזק למשפחה.

* **מדוע "נודרת ואינה מקיימת" נכלל בזה? (ר' יצחק על פי הגמרא):** לכאורה, מה נוגע לבעל שהיא אינה מקיימת את נדריה – היא תלך לגיהנום, לא הוא! אולם הגמרא (כתובות עב.) אומרת ש"בעון נדרים מתים בניו של אדם" – מי שנודר ואינו מקיים, מתים בניו, והבעל אינו רוצה שילדיו ימותו. ממילא זהו נזק ישיר לו ולמשפחה.

* **דיוק ב"אחר שאכל או בא עליה" (ר' יואל אשר):** מדוע צריך דווקא *לאחר* שכבר אכל או בא עליה ("ואחר שאכל או בא עליה שאל אותו פלוני")? נראה שאין די בכך שהיא *ניסתה* להכשילו, אלא צריך שבפועל הצליחה להכשילו. הסברא לכך היא: אם הוא עולה על כך לפני האכילה, היא יכולה להתחמק ולטעון: "רק השתעשעתי, ממילא הייתי מגלה לך את האמת ברגע האחרון לפני שהיית אוכל!"

* **[הערה אגבית: אדם הראשון וחוה (ר' יואל אשר ור' יצחק)]:** בדרך דרוש, לפי ההלכה ששה המאכילה את בעלה דבר אסור היא עוברת על דת, היה אדם הראשון צריך לגרש את חוה, שהרי האכילה אותו מעץ הדעת! למעשה אכן גירשו את אדם (ואת שניהם) מגן עדן. גם חוה לא יכלה לומר "פלוני החכם טיהר לי", אלא "פלוני הנחש"... והנחש לא הכחיש ("לא היו דברים מעולם"), אלא שלאדם הייתה טענה של "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין" (סנהדרין כט.).

הלכה י"ב

לשון הרמב"ם

ואי זו היא דת יהודית, הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל. ואלו הן הדברים שאם עשתה אחד מהן עברה על דת יהודית: יוצאה לשוק או למבוי מפולש וראשה פרוע ואין עליה רדיד כשאר הנשים, אף על פי ששערה מכוסה במטפחת. או שהיתה טווה בשוק וורד וכיוצא בו כנגד פניה על פדחתה או על לחיה, כדרך שעושות הגויות הפרוצות. או שטווה בשוק ומראה זרועותיה לבני אדם. או שהיתה משחקת עם הבחורים. או שהיתה תובעת התשמיש מבעלה בקול רם עד ששכנותיה שומעות אותה מדברת על עסקי תשמיש. או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה.

ביאור הפשט

"דת יהודית" פירושה מנהג הצניעות שבנות ישראל נוהגות בו. הדברים הבאים הופכים אותה לעוברת על דת יהודית:

* היא יוצאת לשוק או למבוי מפולש בראש מגולה – כלומר, אף ששערה מכוסה בטפחת (מטפחת), אין עליה "רדיד" (כיסוי עליון/צעיף) כשאר הנשים.

* היא טווה בשוק כשוורד או דבר דומה מונח כנגד פניה, על מצחה (פדחתה) או על לחייה, כדרך שעושות הנשים הגויות הפרוצות.

* היא טווה בשוק ומראה את זרועותיה לבני אדם (כשהיא מתעסקת בסחורתה בגדה נפתח).

* היא משחקת (שחוק וקלות ראש) עם בחורים.

* היא תובעת תשמיש מבעלה בקול רם, עד ששכנותיה שומעות אותה מדברת על עסקי תשמיש.

* היא מקללת את חמיה (אבי בעלה) בפני בעלה.

חידושים וביאורים

* **פירוש המילים "דת יהודית" (ר' יצחק ור' יואל אשר):** אפשר לפרש ש"יהודית" מוסב על המילה "דת" (שהיא לשון נקבה) – הדת/החוק היהודי, או "הדת של היהדות" (כמעט כמו דת בפני עצמה של צניעות). אך פירוש שני (ר' יצחק) הוא ש"יהודית" פירושה אשה יהודיה (לעומת "יהודי" שהוא איש) – כלומר, "הדת של היהודיות", כיצד נוהגות נשים יהודיות (והרמב"ם אכן מפרש זאת: "מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל"). זהו המקור ברמב"ם ל"הלכות צניעות". (ר' יצחק מתבדח שבתו ששמה יהודית יכולה לפתוח חנות בגדים בשם "דת יהודית"...).

* **ראשה פרוע וחיוב הרדיד – סתירה ברמב"ם (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *המקור לפירוש ראשה פרוע:* במשנה נאמר "יוצאה וראשה פרוע" בין דברי דת יהודית. הגמרא מקשה, הרי ראשה פרוע הוא דאורייתא (דת משה), ולא רק דת יהודית! ממילא יש לומר שהמשנה עוסקת בדרגה פחותה של "ראשה פרוע" – לא שהיא הולכת מבחינה טכנית מגולה לגמרי, אלא שאינה הולכת בדרגת הכיסוי הגבוהה ביותר (הרדיד), שבלשון בני אדם בכל זאת קוראים לזה "הולכת מגולה". הרמב"ם נוקט את הלשון "ראשה פרוע" רק בגלל לשון המשנה.

* *הקושיא והתירוץ:* לעיל בהלכות אישות (בהלכות כסות) משמע מהרמב"ם שלא כל בעל חייב לקנות רדיד לאשתו, אלא רק במקומות שבהם המנהג הוא שאין יוצאים לחוץ בלא רדיד. אם כן, כיצד פוסק הרמב"ם כאן בסתם שבלא רדיד היא עוברת על דת יהודית? התירוץ הוא שיש לומר שגם כאן הרמב"ם מדבר רק במקומות שנוהגים כך (אף שהרמב"ם אינו כותב זאת כאן במפורש).

* **טווה בשוק עם פרח (ר' יואל אשר):** עניין הטוויה ברחוב עם ורד על המצח או הלחי הוא שהיא מעמידה פנים תמימה, כאילו רק יושבת ברחוב וטווה ואיש אינו מעניין אותה, אך באמת היא יושבת שם משום שהיא רוצה למשוך תשומת לב ושיסתכלו בה, ודבר זה ניכר מכך שהיא מתקשטת בדברים נאים כנגד פניה.

* **תובעת התשמיש בקול רם – ראיה לוויכוח קודם (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* מכאן רואים ראיה ברורה למה שכתב הרמב"ם לעיל בהלכות אישות (סוף פרק י') שאשה תהיה צנועה ולא תהיה "תובעת בפה". "תובעת בפה" אינו בעיה ביחסים "בינו לבינה", אלא הוא נושא של **צניעות** (אפילו כלפי הבעל עצמו יש בכך חוסר צניעות מסוים כשהיא מדברת בקול רם או מבקשת בפה). כאן בהלכה שלנו רואים זאת בחוש: הרמב"ם מביא את עניין תובעת בקול רם (שהוא הדרגה הגבוהה ביותר, גוזמא, שאפילו השכנות שומעות) כחלק מ"דת יהודית" שהיא "מנהג הצניעות".

* (ר' יואל אשר מעיר בדרך הומוריסטית, בציטוט הלכה קודמת בעניין תנאים בקידושין, שלפי זה יוצא שאם אדם מקדש על דעת שיהיה מותר לדבר עם השכנות על עסקי תשמיש, אין זה קידושין).

* **מקללת אבי בעלה בפני בעלה – גדר הצניעות ברמב"ם (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* האיסור הוא רק "בפני בעלה" (שלא בפניו מותר לה, כביכול).

* *השאלה:* מה עניין קללת החם ל"צניעות" (דת יהודית)? הרי זה נראה כמידה רעה (כמו נודרת ואינה מקיימת, או פגיעה בבעל), ולא כחוסר צניעות!

* *הביאור:* "צניעות" ברמב"ם אינה רק כיסוי הגוף, אלא עדינות כללית (כפי שהרמב"ם מנה לעיל "מכבדת את בעלה" כחלק מהצניעות). ההיפך של צניעות הוא מעין "פריצות" וחוצפה. בני זוג רשאים לפעמים לריב, זה טבעי, אך יש לכך שיעור וגבול; כשאדם רב עם חברו ומגיע כבר לכך שהוא מקלל את אביו של חברו בפניו, הרי זה עבר את גבול העדינות ושייך לחוסר צניעות.

הלכה י"ג

לשון הרמב"ם

עזרא תקן שתהיה האשה חוגרת בסינר תמיד בתוך ביתה משום צניעות. ואם לא חגרה אינה עוברת על דת ולא הפסידה כתובתה. וכן אם יצאה בראשה פרוע מחצר לחצר בתוך המבוי, הואיל ושערה מכוסה במטפחתה אינה עוברת על דת.

ביאור הפשט

עזרא תיקן שאשה תהיה תמיד חגורה ב"סינר" (מעין בגד תחתון) בתוך ביתה משום צניעות (שאפילו כשהיא פושטת את בגדה העליון בבית, תהיה עדיין לבושה כראוי). אך אם לא עשתה כן, אינה נקראת עוברת על דת ואינה מפסידה את כתובתה. וכן, אם יצאה "בראשה פרוע" (בלא רדיד) מחצר לחצר בתוך מבוי (שאין בו תנועת אנשים רבה כבמבוי מפולש), כל זמן ששערה מכוסה במטפחתה, אינה עוברת על דת.

חידושים וביאורים

* **החילוק בין תקנת עזרא לדת יהודית (ר' יואל אשר):** הרמב"ם מביא כאן את תקנת עזרא רק אגב אורחא, משום שהוא עוסק באמצע הלכות צניעות, והרי הרמב"ם מביא את כל ההלכות. אך הרמב"ם עושה חילוק ברור: הדברים הקודמים הם "דת יהודית" ממש, משא"כ תקנת עזרא היא דבר חשוב נפרד של צניעות, אך אינה חלק מדת יהודית לעניין הפסד הכתובה.

* **מצב הביניים בכיסוי השער (ר' יואל אשר ור' יצחק):** יש חלוקה ברורה בדרגות כיסוי השער לפי הרמב"ם:

1. אם היא הולכת בשער גלוי ממש (בגילוי ממש בלא מטפחת) – זהו איסור אפילו בחצר.

2. "מצב הביניים" (השער מכוסה במטפחת, אך בלא רדיד) – אם היא הולכת כך בשוק או במבוי מפולש, היא עוברת על דת; אך אם היא הולכת כך רק בחצר או מחצר לחצר בתוך המבוי, בדיעבד אינה עוברת על דת. (אפילו מחצר לחצר מצריך הרמב"ם שהשער עצמו יהיה מכוסה במטפחת).

הלכה י"ד

לשון הרמב"ם

העוברת על דת צריכה התראה ועדים ואחר כך תפסיד כתובתה. עברה בינו לבינה וידע שהיא עוברת על דת והתרה בה בלא עדים וחזרה ועברה, הוא טוען ואומר עברה אחר התראה, והיא אומרת לא עברתי כלל או לא התרו בי – אם רצה להוציא הרי זה נותן כתובתה אחר שתשבע שלא עברה, שאם תודה שעברה אחר התראה אין לה כלום.

ביאור הפשט

אשה אינה נעשית עוברת על דת (להפסיד את כתובתה) אם עברה פעם אחת בטעות, אלא צריך התראה ועדים. אם עברה רק "בינו לבינה", והבעל התרה בה בלא עדים והיא חזרה ועברה: הבעל טוען שעברה אחר התראה, והיא מכחישה (אומרת שלא עברה כלל, או שלא התרו בה). מכיוון שהבעל אינו אלא עד אחד ואין לו נאמנות מלאה, אם רוצה להוציאה (לגרשה) חייב לשלם לה את כתובתה, אך רק לאחר שתישבע שלא עברה – שהרי אילו הודתה שעברה אחר התראה, לא היתה מקבלת כלום.

חידושים וביאורים

* **גדר העדים בהתראת עוברת על דת (ר' יואל אשר):** מלשון הרמב"ם "שאם תודה שעברה אחר התראה אין לה כלום" רואים יסוד: אף שהרמב"ם פותח שלכתחילה "צריכה התראה ועדים", אין העדים מעכבים בעצם חלות ההתראה; שהרי אם לא היו עדים והיא עצמה מודה שבעלה התרה בה בינו לבינה ועברה, אכן מפסידה היא את כתובתה.

* **טעם השבועה (ר' יצחק):** מדוע עליה להישבע כדי ליטול את כתובתה? כיון שזהו דבר שבידה להודות בו (ואם תודה תפסיד את הממון), נמצא שהיא מוציאה כעת ממון מן הבעל רק מכח "אי ההודאה" שלה (הכחשתה את טענתו), ועל דבר כזה צריך להישבע קודם שנוטלים ממון.

הלכה ט"ו

לשון הרמב"ם

כיצד היא יוצאה משום שם רע? כגון שהיו שם עדים שעשתה דבר מכוער ביותר שהדברים מראין שהיתה שם עברה אף על פי שאין שם עדות ברורה בזנות. כיצד? כגון שהיתה בחצר לבדה וראו רוכל יוצא, ונכנסו מיד בשעת יציאתו ומצאו אותה עומדת מעל המטה והיא לובשת המכנסים או חוגרת אזורה, או שמצאו רק לח למעלה מן הכלה. או שהיו שניהם יוצאין ממקום אפל, או מעלין זה את זה מן הבור וכיוצא בו. או שראו אותו מנשק על פי חלוקה, או שראו אותן מנשקין זה את זה או מגפפין זה את זה, או שנכנסו זה אחר זה והגיפו הדלתות, וכיוצא בדברים אלו – אם רצה בעלה להוציאה תצא ואין לה כתובה, ואין זו צריכה התראה.

ביאור הפשט

אשה יוצאה בלא כתובה משום "שם רע" כאשר יש עדים שעשתה דבר מכוער ביותר, שהנסיבות מראות שהיתה שם עבירה של זנות, אף על פי שאין עדות ברורה על מעשה הזנות עצמו. דוגמאות לכך:

* היתה לבדה בחצר, ראו רוכל (סוחר המחזר על הבתים למכור) יוצא משם, ונכנסו מיד ומצאוה קמה מן המטה והיא לובשת שוב את מכנסיה או חוגרת את אזורה.

* מצאו רוק לח למעלה מן ה"כילה" (היריעה או האוהל שמעל המטה שבו ישנים).

* שניהם יצאו ממקום חשוך (מקום אפל), או שהעלו זה את זה מן הבור או ממחילות נסתרות.

* ראו אותו מנשק אותה על פתח בגדה (על פי חלוקה), או שמנשקים זה את זה ומחבקים זה את זה (מגפפין – צמודים זה לזה), או שנכנסו זה אחר זה ונעלו את הדלתות (הגיפו הדלתות).

בכל מקרים כאלה: אם רוצה הבעל להוציאה, יוצאת בלא כתובה, ואין צורך בהתראה.

חידושים וביאורים

* **גדר שם רע – ראיות נסיבתיות (ר' יואל אשר):** כל המקרים הללו הם "ראיות נסיבתיות" לכך שאירעה עבירת זנות של ממש. אך מכיוון שאין שני עדים על זנות ממש, אין היא נאסרת על בעלה מן הדין, ואין הבעל מחויב לגרשה (כמו באשה שזינתה בעדים). אבל לבעל יש הזכות ("אם רצה בעלה להוציאה") להוציאה בלא כתובה ובלא התראה.

* **יוצאין ממקום אפל (ר' יואל אשר ור' יצחק):** בדרך מליצה – הלכו למקום חשוך משום שלא רצו לעבור על ההלכה שאין משמשים לאור הנר (ובפשטות, מקום חשוך היה באופן טבעי מקום נסתר המתאים לעבירה).

* **הערה לשונית – מגפפין / הגיפו (ר' יצחק ור' יואל אשר):** יש כאן משחק מילים ברמב"ם: "מגפפין זה את זה" (נצמדים זה לזה / מחבקים) ו"הגיפו הדלתות" (סגרו את הדלתות – כביכול הדלתות מגפפות זו את זו).

הלכה ט"ז – הלכה י"ז

לשון הרמב"ם

מי שראה אשתו שזנת או שאמר לו אחד מקרוביו או מקרובותיה שהוא מאמינם וסומכת דעתו על דבריהן שזנת אשתו בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת הרי זה חייב להוציא ואסור לו לבוא עליה ויתן כתובתה. ואם הודת לו שזנת תצא בלא כתובה. לפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זנת תחתיו אם ראה אותה בעצמו. אבל בדברי אחר אינו יכול להשביעה אלא על ידי גלגול.

ביאור הפשט

אם אדם ראה בעצמו את אשתו מזנה, או אפילו לא ראה בעצמו אלא אחד מקרוביו או מקרובותיה – שבדרך כלל פסולים לעדות, ואינו אלא עד אחד (איש או אשה) – אמר לו שאשתו זינתה: אם הוא מאמין להם וסומך על דבריהם שהדבר אמת, חייב לגרשה ואסור לו לדור עמה. אך עליו לשלם לה את כתובתה.

אם האשה מודה לבעל שזינתה, יוצאת בלא כתובה. לפיכך (כשאינה מודה), אם הבעל ראה בעצמו שזינתה, יכול להשביעה שבועה חמורה ("בנקיטת חפץ") שלא זינתה, כדי שתוכל לגבות את כתובתה. אבל אם יודע זאת רק מפי אחר ("בדברי אחר"), אינו יכול להשביעה על כך ישירות, אלא רק על ידי "גלגול שבועה" (אם היא צריכה ממילא להישבע על טענה אחרת שביניהם, יכול לגלגל עליה שבועה גם על זה).

חידושים וביאורים

* **[הערה צדדית: דקדוק לשון הרמב"ם בלשון נקבה – "שזנת" במקום "שזנתה" (ר' יואל אשר ור' יצחק)]:** לרמב"ם יש קביעות בלשונו לכתוב "שזנת" בלא ה' בסוף (ולא "שזנתה" כפי שכותבים כל שאר הספרים בלשון נקבה), כמו שכותב גם בתחילת הפרק ובמקומות רבים אחרים. דבר זה דומה לתורה עצמה, שבה כתוב "נער" בלא ה' על נערה (במקום נערה). שתי הצורות נכונות בלשון הקודש, וכך היה סגנונו המיוחד של הרמב"ם. (ר' יצחק מתבדח: "שתיהן כשרות, כוונתי... שתיהן זנות, שתיהן אינן דבר כשר, כוונתי רק לומר בלשון הקודש").

* **אמת אובייקטיבית לעומת נאמנות סובייקטיבית (ר' יואל אשר ור' יצחק):** כאשר יש שני עדים כשרים, זוהי אמת אובייקטיבית בבית הדין, והיא מפסידה את כתובתה. כאן לעומת זאת, הדבר אמת רק לגבי הבעל משום שהוא מאמין לו. אף שעל פי הלכה חל הכלל "אין דבר שבערוה פחות משנים" (ועד אחד אינו יכול לחייב כלום בעריות), אומרת הגמרא שאם הוא מאמין לאותו אדם ("אי מהימנא לך"), הרי הוא בעיניו "מהימן כבי תרי" (נאמן כשני עדים). לפיכך היא נאסרת עליו. אך לגבי הכתובה (ממון) יכולה האשה לטעון שלא הביא עדים לבית הדין, וממילא חייב לשלם.

* **החיוב להוציא הוא רק "לצאת ידי שמים" (ר' יואל אשר ור' יצחק על פי המגיד משנה): המגיד משנה** מבאר ש"חייב להוציא" אין פירושו שבית הדין כופה אותו לגרש, אלא שאם רוצה לצאת ידי שמים עליו לגרשה, משום שהוא יודע בעצמו שזהו האמת. דבר זה דומה ללשון "חייב להניח תפילין" – זו חובה המוטלת על האדם, אך בית הדין אינו יכול לכופו כאן משום שבית הדין אינו יודע את האמת. ויתרה מזו (ר' יואל אשר): מכיוון שכל האיסור תלוי ב"סמיכות דעתו" (האם הוא מאמין לכך), אין לבית הדין שום דרך לכופו, שהרי אם בית הדין ירצה לכופו, יוכל פשוט לומר שהתחיל לפקפק ואינו מאמין בכך לגמרי! (ואפילו במקרה הראשון של הרמב"ם, שבו הבעל ראה בעצמו, אינו יכול לפטור את עצמו מן הכתובה, משום שלגבי בית הדין אינו אלא עד אחד ונוגע בדבר, אך לגבי עצמו ודאי אין לו שום ספק).

* **השוואה ל"שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא" (ר' יצחק ור' יואל אשר):** ניתן להשוות דין זה ל"שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא" (אף שר' יואל אשר מפקפק מעט בהשוואה זו), כמו בפרקים הקודמים (לגבי האומר "קידשתי אותה"), שאדם יכול לאסור רק על עצמו ("היא אסורה בקרוביו") ולא על אחר ("והוא מותר בקרובותיה").

* **[הערה צדדית: הלכה בחיים המעשיים ובפוליטיקה (ר' יצחק ור' יואל אשר)]:** מכאן רואים יסוד חשוב לחיי היום יום. פעמים רבות בפוליטיקה או בפרשיות מסוימות טוענים בני אדם ש"התורה אומרת שאסור להאמין לשום דבר בלא שני עדים". זוהי טעות. הלכות שני עדים הן כללים לבית הדין כיצד לפסוק. אבל אדם פרטי בחייו המעשיים רשאי וצריך לסמוך על "סמיכות דעת" – אם אמו או אדם ישר שאינו שקרן מספר לו דבר מה, הוא מאמין לכך כעובדה ("מהימן כבי תרי") וצריך לנהוג על פי זה.

* **מה יוצר את האיסור – הבעילה או הידיעה? (ר' יצחק ור' יואל אשר):** היה אפשר לחשוב ששאת איש נאסרת רק כאשר נקבע בנאמנות הלכתית (עדים) שזינתה. אך מכאן רואים שעצם מציאות הבעילה היא שאוסרת אותה (כפי שלומדים מסוטה), ומשהבעל מאמין שהמציאות אירעה, היא אסורה עליו. ("ראה אשתו שזינתה" אינו חייב לומר שראה ממש את הבעילה, אלא מצב המביא אותו להאמין שזינתה).

* **מדוע מועילה הודאתה? (ר' יצחק):** משום שכתובה היא דין ממון, ואם היא עצמה אומרת שזינתה, הרי היא מודה שאינה זכאית לכתובה (הודאת בעל דין).

* **החילוק בין ראייה בעצמו לשמיעה מאחר לגבי שבועה (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *סברת החילוק (ר' יואל אשר):* כאשר הבעל ראה בעצמו, יש לו טענה אישית חזקה נגדה, ויכול לתבוע שבועה (ואם אינה רוצה להישבע, מפסידה את הכתובה). אבל כאשר שמע מקרוב או מעד אחד, יכולה האשה לומר: "מדוע תאמין לו נגדי?" – זוהי טענה

חלשה יותר, וממילא יכול להשביעה רק על ידי גלגול. (ר' יצחק מתבדח שכאן רואים ש"סוד הגלגולים" מצוי גם על פי הלכה...).

* *קושיית המגיד משנה והרמ"ך (ר' יצחק):* **המגיד משנה** אינו יודע את המקור לחילוקו של הרמב"ם! על פי הלכה, עד אחד כשר יכול לחייב שבועה. כאן אבל, הן הבעל עצמו והן הקרוב אינם עד אחד כשר. אם כן, מדוע יכול הבעל לחייב שבועה כשראה בעצמו, ועל ידי קרוב לא? **הרמ"ך** (ר' משה הכהן מלוניל, מובא במגיד משנה) כבר השיג על הרמב"ם בזה. (המגיד משנה עצמו מנסה ליתן סברא הקשורה לקינוי וסתירה והשקאת סוטה, והדבר נותר בלתי מובן).

* *תירוץ הכסף משנה – טענת ברי לעומת טענת שמא (ר' יואל אשר ור' יצחק):* **הכסף משנה** מבאר את חילוקו של הרמב"ם על יסוד "טענת ברי" ו"טענת שמא". כאשר הבעל ראה בעצמו, הוא טוען "טענת ברי" (הוא בטוח), וטענת ברי יכולה לחייב שבועה. אבל כאשר שמע מאחר, אף שהוא סומך עליו, בבית הדין נחשב הדבר רק "טענת שמא" (ספק), משום שהוא עצמו אינו יודע זאת בבירור.

* *דיוק בלשון הרמב"ם נגד הכסף משנה (ר' יואל אשר):* הרמב"ם כותב "הואיל וסמכה דעתו לדבר זה **שהוא אמת**", ונראה מכך שהבעל מאמין בדבר לגמרי כאמת ודאית (ברי)! אך לפי הכסף משנה יוצא ש"סמכה דעתו" אין פירושו שהדבר נעשה ברי, אלא שהוא מקבל אותו כחשש רציני ("שמא"). לגבי איסור אשת איש די בכך לאסור עליו מדין "ספיקא דאורייתא", אך לגבי ממון (להוציא שבועה על הכתובה) נשאר הדבר טענת שמא, שאינה יכולה לחייב שבועה אלא על ידי גלגול.

הלכה י"ח

לשון הרמב"ם

אמרה לו אשתו שזינת תחתיו ברצונה אין משגיחין בדבריה שמא עיניה נתנה באחר. אבל איבדה כתובתה עיקר ותוספת ואיבדה הבליות שהרי הודת בזנות. ואם היה מאמינה וסומכת דעתו על דבריה הרי זה חייב להוציא. ואין בית דין כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו עד שיבואו שני עדים ויעידו שזנת אשת זה בפניהם ברצונה ואחר כך כופין אותו להוציא.

ביאור הפשט

אם האשה באה ואומרת לבעלה שזינתה תחתיו מרצונה ("ברצונה"), אין שמים לב לדבריה (היא אינה נאסרת על הבעל), משום שאנו חוששים שמא נתנה עיניה באחר ("שמא עיניה נתנה באחר") ורוצה לכפות עליו גט. אף על פי כן היא מפסידה את כל כתובתה (עיקר ותוספת) וגם את ה"בליות" (הבגדים והכלים הבלויים שאשה רגילה נוטלת עמה), שהרי היא עצמה הודתה בזנות.

אם הבעל מאמין לה וסומך על דבריה שהם אמת, הרי הוא חייב לגרשה. אבל בכל המקרים הללו אין בית דין כופין את הבעל לתת גט, עד שיבואו שני עדים כשרים שראו עדות ברורה שזינתה ברצון (ולא סתם עדי ייחוד), ורק אז כופין אותו להוציא.

חידושים וביאורים

* **הטעם שאין מאמינים לה (ר' יואל אשר):** לאשה מישראל יש "חזקת כשרות", ומניחים שאינה עוברת עבירה כזו של זנות. ממילא אנו חושדים שהיא רוקמת כאן מזימה: היא פשוט רוצה להוציא גט מבעלה, ומכיוון שאין לה דרך אחרת לכפות אותו, היא בודה שקר שזינתה כדי שיהיה מוכרח לגרשה ("עיניה נתנה באחר").

* **מיהו ה"אחר"? (ר' יצחק):** כשאנו אומרים את החשש של "שמא עיניה נתנה באחר" (שהיא באמת רוצה להינשא לאחר), אין ה"אחר" יכול להיות אותו אדם שעליו היא טוענת שזינתה עמו. שהרי אם היא אומרת עליו שהוא הבועל, היא אוסרת את עצמה גם עליו ("אסורה לבעל ולבועל" מצד שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא)! לכן בהכרח שהיא בודה מעשה שזינתה עם אדם שלישי, כדי לקבל גט ולהינשא לאדם רביעי (שבו נתנה באמת את עיניה).

* **פלגינן דיבורא – מדוע מאמינים לה רק לענין ממון? (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *הקושיא (ר' יואל אשר):* כיצד ניתן לעשות כאן מעין "פלגינן דיבורא": לענין גירושין ואיסור איננו מאמינים לה מחמת החשש של "שמא עיניה נתנה באחר", ואילו לענין ממון (כתובתה) אנו אומרים "הודאת בעל דין כמאה עדים"! אם אנו אומרים שהיא משקרת משום שרוצה רק בעל אחר, מדוע נוטלים ממנה את כתובתה?

* *סברא א' – הודאת בעל דין כהפקר (ר' יצחק):* "שמא עיניה נתנה באחר" אין פירושו שאנו יודעים בוודאות שהיא משקרת. פירושו רק שהתורה אינה מניחה לה להשתחרר מנישואיה בתחבולות כאלה. אבל כשמדובר בזכויות הממון שלה עצמה, אמירתה פועלת כהפקר – אם היא רוצה לוותר ולהפסיד את כתובתה על ידי הודאתה, מניחים לה ("הודאת בעל דין כמאה עדים").

* *סברא ב' – קנס / אמצעי הרתעה (ר' יצחק ור' יואל אשר):* זהו גם מעין קנס ודרך שקבעה ההלכה כדי להרתיע אשה מלהשתמש בתחבולה זו כשנופל עליה נסיון של "עיניה נתנה באחר", שכן היא רואה שלא תרוויח מכך דבר (גט לא תקבל) ורק תפסיד את כל כתובתה ובגדיה. (גם **הרא"ש** דן בחידוש זה).

* **אדם חייב לנהוג לפי אמונתו שלו (ר' יצחק):** כשאדם מאמין באמת שאירע דבר איסור, עליו לנהוג לפי מה שהוא יודע ומאמין, אף אם אינו יכול להוכיח זאת בבית דין. בהלכות הקודמות הוא אף היה צריך להפסיד ממון ולשלם כתובה מחמת אמונתו; כאן במקרה שלנו אינו צריך לשלם כתובה, שהרי היא עצמה הודתה.

* **הקושיא של "שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא" על האשה (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *הקושיא (ר' יואל אשר על פי המפרשים):* אף כשהבעל אינו מאמין לה, מדוע האשה עצמה אינה נאסרת על הבעל מצד "שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא"? הרי היא עצמה יודעת (או לפחות אומרת) שהיא סוטה! כיצד יכול הבעל להמשיך לדור עמה?

* *חקירה – על מי מוטל איסור הביאה בסוטה? (ר' יצחק ור' יואל אשר):* אם רק היא שויה אנפשיה, אפשר לומר שזו "הבעיה שלה" – היא אסורה, אבל הבעל מותר! ר' יצחק מסתפק אם בכלל יש איסור על האשה עצמה להיבעל, שהרי אשה היא "קרקע עולם" (פסיבית) וכעין אנוסה. אבל ר' יואל אשר סובר שאיסור "אסורה לבעלה" מוטל על שניהם כאחד, בדיוק כמו באיסור נדה שבו שניהם עוברים, משום שהאשה נעשתה כחפצא של איסור ("כמו טמא").

* *תירוץ הר"ן – עקירת דבר מן התורה (ר' יואל אשר):* **הר"ן** מתרץ שבעצם, לפי דין תורה של "שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא", היא אכן היתה צריכה להיאסר. אבל מכיוון שאמירת "זניתי" נעשתה דרך קלה לנשים להשתחרר מבעליהן, השתמשו חז"ל בכוחם של "יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כדי לגדור פרצות", ותיקנו ששויה אנפשיה שלה לא תועיל כלל מחמת החשש של "שמא עיניה נתנה באחר".

* *שעבוד האשה כנגד שויה אנפשיה (ר' יצחק):* סברא שניה: מכיוון שהאשה משועבדת לבעלה, אין לה זכות להשתחרר משעבודה על ידי שתעשה עצמה "שויה אנפשיה". אם היא טוענת שכשהבעל בועל אותה היא עוברת על איסור, אומרים לה: זו הבעיה שלך, לא היית צריכה לעשות עצמך שויה אנפשיה!

* **הלשון "אין משגיחין בדבריה" [סטיה: מעשה עם הרב מיכל שטיינמעץ] (ר' יואל אשר ור' יצחק):** הרמב"ם אינו כותב "אינה נאמנת", אלא "אין משגיחין בדבריה" – אין מתייחסים כלל לדבריה. לא נותנים לה להגיע לדיבור, ולא מניחים לדבר להפוך למציאות אפילו בראשה שלה. ר' יואל אשר מספר מעשה שאירע אצל רבו, הפוסק הרב מיכל שטיינמעץ: אשה התקשרה אליו פעם בטלפון ואמרה שנכשלה באיסור אשת איש. הוא לא נבהל כלל, אלא מיד אמר לה: "נו, מה את מדברת שטויות?" והניח את השפופרת! זהו פירוש "אין משגיחין בדבריה" – מבטלים את הדבר לגמרי. (לרבנים בני זמננו יש גם סברות אחרות, לא רק עיניה נתנה באחר, מדוע לא להתייחס ברצינות לדיבורים כאלה).

* **קושיא על שיטת הרמב"ם ב"מאיס עלי" ושני תירוצים (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *הקושיא:* לפי שיטת הגאונים והרמב"ם שאשה יכולה תמיד לומר "מאיס עלי" ובית דין כופה את הבעל לתת גט – מדוע בכלל צריכה אשה לבדות מעשה של "זניתי תחתיו" כדי לקבל גט? שתאמר פשוט "מאיס עלי"! לכאורה אפשר היה להביא ראיה מהלכה זו נגד שיטת הרמב"ם במאיס עלי!

* *תירוץ א' (ר' יואל אשר):* ההלכות מדברות במציאות שאין בה "עורכי הדיינים" או טוענים שילמדוה מה לטעון בבית דין. האשה הגתה את התכנית בעצמה, ובראשה אמירת "זניתי" היא הדרך החוצה.

* *תירוץ ב' (ר' יואל אשר ור' יצחק):* "עיניה נתנה באחר" איננו היינו "מאיס עלי"! "מאיס עלי" פירושו שיש לה סלידה אמיתית מהבעל עד כדי כך שאי אפשר לכפותה להיות עמו. אבל ב"עיניה נתנה באחר" בעלה כלל אינו מאוס עליה; היא פשוט מצאה יפה או טוב ממנו ("מצא אחרת נאה הימנה" / "מצא בהמה אחרת נאה הימנה"). במקרה כזה לא היתה יכולה לטעון מאיס עלי (היו אומרים לה שתעבוד על מידותיה ותעשה לעצמה גדרים וסייגים), ולכן היא נזקקת לטענת "זניתי".

* **החילוק בין "חייב להוציא" ל"כופין" (ר' יצחק ור' יואל אשר):** מה פירוש שהוא "חייב להוציא" אם בית דין אינו כופה אותו? כמובא ב**מגיד משנה**, זהו "חיוב בידי שמים" (מצוה בינו לבין שמים). יהודי ירא שמים רגיל נוהג כל היום לצאת ידי שמים ברוב ההלכות, אף כשבית דין אינו כופה (ובפרט בזמן הזה שבין כך אין לבית דין כח לכפות על שום דבר, אפילו לא בסוטה ודאית). ה"חייב להוציא" כאן נמוך בשתי מדרגות מ"כופין", ובית דין אינו יכול אפילו לצוות עליו בדיבור לעשות זאת, משום שכל החיוב תלוי רק ב"סמיכת הדעת" שלו – אף אם אמר אתמול שהוא מאמין לה, יכול הוא לומר היום לפני בית דין: "חזרתי בי ואינני מאמין לה!"

* **[סטיה: כיצד נוהגים רבני זמננו – "מלמדים אותו שלא להאמין" (ר' יצחק ור' יואל אשר)]:** לפי פשטות לשון הרמב"ם, אם בעל משוחח עם חבריו, מעמיק בדבר ומגיע להכרעה פנימית אמיתית שהוא אכן מאמין לה – אסור לו להקל בכך, והוא "חייב להוציא". אבל רבני זמננו, כשבא לפניהם מעשה כזה (שאין בו עדים ואינו אלא ספק), "מלמדים אותו שלא להאמין לה" – משכנעים את הבעל שבאמת אינו מאמין לה! הסיבה לכך היא שסוברים ששלום בית חשוב מאוד, ותצא פרצה גדולה יותר אם יפרקו בתים על ספקות כאלה (אף שזו כבר מדרגה נוספת שאינה כתובה ממש כאן בדברי הרמב"ם).

* **גדר העדות בכופין – כמכחול בשפופרת (ר' יצחק):** הדבר הולך לפי הגמרא במסכת מכות, שאפילו בדיני נפשות (כשהורגים על עריות) אין צריך לראות ממש "כמכחול בשפופרת", אלא צריך לראותם במצב של בעילה ("מנאפין"). אם באים עדים בעדות ברורה כזו, כופין אותו להוציא.

הלכה י"ט – הלכה כ"ג (בדפוסים מסוימים: הלכות ט'–כ"ג)

לשון הרמב"ם

האשה שזנתה תחת בעלה בשגגה או באונס הרי זו מותרת לבעלה שנאמר והיא לא נתפשה, הא נתפשה מותרת. בין שאנסה גוי בין שאנסה ישראל. וכל שתחילת ביאתה באונס אף על פי שסופה ברצון, ואפילו אמרה הניחו לו שאלמלי לא אנס

הייתי שוכרתו, הרי זו מותרת, שהיצר לבשה מתחילתה באונס.

נשים שגנבו אותן לסטים הרי הן כשבויות שהן אנוסות ומותרות לבעליהן. ואם הניחום והלכו ללסטים מעצמן הרי אלו ברצון ואסורות לבעליהן. ודין השוגגת ודין הנאנסת אחד הוא שהשגגה צד אונס יש בה. במה דברים אמורים בשהיה בעלה ישראל אבל אשת כהן ששגגה או שנאנסה אסורה לבעלה שהרי נעשת זונה מכל מקום והוא אסור בזונה כמו שיתבאר בהלכות איסורי ביאה. ואחד אשת ישראל או אשת כהן שנאנסה כתובתה קיימת, העיקר והתוספת, ולא הפסידה כלום, וכופין את הכהן ליתן לה כתובתה ולגרשה. אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או שגגתי ונבעלתי לאחר, אינו חושש לדבריה שמא עיניה נתנה באחר, ואם היתה נאמנת לו או שאמר לו אדם שהוא סומך על דבריו יוציא ויתן כתובה.

ביאור הפשט

אשה שזינתה בשוגג או באונס (בין על ידי גוי בין על ידי ישראל), אינה נאסרת על בעלה (שכן בפרשת סוטה נאמר "והיא לא נתפשה", משמע שאם נכפתה – מותרת). אם תחילת הביאה הייתה באונס, אף שסופה היה ברצון – עד כדי מצב שבו היא אומרת "הניחו לו, אילולא לא היה אונס הייתי אף שוכרת אותו בכסף!" – היא מותרת, משום שעל ידי תחילת האונס התלבש בה היצר הרע.

נשים שלסטים חטפו אותן נחשבות כשבויות שהן אנוסות, ומותרות לבעליהן; אך אם הלסטים שחררו אותן והן חזרו אליהם מעצמן, הרי זה ברצון והן אסורות. דין השוגגת שווה לדין הנאנסת, משום שבשגגה יש בחינה של אונס.

כל זה באשת ישראל, אבל אשת כהן שחטאה בשוגג או שנאנסה – אסורה לבעלה, משום שמכל מקום נעשתה "זונה", וכהן אסור בזונה. אך כיון שהיה זה באונס, אינה מפסידה דבר מכתובתה (עיקר ותוספת), ובית דין כופה את הכהן לשלם לה את הכתובה ולגרשה. אם אשת הכהן עצמה אומרת לבעלה שנבעלה באונס או בשוגג, אין מאמינים לה ("שמא עיניה נתנה באחר"), אך אם הבעל מאמין לה או שמע זאת מאדם שהוא סומך עליו – חייב לגרשה ולשלם את הכתובה.

חידושים וביאורים

* **מקומן של הלכות אלו ברמב"ם (ר' יצחק ור' יואל אשר):** מדוע מביא הרמב"ם את הלכות אונס ושוגג כאן (בהלכות אישות, העוסקות בעיקר בכתובה), בשעה שבאמת שייכות הן להלכות סוטה או להלכות גירושין (ואכן הרמב"ם חוזר ומביאן בהלכות סוטה)? התירוץ הוא: כיון שעד כה דיבר הרמב"ם על אשה שזינתה ברצון (לענין הפסד כתובה וכו'), עליו לחלק כעת ולבאר מה הדין כאשר היה הדבר בשגגה או באונס.

* **גדר "שגגה" וחידוש המהרי"ק (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *שני אופני שוגג – איסור תורה לעומת בגידה בבעל (ר' יואל אשר):* מה פירוש "שגגה" כאן – האם שסברה שזהו בעלה (שוגג במעשה), או אפילו אם ידעה שזהו איש זר אלא שסברה שמותר ("אומר מותר")? אילו איסור האשה לבעלה נובע רק מצד איסור העבירה כלפי שמיא, גם "אומר מותר" היה נחשב שוגג. אך הזנות היא "פגיעה בבעל" – ענין של בגידה וגזילת הבלעדיות של הבעל. לפי זה, אם ידעה שזהו איש זר, הרי היא בוגדת בבעלה אף אם היא סבורה שהתורה מתירה זאת! ממילא "שגגה" יכולה להתפרש רק כשסברה שזהו בעלה (למשל, שהיה חשוך).

* *חידוש המהרי"ק (ר' יצחק):* זהו אכן חידוש ידוע של **המהרי"ק** (הובא **ברמ"א** להלכה), ש"אומר מותר" אינו מועיל בזנות של אשת איש. המהרי"ק דורש בעצמו את הפסוק "כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל" – שמה שאוסר אותה הוא "המעילה בבעלה" (הבגידה בבעל), ולא עצם איסור התורה. ממילא, אם היא יודעת שזהו איש זר, הרי היא מועלת בבעלה אף אם היא סבורה שהתורה מתירה זאת.

* *[הערה צדדית: דרשת פסוקים מדעתנו (ר' יצחק)]:* המהרי"ק הוא אחד המקורות לחקירה הידועה האם אחרונים/ראשונים רשאים לדרוש פסוקים מדעתם להלכה, או שרק לתנאים הייתה הרשות לדרוש דרשות.

* *קולא מן הצד השני – כשהבעל נותן רשות / "קשר פתוח" (ר' יצחק ור' יואל אשר):* מסברת המהרי"ק עלה דיון בכיוון ההפוך: מה הדין אם הבעל נותן לה רשות לזנות (או שהם מקיימים "קשר פתוח"), שלכאורה אין כאן בגידה בו? התירוץ הוא שהמהרי"ק כלל לא העלה על דעתו דבר כזה, שהרי עצם פירוש הקידושין ("הרי את מקודשת לי") הוא "אסרה אכולי עלמא כהקדש". אי אפשר להתנות בנישואין שלא יהיו בלעדיים; תנאי כזה סותר את עצם מהות הנישואין, ולעולם הדבר נחשב מעילה בבעל.

* **מקור הפסוק "והיא לא נתפשה" וגדר "שהשגגה צד אונס יש בה" (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *פרשת סוטה לעומת פרשת כי תצא:* מדוע מביא הרמב"ם את המקור "והיא לא נתפשה" (בפרשת סוטה), בשעה שבפרשת כי תצא (בנערה המאורסה) מופיעים פסוקים מפורשים הרבה יותר לגבי אונס ("תחת אשר לא צעקה בעיר", "כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש")? התירוץ (ר' יצחק) הוא שבכי תצא הפסוק עוסק רק בפטור האשה ממיתה, אך אין שם דבר לגבי היתרה לבעלה. פרשת סוטה היא הפרשה היחידה שבה התורה מדברת על היאסרות לבעל ("ונטמאה"), ושם אומרת התורה שבאונס אינה נאסרת.

* *היכן מרומז "שוגג" ב"והיא לא נתפשה", ולשון "שהשגגה צד אונס יש בה":* ר' יואל אשר שואל: "נתפשה" פירושו שתפסו אותה בכוח (אונס). אבל בשוגג (סברה שזהו בעלה) לא הייתה כל כפייה – היא עשתה זאת ברצונה, אלא שבטעות! יתרה מזו: בדרך כלל "שוגג" ו"אונס" הם שני חסרונות נפרדים – שוגג הוא חסרון ב*דעת/ידיעה* (לאפוקי מזיד), ואונס הוא חסרון ב*רצון* (לאפוקי רצון). מדוע אומר הרמב"ם שבשגגה יש "צד אונס", במקום לומר ששניהם חסרון בכוונה?

* *הביאור (ר' יצחק ור' יואל אשר על פי הרמב"ן):* **הרמב"ן** אכן משתמש ביסוד זה כדי ליישב מדוע שוגגת מותרת אף שבפסוק

נאמר "והיא לא נתפשה". כיון שהמציאות היחידה של שוגג באשת איש היא שסברה שזהו בעלה (הבועל התחפש והטעה אותה), נמצא שכשם שניתן לאנוס אדם בכוח פיזי, כך ניתן גם "לאנוס" אדם על ידי הטעייתו (כמי שנותן לחברו חזיר ואומר לו שהוא כשר). מתוך שהטעה אותה, לא הייתה היא "בוחרת" באיסור, וזה עצמו מעין אונס ונקרא אף הוא "נתפשה" – נתפסה מחמת חוסר ידיעה (בדומה לאונס של "יצר לבשה", שגם הוא מעין אונס על ידי טשטוש הדעת).

* **מדוע יש צורך להוסיף "בין שאנסה גוי בין שאנסה ישראל"? (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *סברא א' (ר' יואל אשר):* ניתן היה לחשוב (לצד הקולא ברצון, או בכלל) שביאת גוי היא כ"זרמת סוסים זרמתם" ויש לה דין אחר; בא הרמב"ם לומר שהיא בדיוק כישראל.

* *סברא ב' (ר' יצחק ור' יואל אשר):* ניתן היה לחשוב (לצד החומרא) שכאשר גוי אונס אותה, הדבר עושה פגם גדול יותר באשה, ותיאסר לבעלה אף באונס. לכן אומר הרמב"ם שאין חילוק.

* **תחילתה באונס וסופה ברצון – גדר "יצר לבשה" (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* *השוואה ללשון הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה (ר' יואל אשר):* בהלכות איסורי ביאה כותב הרמב"ם: **"שמשהתחיל לבעול באונס אין בידה שלא תרצה, שיצר האדם וטבעו כופה אותו לרצות"** – לא סתם שהיצר התלבש בה, אלא שמשהתחילה הבעילה באונס, מאבדת האשה את הכוח לעמוד בפני הדבר, משום שטבעו ויצרו של האדם כופים אותו לרצות.

* *דרכו של ר' צדוק הכהן מלובלין – היצר הרע כאונס (ר' יצחק ור' יואל אשר):* **ר' צדוק הכהן מלובלין** (וכן בחידושי הרי"ם) לומד מן הגמרא ("יצר אלבשה") כלל גדול: שיצר הרע חזק נחשב בעצם "אונס" (חוץ מכאשר האדם הכניס את עצמו לנסיון, שאז הוא תחילתו בפשיעה). כאשר האשה נאנסת, האונס כופה לא רק את המעשה הגופני, אלא האונס הראשון מצית את היצר הרע ו*בורא* את הרצון השני. ממילא הרצון שיש לה באמצע אינו רצונה האמיתי, אלא "רצון כפוי" הנובע מן האונס. (ר' צדוק קושר זאת לרמב"ם הידוע בהלכות גירושין בענין "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני", שכאשר אדם עובר עבירה אין זה רצונו האמיתי, אלא יצרו הרע תקפו).

* *סברת ר' יואל אשר – דיבורים ודמיונות באמצע המעשה:* מה שהיא אומרת "הניחו לו, הייתי שוכרתו" אינו אלא דיבורים ודמיונות בשעת מעשה, שכן למעשה לא עשתה זאת מעצמה – הרי היא כבר נמצאת באמצע המעשה שהתחיל באונס. (אילו לא נאמר "אמרה", ניתן היה לומר שהחידוש הוא רק שהנאה באמצע אינה הופכת זאת לרצון – כמעשה ב**חפץ חיים**, שאמר לחיילים שנאלצו לאכול טריפות בצבא שלפחות לא ילקקו את האצבעות, ומכאן רואים שהנאה באונס אינה נחשבת רצון; אך הרמב"ם אומר חידוש גדול יותר, שאפילו היא אומרת בפועל "הניחו לו", משום שמעשה הביאה כבר נעשה). אך אילו המעשה היה מסתיים, ואחר כך היה בועל אותה *פעם שניה* לבקשתה, הביאה השניה ודאי הייתה נחשבת ברצון והיא הייתה נאסרת.

* *חידושו החדש של ר' יצחק – רצון כדין במעשה, "נידון על שם תחילתו":* ר' יצחק אינו מסתפק בדרכו הפסיכולוגית של ר' צדוק, ומעמיד יסוד ש"רצון" בהלכה אינו דבר פסיכולוגי בפני עצמו, אלא *דין במעשה*. על סמך העובדה שבבעילה שניה היא כן הייתה נאסרת (אף שהיצר הרע עדיין בוער בה!), הפשט פשוט הרבה יותר: כיון שכאן מדובר ב*מעשה בעילה אחד*, הכלל בהלכה הוא ש**מעשה נידון על שם תחילתו**. כיון שנכנסה למעשה הבעילה באונס, כל המעשה מוגדר כ"מעשה אונס", ו"יצר אלבשה" בא רק לבאר מדוע רצונה באמצע אינו הופך זאת למעשה חדש – משום שהרצון אינו אלא המשך ותוצאה של האונס הראשון.

* *קושיא מפורש בנדה ומתחילתה בשגגה (ר' יואל אשר ור' יצחק):* ר' יואל אשר מקשה על סברת "נידון על שם תחילתו": (א) באיש המשמש עם אשתו והיא נעשית נדה באמצע, אסור לו לפרוש מיד משום ש"יציאתו הנאה לו כביאתו", ואם פירש באבר חי – חייב, אף שהיה "תחילתו באונס"! (ר' יצחק משיב שם הוא "תחילתו בהיתר", וגם אין ברור אם הוא ממש חייב כרת או שזו יותר חומרא). (ב) אם היה "תחילתה בשגגה" (סברו שזהו הבעל) ובאמצע נודע להם, ודאי שעליהם להפסיק מיד, ואין אנו אומרים שהדבר הולך אחר ההתחלה! מכאן משמע שדווקא באונס יש נקודה שהאונס עצמו מביא את היצר ("יצר לבשה").

* *הנאה באונס לעומת מתעסק, והחילוק בין איש לאשה (ר' יצחק ור' יואל אשר):* אף שמצינו ב"המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה" שהנאה כן הופכת את המעשה למעשה ברצון, כאן שונה הדבר כיון שיש אחר שאנס אותה. באיש אין סברת "יצר לבשה" פועלת (שאשה הציתה אותו ולכן הוא אנוס), משום ש"אין קישוי אלא לדעת"; באשה היא פועלת משום שאינה פעילה במעשה, מה שאין כן האיש.

* *המציאות של "הניחו לו" – מקרי גבול (ר' יצחק ור' יואל אשר):* אם מדובר בגוי מאוס ביער שחוטף אותה, לא שייך שבאמצע תאמר "הניחו לו" (ואם זה בעיר והיא אינה צועקת, הרי היא אסורה מצד "לא צעקה"). לכן מוכרח שההלכה עוסקת במקרים גבוליים יותר, שבהם הוא מעין חבר ותפס אותה בתחילה בפועל שלא ברצונה (לא שכנע אותה בקסמו, שזה נחשב רצון, אלא כפה אותה פיזית או בפחד ברגע הראשון), אך באמצע היא כבר מסכימה. יוצא חידוש גדול (קולא לגביה להיות מותרת, וחומרא עליו להיחשב אונס), שאפילו במקרה כזה הדבר נחשב על פי הלכה אונס, כיון שההתחלה הייתה בתפיסה.

* **החילוק בין "שבויות" ל"גנבו אותן לסטים" (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *ביאור א' (ר' יצחק):* "שבויות" פירושו שנחטפו על ידי מלכות או צבא במלחמה, דבר מסוכן הרבה יותר מסתם לסטים (גנבים).

* *ביאור ב' (ר' יואל אשר):* ב"שבויות" חוטפים אותן מלכתחילה לשם ביאה, מה שאין כן "לסטים" שחוטפים בדרך כלל רק לשם דמי פדיון. חידושו של הרמב"ם הוא שאין אנו מפרידים לומר שהחטיפה הייתה רק לשם ממון והביאה היא דבר נפרד שבו יש לבדוק אם היה לה רצון; אלא אנו מסתכלים על התמונה כולה, וכיון שהיא אצל הלסטים – היא נחשבת אנוסה.

* **"ואם הניחום" – לחץ פסיכולוגי ו"תסמונת שטוקהולם" (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* בגמרא (כתובות נא:) הקשו הרבנן על רבא שהתיר את נשות הגנבים: הרי אנו רואים שהנשים עצמן מביאות לחם לגנבים! והתירוץ הוא שהן עושות זאת מחמת יראה. לכן מדייק הרמב"ם "ואם הניחום" – כל זמן שהלסטים לא שחררו אותן ועדיין שולטים בהן, אפילו הן משרתות אותם, הכל מחמת פחד. רק כאשר משחררים אותן לגמרי והן חוזרות מעצמן, הדבר נחשב ברצון.

* מה שאשה חוזרת מעצמה אל חוטפיה הוא מה שמכונה כיום בפסיכולוגיה "תסמונת שטוקהולם" (ר' יואל אשר). רואים מן ההלכה יסוד גדול: אף שהיא בטראומה ויש עליה לחץ פסיכולוגי או פחד (שאינו אונס אמיתי, כגון כשהוא מאיים להרוג את משפחתה אם לא תחזור), אין היא נפטרת כשוטה, אלא על פי הלכה הדבר נחשב "רצון" מספיק כדי לאוסרה.

* **הגדרת איסור זונה לכהן לעומת איסור אשת איש לבעלה (ר' יואל אשר ור' יצחק):** מדוע אשת כהן נעשית באונס "זונה", בשעה שלכאורה המילה "זונה" פירושה אשה ההולכת אחר הזנות ברצונה? החילוק הלמדני הוא: באשת ישראל האיסור הוא מחמת מעשה הניאוף, ה"בגידה" וה"ומעלה בו מעל" כלפי בעלה – וזה שייך רק ברצון. אבל בכהן ("אשה זונה וחללה לא יקחו"), האיסור אינו קשור למעשיה, אלא ל**כבודו וחשיבותו של הכהן** (כשם ש"ריח הגט" פוסל בכהן). חז"ל לימדו ש"זונה" לגבי כהן פירושה כל אשה ש"נבעלה לאסור לה". על ידי עצם הבעילה – אפילו באונס – היא מקבלת את השם והמעמד של זונה, נעשה בה "פגם" ו"דבר מבוזה", ואין זה הולם לכהן (אדם חשוב) לחיות עמה.

* **הטעם שאשת כהן שנאנסה אינה מפסידה כתובתה, והדין ב"אמרה נאנסתי" (ר' יואל אשר ור' יצחק):** הפסד כתובה הוא לעולם ענין של **קנס**. כאן מדובר במצב טרגי: הכהן בוכה ואינו רוצה לשלחה, והיא אינה אשמה כלל, אלא שהתורה אסרה אותה. כיון שלא עשתה כל רע, אין היא ראויה לקנס, וכופים את הכהן לגרשה ולשלם את הכתובה כולה. וכאשר היא עצמה אומרת "נאנסתי" והבעל מאמין לה, משלם הוא את הכתובה לא משום שנאמנותה חלשה (כפי שר' יואל אשר התחיל לומר), אלא משום שאפילו בנאמנות החזקה ביותר ובעדים, אשת כהן לעולם אינה מפסידה את כתובתה באונס (ר' יצחק)!

הלכה כ"ד

לשון הרמב"ם

האומר לאשתו בפני שנים אל תיסתרי עם פלוני, ונכנסה עמו לסתר בפני עדים ושהת כדי טומאה, הרי זו אסורה על בעלה עד שישקנה מי המרים כמו שיתבאר בהלכות סוטה. ואם מת קודם שישקנה אין לה כתובה, אף על פי שלא מצאו דבר מכוער, שאין לך דבר מכוער יתר מזה. והיום שאין שם מי סוטה נאסרה עליו איסור עולם, ותצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת, שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להיאסר.

ביאור פשוט

אם אדם מזהיר את אשתו בפני שני עדים שלא תיסתר עם איש מסוים (קינוי), והיא בכל זאת נכנסת עמו למקום מוסתר בפני שני עדים ושוהה שם שיעור שאפשר להיטמא (סתירה), נאסרת היא על בעלה עד שתשתה את מי המרים (בבית המקדש, המבררים אם אכן זינתה). אם הבעל מת לפני שהשקה אותה, אין לה כתובה, אף על פי שלא ראו שום "דבר מכוער" אחר – שאין לך דבר מכוער גדול מזה עצמו! בזמננו, שאין מי סוטה, נשארת היא אסורה עליו איסור עולם, ויוצאת בלא כתובה (לא עיקר ולא תוספת), שהרי מעשיה הרעים שלה גרמו לה להיאסר.

חידושים וביאורים

* **ההשוואה בין קינוי וסתירה ל"דבר מכוער" / "עוברת על דת" (ר' יואל אשר ור' יצחק):** למה מתכוון הרמב"ם להשוות במילים "אף על פי שלא מצאו דבר מכוער, שאין לך דבר מכוער יתר מזה"?

* *צד א' (ר' יואל אשר):* הרמב"ם מתייחס להלכות הקודמות של "עוברת על דת" (שם מדובר בעניני צניעות). כל יסוד הצניעות הוא כדי שלא תבוא לידי יחוד עם איש זר. ממילא, אפילו אם היא "רבנית" והולכת לבושה בעדינות רבה (ולא ראו שום פריצות), אבל התייחדה לאחר התראה (קינוי) – הרי זה עצמו הדבר המכוער הגדול ביותר.

* *צד ב' (ר' יצחק):* הרמב"ם מתייחס לדין "יוצאה משום שם רע" (בהלכה ט"ו, שם עדים רואים דברים מכוערים מאוד, כגון "יוצאת מחצר לבדה" ולובשת את המכנסיים וכו'). שם ראו מעשה מכוער, משא"כ כאן בסתירה ראו העדים רק שהיא נכנסת (לבושה) לבית הסתר. אומר הרמב"ם שכניסה לבית הסתר לאחר אזהרה אינה פחותה – אלא אף חמורה יותר – מאותם מעשים מכוערים.

* **הטעם מדוע היא מפסידה את הכתובה בזמן הזה אף על פי שזה ספק (ר' יואל אשר):** בזמן שהיו מי סוטה, היה אמצעי לברר את הספק. היום, כשאין מי סוטה, אין לנו אישור ודאי במאה אחוז שזינתה. מדוע תפסיד את הכתובה מספק? הביאור טמון בלשון הרמב"ם ("שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להיאסר"): הפסד הכתובה אינו משום שאנו יודעים שזינתה, אלא משום שבוודאי עשתה "מעשה רע" (התייחדה בניגוד להתראת הבעל), ובמעשה זה אסרה את עצמה על בעלה.

הלכה כ"ה

לשון הרמב"ם

אמר לה בינו לבינה אל תיסתרי עם פלוני, וראה אותה שנסתרה עמו ושהת כדי טומאה, הרי זו אסורה עליו בזמן זה שאין שם מי סוטה, וחייב להוציא ויתן כתובה. ואם הודת שנסתרה אחר שהתרה בה תצא בלא כתובה, ולפיכך משביעה על זה ואחר כך יתן כתובתה.

ביאור פשוט

אם הבעל הזהיר אותה בינו לבינה (בלא עדים) שלא תיסתר עם פלוני, ולאחר מכן ראה בעצמו שנסתרה עמו שיעור טומאה – נאסרת היא עליו בזמן הזה שאין מי סוטה. עליו לגרשה, אך חייב לשלם לה את הכתובה (משום שאין עדים). אבל אם היא מודה שנסתרה לאחר התראתו, יוצאת בלא כתובה. לפיכך (כאשר היא מכחישה), יכול הוא להשביעה שלא נסתרה, ורק אחר כך משלם לה את הכתובה.

חידושים וביאורים

* **[הסתעפות / חקירה: מדוע בקינוי בינו לבינה היא כן מקבלת כתובה, שלא כמו ב"עוברת על דת" וב"שם רע"? (ר' יואל אשר ור' יצחק)]:** למדנו לעיל שב"שם רע" וב"עוברת על דת" היא מפסידה את הכתובה. מדוע כאן (כשהבעל עצמו רואה אותה מתייחדת לאחר התראתו, שלגביו הרי זה ודאי דבר מכוער גדול יותר משם רע) היא כן תקבל כתובה? החילוק הוא **עדים**. הן ב"שם רע" והן ב"עוברת על דת" (הצריכה התראה ועדים), עדים ראו את המעשים. כדי לבטל כתובה בבית דין, צריך עדים ממש (או הודאתה שלה, שהיא כהודאת בעל דין). כאשר רק הבעל עצמו יודע על כך, אינו יכול להפסידה את הכתובה (אלא רק לתבוע שבועה).

* **הקושיה החמורה של המגיד משנה והכסף משנה על הלשון "בזמן זה שאין שם מי סוטה", והתירוץ על פי הגמרא בסוטה (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* *הקושיה:* הרמב"ם כותב שאם הבעל קינא בינו לבינה וראה בעצמו את הסתירה, היא אסורה עליו **"בזמן זה שאין שם מי סוטה"**. מכאן משמע שאילו היו מי סוטה (בזמן שבית המקדש קיים), לא הייתה נאסרת איסור עולם, כי היה יכול להשקותה מי סוטה! שואלים **המגיד משנה** ו**הכסף משנה**: הרי הרמב"ם עצמו פוסק בהלכות סוטה שאין משקים מי סוטה אלא כשיש קינוי וסתירה **בשני עדים**, ואין משקים "על פי עצמו"! אם כן, אפילו בזמן שבית המקדש קיים לא היה יכול להשקותה, ומדוע תולה הרמב"ם את האיסור ב"בזמן זה שאין שם מי סוטה"?

* *התירוץ (ר' יצחק על פי המפרשים והגמרא בסוטה):* בגמרא במסכת סוטה יש מחלוקת תנאים אם משקים מי סוטה "על פי עצמו" (בלא עדים); רבי יוסי בר' יהודה סובר שכן, וחכמים סוברים שלא. בגמרא מובא שרבי חנינא מסורא אמר שבזמן הזה לא יאמר אדם לאשתו "אל תסתרי עם פלוני" אפילו בינו לבינה, משום שחוששים לשיטת רבי יוסי בר' יהודה (שקינוי בינו לבינה הוא קינוי גמור המחייב מי סוטה), וכיון שהיום אין מי סוטה, תיאסר עליו! זהו מה שהרמב"ם פוסק כאן: אף על פי שלהלכה (בהלכות סוטה, העוסקות בזמן הבית) אנו פוסקים כחכמים שקינוי על פי עצמו אינו כלום (לא משקים ולא נאסרת), מכל מקום בזמן הזה אמרו חז"ל שיש **לחוש** לחומרא לשיטת רבי יוסי בר' יהודה שיש בזה חלות קינוי, וכיון שאין לנו מי סוטה לברר זאת, נאסרת היא על הבעל וחייב לגרשה.

תמלול מלא

ספר נשים – הלכות אישות, פרק כ"ד: נשים שאין להן כתובה והלכות דת משה וישראל

הקדמה לפרק כ"ד

ר' יצחק: [#1] ערב טוב. היום אנו בפרק כ"ד בהלכות אישות שבספר נשים, מספר משנה תורה לרמב"ם.

ר' יואל אשר: כן. ובכן, ברוך השם, אנו עומדים בפרק שלפני האחרון בהלכות אישות. כלומר, אנו עוסקים כעת בכתובה, וכבר הגענו לסוף. וכבר למדנו הרבה מאוד על כתובה, כל מיני הלכות בענייני כתובה. כבר, אני לא יודע, למעלה מעשרה פרקים על כתובה.

בפרק זה נדבר על... קודם כל נקדים פני הנדבנים. מדוע אני מדבר היום כך? המילים לא יוצאות לי טוב, אבל נמשיך בכל זאת. ברכה לראש משביר לנדבנינו החשובים, ובראשם ידידנו פטרון השיעור, ידידנו הרב ר' יואל הלוי וועלזבערגער, זכות התורה תלווה את כולכם.

ובכן, כאן נלמד אילו נשים יש להן כתובה. כבר למדנו הלכות כתובה רבות, אבל יש נשים שנישואיהן מוטלים בספק... נשים שאסורות בנישואין לאותו איש מסוים, או נישואין אחרים מסוג מקח טעות וכדומה, שבהם הבעל טוען: "מדוע אתן לה כתובה? הרי היא כך וכך, הרי אינה אשה הגונה, או שהיא אשה שאסור לי לדור עמה". זו תהיה תחילת הפרק.

ר' יצחק: השאלה אם יש כתובה.

ר' יואל אשר: כן, זה... ואחר כך נכנסים, מאחר שמדברים על כך שיש נשים שאינן זכאיות לכתובה משום שאינן הגונות, או משום שאסור לשאת אותן, מאריכים בדבר: מה נחשב אשה שאינה נוהגת כדת משה וישראל? כאן באות כל ההלכות הנקראות הלכות דת משה וישראל.

ר' יצחק: [#2] כן, אז זה העיקר. במילים אחרות, כותרת הפרק היא מבחינה טכנית "נשים שאין להן כתובה", או שלחלקן כן יש, לכן כתבתי "יש ואין". אבל נשים שונות, בגלל מה שהן, או בגלל

התנהגותן, או בגלל אופן הנישואין, שאין להן כתובה, או אילו תנאי כתובה.

הלכה א': הנושא את האילונית בהכיר בה

ר' יואל אשר: "הנושא את האילונית" – הרמב"ם כבר ביאר בתחילת ספר נשים מהי אילונית: אשה שאינה יכולה ללדת. והבעל, **"ולא היו לו בנים"** – עדיין לא קיים פריה ורביה עם אשה אחרת, **"ולא אשה אחרת"** – אין לו עדיין ילדים, ואין לו אשה אחרת שעמה יוליד ילדים.

במקרה כזה ההלכה היא שאסור לשאת אילונית, וכופים אותו, **"אף על פי שכופין אותו ומוציא"** – כופים אותו לתת לה גט ולשאת אשה כשרה. כלומר, מותר לדור עם אילונית, אין זה איסור, אין זה מאיסורי ביאה, אבל יש מצוות פריה ורביה, ומכוח דיני פריה ורביה גזרנו שאסור להמשיך לדור עם אילונית אם אין לו אשה אחרת.

הרי היה אדם אומר: מאחר שבעצם עליו להוציאה, אם כן גם לא תהיה לה כתובה, שהרי אינך דר עמה באופן לגיטימי. אבל לא, **"הרי היא ככל הנשים ויש לה"** – יש לה **"כתובה ושאר תנאי כתובה"**. מדוע? הנקודה היא, משום שאין היא אשה שאסור לקיימה, היא אשה כראויה, אלא שאכן עליך לגרשה משום פריה ורביה. אבל כשנשאת אותה, קיבלת על עצמך את כל חיובי הכתובה, נתחייבת.

ר' יצחק: מדובר כמובן באשה ש – עוד נראה – שהוא ידע ש...

ר' יואל אשר: שהיא אילונית. **"וכן זוכה הבעל"** – גם בכיוון ההפוך. חלק הכתובה שהבעל זוכה בו מן האשה, גם בו זוכה הבעל, כגון מעשה ידיה וכדומה, **"זוכה הבעל במה שזוכה בשאר הנשים"**. זה כשידע שהיא אילונית.

הלכה ב' – הלכה ג': אילונית שלא הכיר בה, חייבי לאוין ושניות

ר' יואל אשר: ⟦#3⟧ **"אבל הנושא אשה ולא הכיר בה, ונמצאת"** – מתברר שהיא **"אילונית"**. זה מקרה אחד. או אדם שנושא אשה –

ר' יצחק: שהיא **"מחייבי לאוין"**.

ר' יואל אשר: "וכן" – או אם אדם נושא אשה שהיא שניה, **"הנושא שניה"** – אדם נושא אשה האסורה מדרבנן. כלומר, על כל איסורי התורה הוסיפו חכמים את השניות מדברי סופרים, ואדם נשא אשה כזו. ועל האחרונים, חייבי לאוין ושניות, **"בין הכיר בה בין לא הכיר בה"** – בין שידע שהיא באיסור, בין שלא ידע שהיא באיסור בשעה שנשא אותה. במקרה כזה **"אין להן עיקר כתובה, ולא תנאי מתנאיי כתובה"**.

כלומר, באילונית שמתבררת, אנו אומרים שזהו מקח טעות, שהרי אדם בדרך כלל אינו רוצה לשאת אילונית, ממילא הנישואין מעולם לא היו נישואין, וכיוון שהנישואין מעולם לא היו נישואין, כמובן שאין כתובה. וכן הדבר במי שנשא אשה מאיסורי ביאה, חייבי לאוין או שניה – הרי המצוה היא שחייב לגרשה. גם מטעם זה: חכמים אינם רוצים. כל עניין הכתובה הוא כדי שיהיו נשואים כראוי. חכמים אינם רוצים שיהיה נשוי לה, ולכן **"אין להן עיקר כתובה ולא תנאי מתנאיי כתובה"**.

אבל, אומר הרמב"ם, מה כן יש לה? **"אבל תוספת יש להן"**. יש דבר הנקרא תוספת כתובה, שאותה האדם מוסיף מעצמו – מוסיף עוד כסף. התוספת אינה בטלה, שהרי התוספת היא כאדם הנותן מתנה לחברו. את הכתובה נותנים רק משום שהיא תקנת חכמים, ואנו עושים זאת על דעת חכמים שתיקנו. ובמקרה כזה הם לא תיקנו. אבל את התוספת אינך נותן משום שמישהו תיקן, אלא משום שאתה עצמך החלטת לתת. אם כן, איהו דאפסיד אנפשיה – תן לה. נכון.

וכן הדבר, **"ואין להן מזונות, ואפילו לאחר מותו"**. לאשה אין מזונות, אין מצוות שאר; זה בא רק כשמדובר בזוג לגיטימי, שחכמים רוצים שיחיו יחד. מה שאין כן כאן, כיוון שלא רצו בכך, אין להן גם מזונות ושאר.

שיחה: מדוע אין הבעל צריך להחזיר את "פירות שאכל"?

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **"וכשכופין אותן ומפרישין ביניהן"** – ההלכה בנשים אלו היא שכופים לגרש. והנה בזמן שהבעל עוד דר עמה, ונהג בנכסי המלוג שלה שלא ביושר, שהרי באמת לא היה ראוי לו לאכול מפירותיה, כיוון שבעצם לא היו נשואים כראוי. רוצה היא לומר עכשיו: אם כן, שישלם בחזרה את פירות נכסי המלוג שאכל. ההלכה היא: **"אין מוציאין מן הבעל פירות שאכל"**. מה שאכל בזמן שהיו יחד, אין מוציאים ממנו.

ר' יצחק: ⟦#4⟧ *לא ברור מדוע. מביא ירושלמי שזה קנס לאשה על שנישאה למי שאינה צריכה להינשא לו, אבל הרי אין צורך להחזיר כסף. כסף שלא תקבלי – בסדר, אבל להחזיר כסף? לא ברור לי.*

ר' יואל אשר: *לא, אני חושב, אולי הבעל חייב בפדיונה, ברפואתה, כל זמן שהוא עמה.*

ר' יצחק: לא, אין לה תנאי כתובה.

ר' יואל אשר: הוא אינו חייב כלום. אה, כן. נו, אם כן, מדוע אין מוציאין מן הבעל עכשיו?

ר' יצחק: מדוע? כן, יש שיעור כמה מוציאים.

ר' יואל אשר: *ייתכן שזה פשוט, משום שאנו רוצים שיתגרשו. איננו רוצים עכשיו עוד משהו שיוביל לעוד דין תורה,*

ר' יצחק: *שלא יוכלו להתגרש עדיין משום שלא חישבו עדיין את הפירות שכבר אכל. כי חישוב כזה יכול לקחת זמן.*

ר' יואל אשר: *זה יהפוך לעוד דין תורה. כי אומרים: כל אחד הולך לדרכו. מעולם לא קנית את נכסיה, אבל עכשיו יתדיינו על כל הפירות של השנים שהיו יחד. אולי.*

שיחה: גדר תוספת כתובה ואריכות לשון הרמב"ם

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **"ולמה אין להן עיקר ויש להן תוספת?"** – היה צריך לבאר זאת. הרמב"ם מבאר זאת יפה. מדוע תוספת כן? אומר הרמב"ם: **"העיקר שהוא תקנת חכמים"** הוא **"כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה"**. אהה. ולכן **"הואיל ולא הכיר בה"** – הרי לא ידע שהיא אילונית – **"אין לה עיקר. אבל התוספת שהוא חייב עצמו בה"** – הוא חייב את עצמו, **"כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו"** – כל זמן שהם יחד הוא נותן לה תוספת, **"הרי עמדה בתנאי שלה"** – הרי היא עמדה בתנאי שהיא עמו, **"והרי הקנת לו הנאתה והרי היא עומדת"** – היא נותנת לו... *הרמב"ם אומר כאן יותר. הוא אומר שהתוספת היא כנגד ההנאה שבהיותה עמו.*

ר' יצחק: אהה.

ר' יואל אשר: ממילא עליו לשלם לה. **"אבל התורה אסרה אותה עליו"** – התורה אסרה שיהיו יחד, בחייבי לאוין וכו', **"ומה היא יכולה לעשות?"** – עכשיו הם צריכים להתגרש. אין הפירוש שכאשר היא אומרת "איני עומדת עוד לפניך" היא מפרה את ההסכם ביניהם, וממילא לא תקבל כלום מתוספת הכתובה. היא רוצה להמשיך – ומה היא יכולה לעשות. **"לפיכך יש לה תוספת"** – היא כן מקבלת את תוספת הכתובה. מדוע? **"שאין מעשיה הן הגורמין לה להיאסר אחר הנישואין אלא אסורה היתה מקודם"**.

ר' יצחק: [[#5]] *הרמב"ם אומר כאן יותר מדי מילים.*

ר' יואל אשר: *משמע שלא כפי שאמרתי, שהתוספת היא משהו שהוא חייב את עצמו. אלא הוא אומר יותר: שהתוספת היא משום שהוא נהנה ממנה, ולמעשה הרי הוא נהנה ממנה. ההנאה אינה קשורה לאיסור. מעניין, נכון?*

ר' יצחק: *כן, זה לא... ומדוע בעיקר כתובה לא נאמר זאת? משום ההבדל של תקנת חכמים,*

ר' יואל אשר: העיקר הוא תקנת חכמים כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה, וכאן אנו כן רוצים שיוציאה.

ר' יצחק: *כן, בסדר. ומדוע הוא עושה כך בתוספת? מה שהוא מכניס כל כך הרבה – ארבע שורות אמר כאן. משהו...*

ר' יואל אשר: מדוע אינו אומר רק את המילים "משום שתוספת היא דבר אחר"...

ר' יצחק: *בכל פעם שהרמב"ם אומר ארבע שורות, אני מתחיל לחשוב שמשהו כאן לא מסתדר. יותר מדי הסברים לדבר שלכאורה צריך להיות פשוט, נכון? נכון. אם תאמר כפי שאתה אומר, שפשוט חייב את עצמו – מתי לא? הפירוש הוא שידע שהיא... אבל מדוע? הרי גם על העיקר לא ידע. מדוע יש הבדל בין העיקר לתוספת?*

ר' יואל אשר: *מה נכנסת כאן כל ההנאה? משום שהעיקר הוא בדרך הרגילה, שטעם העיקר הוא כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה, וזה אינו נוגע כאן. אבל בתוספת אומר לנו הרמב"ם שיש כאן עניין משום שהוא נהנה ממנה. וכאן הרי הוא נהנה ממנה. הרי הוא אינו אומר "משום שקיבל על עצמו", כפי שאמרתי למעלה.*

ר' יצחק: *רגע, הוא מכניס כאן תורה שלמה. תורה שלמה. חתיכת תורה שלמה.* מה, רק אחד אומר כאן? אומר המגיד משנה – בוא נלמד מפרש כלשהו. בוא נלמד... **"זה נתינה סתם"**, יישר כוח, כן, יישר כוח, זה ידעתי. זה כתוב בגמרא. מה אומר הראב"ד? הראב"ד חולק גם על הלכה זו? לאן הלך הראב"ד שלי? אה, לא, בוא נמשיך. אתה יודע מה? בוא נסיים. אתה רואה כאן עוד סיבוכים, כן?

דין שניה בהכיר בה והקושי ברמב"ם

ר' יואל אשר: שואל הרמב"ם: **"ולמה לא חילקו בשניה"** – מדוע באילונית חילקו בין **"הכיר בה"** ל**"לא הכיר בה"**, ומדוע בשניה לא חילקו כך, **"אלא אמרו אין לה עיקר כתובה בכל מקום"**? כן. אומר הרמב"ם: **"מפני שהיא מדברי סופרים עשו בה חיזוק"**. כיוון שהאיסור להיות עמה הוא איסור מדברי סופרים, הם –

ר' יצחק: חכמים חיזקו יותר באמרם שאין כתובה אפילו בהכיר בה. נכון.

ר' יואל אשר: *אף שבעצם יכולתי לומר שבהכיר בה ממילא חייב את עצמו, וממילא שתקבל.*

ר' יצחק: *כלומר, אותו דבר כמו התוספת,*

ר' יואל אשר: *כביכול. אבל על התוספת הרי אמר שזה משום הנאתה. כאן תוכל לומר גם הנאתה? אתה אומר, אבל חכמים עשו חיזוק ולקחו את ה...*

ר' יצחק: *אינני מבין, אני מבולבל. שוב, בוא... מה...*

ההבדל בין שניה לאילונית לעניין עיקר ותוספת כתובה

ר' יצחק: לאן הלך הרב שלי. לא, בוא נמשיך. אתה יודע מה? בוא נסיים את זה, אני רואה שיש כאן עוד סיבוכים, כן?

ר' יואל אשר: שואל הרמב"ם: **"ולמה לא חילקו בשניה?"** מדוע באילונית חילקנו בין הכיר בה ללא הכיר בה? ומדוע בשניה לא חילקנו כך, **"אלא אמרו אין לה עיקר כתובה בכל מקום"**?

אומר הרמב"ם: **"מפני שהיא מדברי סופרים עשו בה חיזוק"**. כיוון שהאיסור להיות עמה הוא איסור מדברי סופרים, חכמים חיזקו זאת יותר באמרם...

ר' יצחק: שלעולם אין כתובה, אפילו בהכיר בה. נכון. [[#2]] אף שבעצם היה...

ר' יואל אשר: אפשר לי לומר שבהכיר בה ממילא חייב את עצמו, וממילא שתקבל.

ר' יצחק: כלומר, אותו דבר כמו התוספת, כביכול.

ר' יואל אשר: אבל על התוספת אמר שזה משום הנאתה; כאן תוכל לומר גם הנאתה? אתה אומר, אבל חכמים עשו חיזוק ו...

ר' יצחק: כן, לקחו את ה... אינני מבין. אני מבולבל. שוב, אולי תציג קודם את עיקר הדין. מה עיקר הדין? אילונית שידע עליה – כן, כלומר, זה לא כתוב כאן במפורש, אבל ההלכה הראשונה היא בהכיר בה, נכון? הלכה א' פירושה שכאשר הוא יודע יש לה

כתובה, מדוע לא? אבל אילונית ולא הכיר, או שניה בין הכיר בין לא הכיר, יש להן עיקר ולא תוספת. כן?

ר' יואל אשר: כן. להפך, אין להן עיקר...

ר' יצחק: אבל כן תוספת. סליחה, לא עיקר ותוספת. מדוע?

ר' יואל אשר: משום שהעיקר הוא מכוח תקנת חכמים, וכאן אין את תקנת חכמים שלא תהא קלה בעיניו. אבל התוספת היא דבר שהוא עצמו נותן משום שהוא נהנה ממנה – זה מה שהרמב"ם מוסיף כאן. ולמעשה הרי זה קרה, הוא נהנה ממנה בזמן שהיו יחד...

ר' יצחק: הוא נותן לה תוספת. והרמב"ם אומר שבעצם גם בשניה היה צריך להיות בדיוק כמו באילונית. כשאינו יודע – בסדר, כל העניין היה מקח טעות; אבל כשהוא יודע, הוא חייב את עצמו. וכן בשניה...

ר' יואל אשר: הוא יודע שזה...

ר' יצחק: שניה הייתה צריכה להיות אותו דבר. ומה עם מי שאינה שניה, עם ערוה ממש? מה? בערוה מעולם לא היו קידושין, כך שזו שאלה שאינה קיימת. ולכן בשניה, שתופסים בה קידושין, אמרו חכמים שאין לה עיקר משום... אבל תוספת כן, שוב מאותה סברא, כלומר הן בשניה והכיר בה, והן באילונית.

ובאילונית ולא הכיר יש אותה סברא, שחייב את עצמו? אינני מבין מדוע אילונית ולא הכיר. ולכן כבר שואל הראב"ד: **"אילונית שלא הכיר למה יש לה תוספת?"**

שיחה: השגת הראב"ד באילונית שלא הכיר בה

ר' יואל אשר: [[#3]] הרי במקח טעות גם מעולם לא היו נשואים.

ר' יצחק: נניח נשואים, לא נשואים – שהיא שכנעה אותו, היא לא קיימה את התנאי שלה. הרי אתה אומר שהרמב"ם אומר שבשניה היא קיימה את התנאי שלה, והתורה אסרה. נו, ואילונית – היא קיימה את התנאי שלה?

ר' יואל אשר: אבל לא הכיר בה, אבל זה מקח טעות. אין אומרים שזה נחשב כמתנה; אומרים שאין אלו נישואין לגיטימיים, אבל למעשה אתם יחד ואפשר ליהנות זה מזה. אבל כשזה מקח טעות, הם מעולם לא היו זוג. כמו בחייבי כריתות שכבר אינם... לא כתובה כאן המילה מקח טעות. לא הכיר בה פירושו הרי זה – לא הכיר בה. מתברר...

ר' יצחק: אינני יודע. אתה החלטת. כך כתוב כאן? אינני יודע, זו קושיית הראב"ד, נכון? אתה מבאר את קושיית הראב"ד...

ר' יואל אשר: כן?

ר' יצחק: מה אומר הראב"ד? שוב, מה שדיברנו עכשיו – הראב"ד אינו מבין מדוע לאילונית ולא הכיר בה יש תוספת. הרמב"ם אומר שאילונית ולא הכיר בה היא כמו שניה והכיר בה, נכון? לשתיהן יש תוספת כתובה. מדוע? משום ששתיהן – אומר הרמב"ם – **"מה היא יכולה לעשות"**? מה זה שייך לאילונית? זו תורה טובה אולי לשניה, אבל בוודאי אינה תורה טובה לאילונית, נכון? מסתדר מה שאני אומר?

ר' יואל אשר: שלא הכיר בה.

ר' יצחק: אילונית ולא הכיר בה, אז היא עמדה בתנאי?

ר' יואל אשר: אתה מבין מה הוא אומר? כן, היא... באמת כל הנישואין שלה לא החזיקו מעמד.

ר' יצחק: היא עמדה בתנאי... אבל הרמב"ם הרי אומר כך, ש**"אין להן עיקר ויש להן תוספת"**, על שתיהן. גם על אילונית ולא הכיר. זה הרי הראב"ד...

ר' יואל אשר: הוא לא מבין את זה.

ר' יצחק: אבל היא לא עשתה את ה... היא כן עמדה בתנאי? היא עמדה בתנאי? היא אילונית. מה פירוש היא עמדה בתנאי? זה מאוד משונה. אלא מאי, ההלכה לא מתכוונת לאילונית. זה לא ברור לי, אני בכלל לא תופס מה הוא אומר. האיש אפילו לא מנסה לתרץ. הרמב"ם לא אומר שזה מקח טעות, הוא רומז שאנשים אחרים אומרים שזה מקח טעות. ממילא, למה בתוספת לא שייך מקח טעות? אני לא מבין. מאוד לא ברור.

והיא אסורה? למה היא אסורה? האם היא באמת לא אסורה? אה, כי הוא ממשיך לדבר על האילונית שכופים אותו, מפני שאין לו אישה אחרת. אז זה כאילו אסורה, לא אסורה, אבל רוצים...

ר' יואל אשר: משום פריה ורביה כופין. כן.

ר' יצחק: החכמים מצווים עליו כביכול לתת גט.

ר' יואל אשר: זה דבר חיובי, אסור מצד מצות עשה.

ר' יצחק: אז כאילו... אפילו בלא הכיר, ואין כאן מקח טעות, למה? אינני יודע. כלומר, כך הם מביאים, שכל המפרשים מבינים כך ברמב"ם, שאין זה מקח טעות. ממילא, הראב"ד אכן חולק, אבל הרמב"ם סובר, לא הכיר בה, אין בעיה, היא לא עשתה שום דבר רע, החכמים אינם מניחים. בסדר, שייתן גט, אבל היא נשארת עם תוספת כתובה. אינני מבין. [[#4]] אינני מבין מה זה. התוספת כתובה, אני אומר לחברותא שהרמב"ם... כל המשפט שלי, מה שאינני מבין, לא רק שאני לא מבין, לפחות הראב"ד גם לא מבין, לפחות לגבי אילונית. אני לא מבין את זה אפילו בשניה. מה?

הלכה ד': דין חייבי לאוין וחייבי עשה

ר' יואל אשר: בוא נראה, בשניה הרמב"ם ממשיך ומסביר. **"אבל אם נשא אחת מחייבי לאוין והכיר בה"**...

ר' יצחק: לא שניה, אלא ממש דאורייתא, כן.

ר' יואל אשר: **"...או אחת מחייבי עשה"**, למשל, כהן, **"בין הכיר בין לא הכיר, יש לה כתובה"**...

ר' יצחק: למה?

ר' יואל אשר: **"שחייבי לאוין שהכיר בה"**, הרי **"רצה ליזוק בנכסיו"**, הוא רצה לתת לה כסף.

ר' יצחק: כבר ראו את הלשון הזה, **"רצה ליזוק בנכסיו"**, כלומר אדם רשאי בעצמו... כתובה.

ר' יואל אשר: כן. **"וחייבי עשה"** הוא גם כן...

ר' יצחק: אום...

ר' יואל אשר: זה לגבי חייבי לאוין. וחייבי עשה אכן אסור להם להיות יחד, אבל רק משום עשה, אין זה איסור חמור כל כך שתפסיד את הכתובה.

ר' יצחק: "איסורן קל". מעניין. כלומר, חייבי עשה אפילו לא הכיר בה, זה מה שהוא אומר.

ר' יואל אשר: *מעניין, הוא אומר, על חייבי עשה אפשר גם לומר רצה ליזוק בנכסיו, אומרים אפילו בלי זה.*

ר' יצחק: נכון, כך זה נשמע. כלומר, אפילו לא הכיר, כי זה מה שהוא אומר כאן, אם הכיר הרי רצה ליזוק בנכסיו, אבל לא הכיר...

ר' יואל אשר: אפילו בלי זה.

ר' יצחק: מה עם חייבי לאוין? הוא אומר, כלומר כך, חייבי לאוין דוקא בהכיר בה, סליחה, חייבי לאוין דוקא בהכיר בה, כי אז רצה ליזוק בנכסיו, חייבי עשה אפילו לא הכיר, כי אין זה איסור גדול, איסור גדול כל כך.

"ויש לשתיהן מזונות לאחר מותו". *ראה, אבל זה אומר באופן מאוד מאוד ברור, שלגבי אילונית, הרמב"ם לא אומר רצה ליזוק בנכסיו, הוא אומר סברא חזקה יותר, שכביכול היא לא עשתה שום דבר רע.* אינני מבין.

"וכן אם לותה ואכלה חייב לשלם". לשתיהן יש לא רק כתובה, אלא בעצם כל תנאי כתובה, נכון? זה לא... וממילא, כיון שיש להן כל תנאי כתובה, הרי **"כשכופין אותן להוציא"**, אז כן **"מוציאין"**...

ר' יואל אשר: "...מן הבעל כל פירות שאכל מכל נכסיה".

ר' יצחק: למה? *כי קודם אמרו, שאם נשא אילונית, אין מוציאין את הפירות. אבל חייבי לאוין, שיש להן כן כתובה, מצד שני הוא כביכול מפסיד. כלומר הוא מפסיד עוד יותר.*

ר' יואל אשר: בשניה הרי החמירו יותר.

ר' יצחק: בשניה לא היה כתוב מה.

ר' יואל אשר: בשניה החכמים החמירו יותר, כן. כי הם עשו אותה כמו דאורייתא, נכון, כי הם אמרו שאין מוציאין מן הבעל פירות שאכל.

ר' יצחק: מה שאין כן חייבי לאוין ועשה, כן לוקחים את הפירות. כן. אני שומע. ⟦#5⟧ אני תופס רק חצי מהחילוקים, אבל כך אומר הרמב"ם. בסדר. נמשיך הלאה. **"הממאנת"**...

הלכה ה': דין ממאנת

ר' יואל אשר: "הממאנת", קטנה שנישאה ומיאנה.

ר' יצחק: אני חושב שצריך רק להבין את המושג של תוספת כתובה, כך נראה.

ר' יואל אשר: כן. בסדר. **"הממאנת אין לה עיקר כתובה"**, אין לה את עיקר הכתובה, המנה מאתים וכדומה, **"אבל תוספת יש לה. ואין מוציאין מן הבעל פירות שאכל"**.

ר' יצחק: לא מוציאין. למה לא? לא מוציאין. אה, זה לכאורה נאכל ברשות כביכול?

ר' יואל אשר: כי בשעת מעשה, כן, טוב מאוד, כי החכמים כן תיקנו שיהיו אלה נישואין כשרים, אז כשאכל, אכל בהיתר. אבל אין לה עיקר כתובה, כי מתברר שמעולם לא היו כאן נישואין אמיתיים.

ר' יצחק: בסדר, **"ואם"**...

ר' יואל אשר: ותוספת יש לה, כי כמו שהוא עצמו רוצה, הוא רוצה לתת כסף, הוא רשאי גם הכל. אבל **"אם לותה כשהיתה תחתיו ואכלה"**, אבל אם לוותה לעצמה מזונות בזמן שהייתה נשואה לו...

ר' יצחק: למדנו שאישה יכולה ללוות למזונות והבעל צריך לשלם. **"ואחר כך מיאנה"**, אבל האישה, זו שמיאנה...

ר' יואל אשר: "ואחר כך מיאנה אין מוציאין אותן מזונות מן הבעל". לא אומרים למפרע שהבעל צריך לשלם על התקופה שבה הם עוד היו יחד. מאותה סיבה, כי ברגע שמיאנה, הם מעולם לא היו נשואים. טוב מאוד. זה בוודאי הגיוני, כן.

שיחה: גדר המיאון והסברא לגבי מזונות

ר' יצחק: בסדר. אינני יודע להבין, הממאנת, מיאון מבטל, מיאון הוא מבחינה טכנית מעין גט. אינני יודע, אני לא אומר שכל הדברים האלה אינם נישואין כשרים. למה כשאומרים...

ר' יואל אשר: שמי שנישאה כקטנה, אומרים שהנישואין האמיתיים נעשו כשהיא נעשתה גדולה, אז חושבים על הנישואין.

ר' יצחק: נתת לי את המילה "נישואין כשרים". זה משהו כזה? המילה לא כתובה כאן, אינני יודע מהי מילה טובה, אבל... אינני יודע. הוא אומר שהסיבה שיש לה תוספת היא כי הוא ידע שהיא עתידה למאן, קטנות רגילות שה...

ר' יואל אשר: אביהן לא קידש אותן ממאנות.

ר' יצחק: כן, אינני יודע. *משא"כ מזונות, כיון שאין לה כתובה, אין לה תנאי כתובה, כך הוא מביא **מרש"י**. דבר אחר. כלומר, למפרע, כלומר, כשהיא הייתה נשואה, הוא צריך לתת לה מזונות, כשהיא הייתה נשואה אבל.*

ר' יואל אשר: כן.

ר' יצחק: כי הכתובה כבר נגמרה, אין כתובה בכלל, אין לה עיקר כתובה, נכון? יש לה רק מה שהוא הבטיח. הוא לא הבטיח מזונות. מזונות הם חלק מהפשוט, מזונות הם חלק מעיקר תנאי כתובה. בסדר. ⟦#6⟧

הלכה ו': אישה שזינתה תחת בעלה

ר' יצחק: עד עכשיו למדנו על מעין סוגי נשים. עכשיו אנחנו לומדים על אחת שעשתה עבירה...

ר' יואל אשר: אישה שהיא אשת איש שזינתה תחת בעלה. **"מי שזנת תחת בעלה"**, והרי היא נאסרת על בעלה, בעלה אסור להיות עמה יותר, והבעל צריך לתת לה גט. הרי **"אין לה כתובה, לא עיקר ולא תוספת ולא אחד מתנאי כתובה"**, כאן אין לה כלום. למה? כי כאן, **"שהרי מעשיה גרמו לה להיאסר על בעלה"**. גם צריך לחזור לשאלה...

ר' יצחק: באשמת מי זה.

ר' יואל אשר: כאן זו בוודאי אשמתה, כי היא, בזה שזינתה, אסרה את עצמה על הבעל. זו אשמתה, הוא לא צריך לשלם כלום. טוב מאוד.

הלכה ז': דיני נדוניא

ר' יואל אשר: עד עכשיו למדנו את הכתובה, אבל מה קורה עם הנדוניא? האישה הכניסה נדוניא באחד מהנישואין המפוקפקים. הרי כך, **"והיאך דין נשים אלו בנדוניא שלהן"**, הנשים שנמנו.

אומר הרמב"ם: **"כל אשה שנדוניתה קיימת"**, היא עדיין שלמה, **"אפילו זינת"**, אפילו אם המקרה מדבר על זינת, שתקבל את המעט ביותר.

הלכה ח'—ט': דיני נדוניא בפסולי חיתון ובאילונית

ר' יואל אשר: זו אשמתה, הוא לא צריך לשלם כלום. טוב מאוד. עד עכשיו למדנו את הכתובה, אבל מה קורה עם הנדוניא? האישה הכניסה נדוניא באחד מהנישואין המפוקפקים, הרי כך: **"והיאך דין נשים אלו בנדוניא שלהן"**, הנשים שנמנו. אומר הרמב"ם: **"כל אשה שנדוניתה קיימת"**, היא עדיין שלמה, **"אפילו זינת"**, אפילו אם המקרה מדבר על זינת, שהיא קיבלה את המעט ביותר, אבל מה שעדיין קיים הרי עדיין שלה, **"נוטלת שלה והולכת"**. **"ואם היתה שניה או מחייבי עשה, בין הכיר בה בין לא הכיר בה, או שהיתה אילונית או מחייבי לאוין והכיר בה, הרי היא בנדוניתה ככל הנשים"**, יש לה זכות הנדוניא כמו כל הנשים.

ר' יצחק: מה פירוש,

ר' יואל אשר: נשאר נכסי מלוג, נכסי צאן ברזל כמו תמיד.

ר' יצחק: היא מקבלת כל מה שמגיע לה, את הקרן של נכסי מלוג, ואת נכסי צאן ברזל ש

ר' יואל אשר: כבר אינם קיימים

ר' יצחק: הבעל כן צריך לשלם. כלומר, הקודמות שאכן אין להן כתובה, אבל יש להן כן את הנדוניא.

ר' יואל אשר: [[#2]] הרמב"ם מסביר, מה זה? שנכסי צאן ברזל **"חייב באחריותן"**.

ר' יצחק: הם עשו כאן סעיף,

ר' יואל אשר: זו טעות. הרמב"ם מסביר מהו **"ככל הנשים"**, ש**"נכסי צאן ברזל חייב באחריותן, ונכסי מלוג מה שנגנב או אבד אבד לה"**.

ר' יצחק: מה כתוב כאן סעיף? סתם טעות. בסדר, כן.

הדין ההפוך בלא הכיר בה

ר' יואל אשר: מה קורה, **"היתה אילונית או מחייבי לאוין ולא הכיר בה"**, הרי **"כל מה שאבד או נגנב או בלה"** לא,

ר' יצחק: האותיות הן ממש טעות גמורה. זה הדפוס,

ר' יואל אשר: נכון?

ר' יצחק: הוא מחלק את ההלכה ממש באמצע משפט. מוזר. בסדר, כן. אם הוא היה מאלה שאילונית או חייבי לאוין ולא הכיר בה, שאז – בוא נשכח שוב. מה החילוק בין אילונית וחייבי לאוין לבין לא הכיר בה? שאז אין להן כתובה. נכון.

ר' יואל אשר: אז, מה קורה אבל עם הנדוניא?

ר' יצחק: לא, **"כל מה שאבד"**, פרטים מסוימים מזה.

ר' יואל אשר: כן, **"כל מה שאבד או נגנב או בלה עד שנשחק מנכסי צאן ברזל אין הבעל חייב"**. מה שכבר נאבד או אבד, שכבר אין ממנו כלום, הבעל אינו חייב, **"שהרי היא נתנה לו רשות להיותן אצלו"**. וההלכה הרי למדנו קודם שתמיד לפי דין שומרים באמת הבעל אינו צריך לשלם,

ר' יצחק: כן? נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג יש חילוק. הרמב"ם אומר כך: כל האנשים האלה שאין להם כתובה, אבל זה בגלל אחת מהסיבות, אחד מחייבי הלאוין שכופים אותם להוציא, הרי נכסי צאן ברזל הוא לא צריך לשלם. בדרך כלל, נכסי צאן ברזל הוא כן צריך לשלם,

ר' יואל אשר: נכסי מלוג הוא לא צריך לשלם.

ר' יצחק: כאן זה הולך בדיוק הפוך. נכסי צאן ברזל הוא לא צריך לשלם, ונכסי מלוג הוא כן צריך לשלם. הרמב"ם מסביר למה. כן, אומר הרמב"ם.

ר' יואל אשר: אז נכסי צאן ברזל היא נתנה באחריותי. הרי יש לו רשות.

ר' יצחק: היא כן נישאה, היא לא נישאה, היא נתנה לי את זה. אי אפשר לבוא אליו בטענות. הוא אינו מחויב לשלם, כי החיוב נופל, כי הכתובה נגמרה. אבל היא לא יכולה לבוא בטענות שזה אבד. אבל נכסי מלוג, שהם שלה, הוא כן צריך לשלם כי זה הרי שלה.

ר' יואל אשר: כלומר הדין שבנכסי מלוג הוא יכול לאכול את הפירות, אין לו. ממילא גם אבד או נגנב הוא יצטרך

ר' יצחק: לשלם כי זה שלה. לא כמו כל שאר הדברים בנכסי מלוג. נכסי מלוג פירושו שהיא אינה מכניסה לו, זה שלה. כך שהתברר שאין לו זכות.

ר' יואל אשר: נכון. אז הדברים שעדיין שלמים גם בנכסי צאן ברזל הם שלה, הוא צריך לתת לה. רק מה שכבר אינו קיים, שהבעל צריך לשלם עליו,

ר' יצחק: במקרה כזה הוא לא צריך לשלם. נכון.

הלכה י': דין נדוניא בממאנת, במזנה, ובעוברת על דת

ר' יואל אשר: [[#3]] ומה קורה עם ממאנת בזה? אומר הרמב"ם, **"הממאנת אין לה בליות כלל"**, אינה יכולה לקחת כלום ממה

שנשאר מ

ר' יצחק: נכסי המלוג נכסי צאן ברזל. למה?

ר' יואל אשר: **"שאין מוציאין מן הבעל דבר ממה שאבד או נגנב בין מנכסי מלוג"**,

ר' יצחק: **"בין מנכסי צאן ברזל. אלא נוטלת הנמצא לה"**,

ר' יואל אשר: היא יכולה לקחת מה שהיא מוצאת מן הנמצא.

ר' יצחק: מה פירוש **"הנמצא לה"**?

ר' יואל אשר: מה שעדיין שלם? כן, מה שלא נאבד **"ויוצאה"**.

ר' יצחק: זה מעניין,

ר' יואל אשר: ממאנת היא הגרועה ביותר. לא נותנים כלום. כלום ממה שאינו נמצא. למה? כי הם מעולם לא היו נשואים, כמו שאני אומר, לא? אינני יודע. למה הכנסת את זה לביתי? מי ביקש ממך? זה נגנב? אני צריך לשלם לך? בכלל לא מכירים את האישה.

ר' יצחק: מתברר עכשיו שמעולם לא הכרתי אותה.

ר' יואל אשר: בסדר. עכשיו נמשיך לעוד פרטים, בזנות. **"מי שזנת תחת בעלה"** שאמרנו שאין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת. אבל מה קורה עם נכסי מלוג נכסי צאן ברזל? הוא אומר **"אין מוציאין מן הבעל דבר ממה שאבד או"**

ר' יצחק: **"נגנב מנכסי צאן ברזל שלה"**,

ר' יואל אשר: **"אין צריך לומר"** הוא אמר כך,

ר' יצחק: אם, מה שקיים היא לוקחת. זה ברור, תמיד מה שקיים היא לוקחת.

ר' יואל אשר: מה שלה היא לוקחת. את שלה היא לוקחת.

ר' יצחק: נכון. כלומר מה שקיים בעין, מה שנמצא, היא הביאה כיסא, היא לוקחת הביתה את הכיסא. עכשיו, מה שהוא צריך לשלם, היא מפסידה. אפילו נכסי צאן ברזל, שהם ממש התחייבות, גם מפסידה. מה? מה שאינו נמצא, והוא צריך לשלם רק את מה שהיה, הוא לא צריך לשלם כלום, באמת מבחינה טכנית. כביכול מנכסי מלוג מה שאינו נמצא, אם אינו נמצא אינו נמצא,

ר' יואל אשר: נכון? תמיד מה שאינו נמצא אינו נמצא.

[[#4]] אומר הרמב"ם: **"ולא המזנה בלבד"**, כשאומרים מזנה מתכוונים לומר, כשאומרים שיקצה, כשאומרים...

ר' יצחק: רק דברים שהם בגדר זנות,

ר' יואל אשר: לא ממש זנות אשת איש, אלא **"אף העוברת על דת משה או על דת יהודית"**. כל מי שעוברת על דת משה ודת יהודית, שהרמב"ם יסביר מיד מה זה, **"או היוצאה משום שם רע"**, מי שמצווים את הבעל לתת גט בגללה

ר' יצחק: יש לה שם רע,

ר' יואל אשר: פירוש ששמעו, לא ממש זנות, לא היה עם עדים כדת ממש שתיאסר על בעלה, אלא אפילו ברמה כזו, **"אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת ולא תנאי מתנאי כתובה"**. גם העוברת על דת משה ויהודית אינה מקבלת את כל הדברים האלה. **"וכל אחת מהן נוטלת הנמצא מנדוניתה"**, אבל מה שעדיין כן נמצא מהנדוניא, רשאיות כל הנשים האלה, **"כל אחת מהן נוטלת הנמצא מנדוניתה ויוצאה"**. פירוש לא יצרו איזה קנס חדש שהיא מפסידה את שלה.

ר' יצחק: מה ששלה, שלה.

ר' יואל אשר: **"ואין הבעל חייב לשלם כלום"**,

ר' יצחק: **"לא מה שפחת ולא מה שאבד"**. זה הכלל של, זו הרמה הנמוכה ביותר כביכול.

ר' יואל אשר: זינתה או לא רק זינתה,

ר' יצחק: העוברת על דת משה ויהודית, מה שנמצא בעין היא יכולה לקחת הביתה, אבל הוא אינו חייב לתת כלום. כן? כן.

הלכה י"א: עוברת על דת משה

ר' יואל אשר: [[#5]] שוין, אומר הרמב"ם, מה פירוש עוברת על דת משה? אומר הרמב"ם: **"ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן עברה על דת משה"**.

ר' יצחק: כן.

ר' יואל אשר: נראה שיש חילוק בין דת משה לדת יהודית. דת יהודית היא מנהגים, ודת משה...

ר' יצחק: אני רק רוצה לומר בבירור רב: שני הדברים מכל הדברים האלה הם דברים שמפריעים לו. אין הכוונה לגויה סתם, שהיא מחללת שבת – זה לא כתוב בהלכות. הכול הוא דבר כמו זנות, הכול ענפים של זנות. יש זנות שבה היא בוגדת לגמרי בבעלה, ויש זנות שבה היא בוגדת קצת. יש דת משה, כמו שאני הולך לקרוא: משה רבינו אומר איך אשה יהודיה צריכה להתנהג, ואם לא – היא קצת מזנה. ויש דת יהודית, שאינה מדאורייתא, אלא מנהג ישראל הוא שנשים נוהגות בהנהגות צניעות מסוימות. נכון? אבל כל הדברים האלה הם ענפים של צניעות. לא שסתם היא מחללת שבת וזה לא מפריע לו – זה בכלל לא הנושא. לא כתוב דבר כזה.

פרטי עוברת על דת משה

ר' יצחק: [[#6]] כן. אומר הרמב"ם: יש לך רשימה, כן?

ר' יואל אשר: אלו הם הדברים שנקראים עוברת על דת משה. אומר הרמב"ם:

* **"יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי"**. היא יוצאת לשוק כששער ראשה מגולה.

* **"או"** אשה שהיא **"נודרת או נשבעת ואינה מקיימת"**. אשה שאינה מתייחסת ברצינות להלכות נדרים – היא נודרת או נשבעת ואינה מקיימת.

* **"או ששימשה מיטתה והיא נידה"**.

ר' יצחק: צריך רק לומר, וזה חשוב מאוד: הגמרא מסבירה – מה איכפת לבעל שהיא נודרת ואינה מקיימת? היא הולכת לגיהנם! התירוץ הוא שיש כלל שמי שנודר ואינו מקיים, בניו מתים. והם לא רוצים שבניו ימותו.

ר' יואל אשר: נזק למשפחה, דברים שמזיקים למשפחה,

ר' יצחק: להם. נכון. או שהיא משמשת נידה,

ר' יואל אשר: פשוט. **"או ששימשה נידה"** – היא מכשילה אותו בנידה,

ר' יצחק: נכון, זה דרך עבירה,

ר' יואל אשר: הכלים המחוברים מאוד. נכון,

* **"או"** כשהיא אופה בשבילו חלה – כמו שלמדנו קודם במעשה ידיה, שהיא צריכה להכין את החלה לבעל – אבל היא אינה מפרישה ממנה חלה. **"אינה קוצה לה חלה"**.

ר' יצחק: נמצא שהוא אוכל טבל.

ר' יואל אשר: הוא אוכל טבל.

* **"או"** אופנים אחרים: **"שהאכילה את בעלה דברים אסורים. אין צריך לומר כגון שקצים ונבילות אלא דברים שאינן מעושרין"** – היא אינה מפרישה מעשר. נכון.

כיצד יודעים שהיא מכשילה אותו?

ר' יצחק: [[#7]] ועכשיו אומר הרמב"ם כיצד יֵדעו שזו עובדה. **"והיאך ייודע דבר זה?"**

ר' יואל אשר: כיצד – אין צורך בעדים שתפסו אותה, אלא **"כגון שאמרה לו פירות אלו פלוני כהן תיקנם לי"**. הבעל נכנס: מי הפריש חלה? אומרת היא: כהן פלוני ופלוני. **"ועיסה זו פלוני הפריש לי חלתה"**.

ר' יצחק: או שהכהן הפריש תרומות ומעשרות.

ר' יואל אשר: או שהיא אומרת **"פלוני החכם טיהר לי את הכתם"**. ולמעשה **"אחר שאכל או בא עליה שאל אותו פלוני"**. מדוע צריך דווקא "אחר" – רואים כאן. **"שאל אותו פלוני ואמר לא היו דברים מעולם"**. צריך שלא רק ניסתה להכשילו, אלא שהדבר הצליח.

ר' יצחק: מעניין.

ר' יואל אשר: מי אומר מה באמת הפשט ברמב"ם הזה,

ר' יצחק: כן,

ר' יואל אשר: מי יודע. מה? היא יכולה לומר: הייתי אומרת לך ברגע האחרון,

ר' יצחק: מי יודע? ייתכן. בסדר. **"וכן"** – טוב מאוד. והחכם הפלוני אומר: אין דבר כזה כלל, הוא מעולם לא הכיר את האשה, היא מעולם לא שאלה את זה; או להפך, הוא אמר לה שזה כן טרף וכדומה. **"וכן"** – כלומר, עוד אופן שבו אפשר לדעת שהיא עושה דבר אסור, שהיא מאכילה אותו או מכשילה אותו באיסור.

ר' יואל אשר: "וכן אם הוחזקה נידה בשכנותיה ואמרה לבעלה טהורה אני ובא עליה". השכנות יודעות שהיא נידה, משום שלבשה בגדי נידות או כדומה, והיא אומרת: **"טהורה אני ובא עליה"**.

שיחה בדרך דרוש: אדם הראשון וחוה

ר' יואל אשר: מעניין, לפי ההלכה הזאת – אפשר לעשות מזה דרוש – אדם היה צריך לגרש את חוה,

ר' יצחק: כן? משום שהאכילה אותו,

ר' יואל אשר: האכילה אותו מעץ הדעת. האכילה אותו מעץ הדעת – היא עוברת על דת משה ויהודית.

ר' יצחק: גירשו את אדם במקום את חוה,

ר' יואל אשר: אני חושב שאת שניהם, את שניהם גירשו.

ר' יצחק: בסדר, בואו נמשיך.

ר' יואל אשר: נראה שכאשר אומרים "פלוני החכם", ממילא כשאומרים "פלוני הנחש" – זה לא מועיל. ממילא,

ר' יצחק: משום שהגמרא אומרת שאפשר היה לומר שזו טענה, למעשה כן, לנחש היה תירוץ – מדברי הרב ודברי התלמיד. איני יודע. על כל פנים, זו דת משה. אלו כל הדברים שאסורים מדאורייתא, והיא מכשילה אותו או עושה דברים.

הלכה י"ב: דת יהודית

ר' יואל אשר: "ואי זו היא דת יהודית?" מהי דת יהודית, שגם בגללה אפשר לגרש?

ר' יצחק: חמוד מאוד, דרך אגב: יש תורה של – הדת, "דת" פירושו חוק, דין; התורה, הדת של משה, ויש הדת של יהודית. מי היא יהודית?

ר' יואל אשר: הדת היהודית. לא, לשון הנקבה מוסבת על המילה "דת".

ר' יצחק: "יהודית" פירושו נשים יהודיות, נכון? הדת של הנשים היהודיות. לא הדת היהודית, לא,

ר' יואל אשר: דת יהודית פירושו הנשים היהודיות.

ר' יצחק: אה, הדת של איך שיהודיות נוהגות, אה. יהודי, והיהודית. כך אני חושב.

ר' יואל אשר: "הוא מנהג הצניעות", כך הוא אומר: **"הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל. ואלו הן הדברים"**,

ר' יצחק: יש להן דת משלהן,

ר' יואל אשר: אלו הם מנהגי הצניעות. אם מישהו רוצה לדעת היכן כתובות הלכות צניעות – כאן כתובות הלכות צניעות.

ר' יצחק: בתי נקראת יהודית, היא תעשה סגנון שיקרא

ר' יואל אשר: ייקרא "דת יהודית".

ר' יצחק: כן. כי זה העניין,

ר' יואל אשר: "ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן"

גדר דת יהודית ומנהגי הצניעות

ר' יואל אשר: "יהודית" פירושו יהדות,

ר' יצחק: נכון? דת של יהדות. לא דת יהודית. לא, "דת יהודית" פירושו יהדות.

ר' יואל אשר: דת יהודית – כך הם מתכוונים.

ר' יצחק: "הוא מנהג הצניעות", כך הוא אומר.

ר' יואל אשר: "הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל. ואלו הן הדברים," יש להן דת משלהן.

ר' יצחק: אלו הם מנהגי הצניעות.

ר' יואל אשר: אז אם מישהו רוצה לדעת היכן כתובות הלכות צניעות – כאן כתובות הלכות צניעות. בתי,

ר' יצחק: בתי נקראת יהודית, היא תעשה דבר שייקרא "דת יהודית".

ר' יואל אשר: "ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן עברה על דת יהודית:" שלא יהיה

ר' יצחק: סתירה גדולה עם דת משה. בכל אופן, כן.

יציאה לרחוב בלא רדיד

ר' יואל אשר: מהם הדברים שנקראים עוברת על דת יהודית? מהם מנהגי הצניעות? כשהיא **"יוצאה לשוק או למבוי מפולש,"** היא יוצאת – לא לרשות הרבים כשראשה גלוי, אלא **"בראשה פרוע ואין עליה רדיד כשאר הנשים"**. הרמב"ם מפרש כך,

ר' יצחק: הוא מפרש שהיא הולכת – שערותיה אכן מכוסות, אבל היא אינה הולכת לגמרי,

ר' יואל אשר: לא מכוסות היטב.

ר' יצחק: לא ברדיד, נכון.

ר' יואל אשר: הדרך הנכונה לכסות את השער היא ברדיד. היא ראשה פרוע: יש כיסוי כלשהו, במטפחת, אבל לא ברדיד. איני יודע מה פירוש הדבר במציאות של ימינו.

שיחה: חיוב רדיד לפי מנהג המקום

ר' יצחק: בעצם הרמב"ם – הרמב"ם אינו אומר ש,

ר' יואל אשר: הרמב"ם מנה בהלכות כסות רדיד.

ר' יצחק: משמע קודם שלא כל אחת חייבת ללכת ברדיד,

ר' יואל אשר: אלא אם כן זה המנהג.

ר' יצחק: *אם כן רואים שכאן מדובר במקומות שנוהגים כך – כך צריך לומר. אבל אז קשה מאוד: כלומר, הרמב"ם אינו אומר זאת בבירור, אבל כך מוכרח להיות. שהרי הרמב"ם אומר בבירור שאינו צריך לשלם עבור רדיד אלא במקומות שהמנהג הוא שאין יוצאים לחוץ אלא ברדיד.* אז איני יודע.

בסדר, אז, אבל הנקודה היא: זו הדת, *משום שיש בעיה: במשנה כתוב **"יוצאה וראשה פרוע"**, והגמרא אומרת שהרי זה דאורייתא, ממילא צריך לומר שמדובר ברמה נמוכה יותר של ראשה פרוע. אז הרמב"ם קורא לזה "ראשה פרוע" משום שהמשנה קוראת לזה כך, אבל לא ראשה פרוע במובן הטכני; אלא רק שהיא הולכת – בלשון העם אומרים "היא הולכת מגולה" – היא לא הולכת מגולה, היא רק לא הולכת עם הדבר המיוחד, עם הרמה הבאה, מה שזה לא יהיה.*

טווייה בשוק ומשיכת תשומת לב

ר' יואל אשר: "או" – עוד דברים, עוד עבירה על דת יהודית: **"שהיתה טווה בשוק"**, היא יושבת ברחוב וטווה, **"וורד וכיוצא בו כנגד פניה"**, היא שמה איזה פרח כנגד פניה, או **"על פדחתה או על לחיה"**, היא עונדת דברים מהודרים כשהיא טווה בשוק, **"כדרך שעושות הגויות הפרוצות"**. הפשט הוא: היא מעמידה פנים כאילו היא פשוטה, היא טווה, אינה שמה לב לאף אחד, אבל באמת היא שם משום שהיא רוצה שיסתכלו עליה, כי היא שמה דברים יפים כנגד פניה. איזה פרח,

ר' יצחק: אני יכול להבין, בסדר. "פדחתה" היא המצח,

ר' יואל אשר: "או על לחיה" – היא עונדת איזה פרח,

ר' יצחק: איזה עניין כזה ש

ר' יואל אשר: מושך תשומת לב מיוחדת באופן שבו היא מתלבשת ברחוב.

"או שטווה בשוק ומראה זרועותיה לבני אדם" – כשהיא עוסקת בסחורתה, בגדה נפתח ואפשר לראות יותר מגופה, את זרועותיה, כן, הזרוע, כן.

ר' יצחק: "או שהיתה משחקת עם הבחורים",

ר' יואל אשר: היא משתעשעת, יש לה שחוק וקלות ראש עם הבחורים, עם הגברים.

תובעת תשמיש בקול רם

ר' יואל אשר: "או שהיתה תובעת התשמיש מבעלה בקול רם". למדנו שאשה לא תהיה תובעת בפה,

ר' יצחק: *כבר אז התווכחתי איתכם, שכאן רואים ראיה ברורה שההוא נושא של צניעות. כלומר, יש חוסר צניעות מסוים כלפי בעלה, וכאן הוא נותן גוזמא:* **"עד ששכנותיה שומעות אותה**

ר' יואל אשר: מדברת על עסקי תשמיש" – זו צניעות מסוימת, משום שהאחר ישמע,

ר' יצחק: ההוא כבר מתחיל – זה הפירוש: שם כתוב "תובעת בפה", שאולי היא רמה נמוכה יותר של זה, אבל זו הרמה הגבוהה ביותר ש

ר' יואל אשר: *כלומר, למדנו שאם מישהו מקדש רק על דעת שיוכלו לדבר עם השכנות על עסקי תשמיש – אין זה קידושין.*

ר' יצחק: *נכון, אבל גם ברמב"ם, אם אתה זוכר, בסוף פרק י', איפה שזה נגמר, הוא אמר שאשה תהיה גם צנועה **"ולא תתבע בפה"**. אתה רואה שתביעה בפה אינה עניין של בינו לבינה, אלא זה מעין – כשהיא מדברת בקול, מישהו יכול לשמוע; או אפילו אם לא, זה איכשהו לא צניעות, אתה רואה שוב.*

מקללת אבי בעלה בפני בעלה: גדר הצניעות והעדינות

ר' יואל אשר: אוי, עוד דבר: **"או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה"** – היא מקללת את חמיה.

ר' יצחק: טוב מאוד, שלא בפני בעלה – מותר לה. לא צניעות, דת יהודית.

ר' יואל אשר: שלא בפני בעלה זה... נו נו, אבל היא הולכת בפניו ואומרת כל מיני דברים. *מדברים על דת יהודית: זה מין פריצות כזו, זה ההפך מצניעות,*

ר' יצחק: לא מדובר כאן שהיא רעה, הוא אומר שזה...

ר' יואל אשר: כמו שנודרת היא דבר רע.

ר' יצחק: *היא מכאיבה לו. לא, זה מעניין: אתה רואה שקודם, כשהרמב"ם אמר "מכבדת את בעלה", זה גם חלק מצניעות. זו לא ממש צניעות, זו מעין עדינות. מריבה גדולה, היא מקללת, אבל זה פשוט – כלומר, מותר לריב לפעמים, אבל אסור לקלל את אביו בפניו. כמו שפעם, אתה יודע, אדם מקלל אדם – מקלל גם את אביו; מקלל אותו, לא את אביו – יש לזה שיעור. משהו כזה.* וכאן רואים עוד. כן, רואים שיש עוד מנהגי צניעות ש...

הלכה י"ג: תקנת עזרא וההבדל בין מבוי לחצר

ר' יואל אשר: כבר כשמדברים על צניעות, הרמב"ם מביא עוד מנהגי צניעות שעזרא תיקן. כן. **"עזרא תיקן שתהיה האשה חוגרת בסינר תמיד בתוך ביתה משום צניעות"**. טוב מאוד. עזרא תיקן מין בגד תחתון, איך שתהיה לבושה **"בתוך ביתה משום צניעות"**. "בתוך ביתה" פירושו אפילו כשהיא מסתובבת...

ר' יצחק: שכשהיא

ר' יואל אשר: פושטת את שמלתה, עדיין תהיה לבושה כראוי, כן? כך זה? **"ואם לא חגרה"**, אומר הרמב"ם,

ר' יצחק: הכוונה בבית, שלפעמים לובשים משהו כזה...

ר' יואל אשר: *הרמב"ם הביא זאת משום שהוא מביא את כל ההלכות, והוא מביא זאת כאן משום שכאן מדברים על צניעות. אבל הוא אומר: זה עדיין לא נקרא עוברת על דת, תקנת עזרא. הדברים הקודמים הם ממש דת יהודית. זו תקנה, דבר חשוב נוסף.*

ר' יצחק: לא תקנה.

ר' יואל אשר: "ואם לא חגרה אינה עוברת על דת ולא הפסידה כתובתה. וכן אם יצאת בראשה פרוע מחצר לחצר" – לא בחצר מפולשת. **"מחצר לחצר בתוך המבוי"** – היא אינה נכנסת למקום שבו מסתובבים הרבה מאוד אנשים. **"הואיל ושערה מכוסה במטפחתה אינה עוברת על דת"**. *פירוש הדבר: כשהולכים בגילוי ממש – אז אפילו בחצר. אבל כשזה המצב הביניים – משהו מכוסה – זו בעיה רק אם הולכים ב*

ר' יצחק: *מבוי המפולש. טוב מאוד. מעניין. אבל הרמב"ם מדבר גם על השער: אפילו כאן השער צריך להיות מכוסה, כלומר הרמב"ם מדבר על כך שהשער צריך להיות מכוסה, רק שצריך להיות...*

ר' יואל אשר: אבל בדיעבד אינה עוברת על דת אם היא כך בחצר, או מחצר לחצר, כן.

הלכה י"ד: הצורך בהתראה ועדים בעוברת על דת

ר' יצחק: בסדר. יש עוד כמה דקות, בואו נלמד הלאה. אומר הרמב"ם: איך עובד עניין עוברת על דת? סתם שהוא אומר... נכון,

ר' יואל אשר: מתי נעשית עוברת על דת? אם פעם אחת יצאה בטעות לא מכוסה – עדיין אינה עוברת על דת, אלא **"צריכה התראה ועדים"**. הרי רוצים לעשות כאן דבר גדול – לחייב אותו בגט ולקחת ממנה את הכתובה – לכן צריך התראה ועדים. רק אחר כך **"תפסיד כתובתה"**.

אבל **"עברה בינו לבינה"** – היא עברה על הדת כשרק שניהם היו נוכחים, **"וידע שהיא עוברת על דת והתרה בה בלא עדים"** – הוא הזהיר אותה אבל בלי עדים, **"וחזרה ועברה הוא טוען ואומר עברה אחר התראה"** – הזהרתי אותה והיא עברה, **"והיא אומרת לא עברתי כלל או לא התרו בי"** – הדין כך: **"אם רצה להוציא"** – מאחר שאין לו נאמנות מלאה, הרי הוא עד אחד – **"אם רצה להוציא"**, בכתובה מניחים לו, **"הרי זה נותן כתובה אחר שתישבע שלא עברה"**.

ר' יצחק: לעשות שבועה כדי לקחת את הכתובה.

ר' יואל אשר: היא יכולה להישבע שהיא כן רוצה לקחת את הכתובה. **"שאם תודה שעברה אחר התראה אין לה כלום"** – אם היא מודה שעברה אחר התראה, אז היא אכן מפסידה. *זה הפירוש: לכתחילה צריך התראה ועדים, אבל אם אין, בדיעבד, כשהיא מודה, גם זה נחשב כהתראה מספיקה.*

ר' יצחק: *ודאי, אבל הוא אומר שאפילו בגלל זה, אפילו כשהוא רוצה להוציאה בלי זה – הוא יכול להוציאה, אבל הוא חייב לתת לה את הכתובה, בתנאי שהיא נשבעת לפני... מה השבועה? הרי זה דבר שהיא עצמה יכולה לטעון שלא עברה, או שלא עברה בהתראה, מה שזה לא יהיה; אם כן נמצא שהיא לוקחת את הכסף מכוח אי-הודאתה, ועל זה צריך להישבע.* כן? כן. זה פירוש עוברת על דת.

הלכה ט"ו: יוצאה משום שם רע ודבר מכוער

ר' יואל אשר: הדבר הבא היה: אשה שיש עליה שם רע בעניין של זנות או כדומה – גם אז הוא יכול להוציאה בלא כתובה. **"כיצד היא יוצאה משום שם רע? כגון שהיו שם עדים שעשת דבר מכוער ביותר"** – רואים דבר מכוער ביותר, **"שהדברים מראין שהיתה שם עבירה"**,

ר' יצחק: דבר שהוא כזה,

ר' יואל אשר: ראיה, ראיות נסיבתיות בוחנים. ראיה, ראיות נסיבתיות לכך שהייתה עבירה של ממש, שהיה זנות. **"אף על פי שאין שם עדות ברורה בזנות. כיצד? כגון שהיתה בחצר לבדה"**, היא הייתה לבדה בחצר, **"וראו רוכל יוצא"**, רואים סוחר, סוחר שמסתובב ומוכר בבתים, יוצא משם, **"ונכנסו מיד בשעת יציאתו"**, מיד כשיצא נכנסו, **"ומצאו אותה עומדת מעל המיטה"**, ראו אותה עומדת ליד המיטה, כאילו הייתה זה עתה במיטה. **"והיא לובשת המכנסים או חוגרת אזורה"**, היא חוגרת

ולובשת את בגדיה, ומן המצב הזה נראה שהייתה זה עתה במיטה בלי בגדים. האם יש כאן ראיה שהיה כאן מעשה זנות?

ר' יצחק: לא, זה נראה כך, אבל בכלל אין כאן ראיה ברורה.

ר' יואל אשר: "או שמצאו רוק לח למעלה מן הכילה", מה זו כילה?

ר' יצחק: כילה היא המקום שבו ישנים,

ר' יואל אשר: כלומר המיטה,

ר' יצחק: כן.

ר' יואל אשר: "או שהיו שניהם יוצאין ממקום אפל", או ששניהם יוצאים ממקום שמסתבר ששם עשו את העבירה, מקום אפל; הרי לא הולכים לעבור על התקנה שלא לעשות,

ר' יצחק: לא תשמיש לאור הנר. כן,

ר' יואל אשר: נכון. טוב, לא, מן הסתם שם היה המקום המתאים. **"או מעלין זה את זה מן הבור וכיוצא בו"**, פתאום הם עוזרים זה לזה לצאת ממנהרות נסתרות. **"או שראו אותו מנשק על פי חלוקה"**, לא ראו שום... ראו רק נשיקה על פי חלוקה. **"או שראו אותן מנשקין זה את זה או מגפפין זה את זה"**, הם נוגעים זה בזה או מנשקים זה את זה. **"או שנכנסו זה אחר זה והגיפו הדלתות"**, לא מגפפין זה את זה,

ר' יצחק: הדלתות מגופות זו לזו.

ר' יואל אשר: "הגיפו" פירושו סגרו והצמידו, נכון? **"וכיוצא בדברים אלו"**. אם כן אלו – זה אכן נקרא שם רע שגורם לחשוש. *אבל הבעל אינו מחויב, משום שלא היו שני עדים, ואין זה אסור כמו כשהיא זנתה ממש, אבל לבעל יש את הזכות:* **"אם רצה בעלה להוציאה תצא ואין לה כתובה ואין זו צריכה התראה"**, היא גם אינה צריכה התראה.

ר' יצחק: כן. כלומר **"אם רצה"**, הוא אינו חייב, כלומר,

ר' יואל אשר: חייבים רק כשהיא נאסרת על בעלה, כשזנתה תחת בעלה בעדים.

ר' יצחק: טוב, אנחנו נעצור כאן. כן, זה אחד, זה בסדר.

הלכה ט"ז: בעל שרואה את אשתו זונה

לשון הרמב"ם בלשון נקבה ("שזנת")

ר' יואל אשר: אנחנו לומדים על כך, כן, אילו נשים יוצאות בכתובה או בלא כתובה. אומר הרמב"ם: **"מי שראה אשתו שזנת"**, *הרמב"ם לעולם אינו מוסיף את ה"א האחרונה שכל שאר הספרים מוסיפים בלשון נקבה, **"שזנת"**.*

ר' יצחק: הרבה פעמים כן, לא?

ר' יואל אשר: הרבה פעמים כן? נדמה לי שכאן תמיד. "זנת", או שהיה עוד,

ר' יצחק: אולי צריך לומר "זנת"? כן. לא, "זנת". *בתורה כתוב "נער", כן? למדנו בפרשת השבוע שכתוב "נער" בלי ה"א.*

ר' יואל אשר: גם בתחילת הפרק: **"האשה שזנת על בעלה"**, לא "שזנתה". הרבה פעמים הוא כותב כך, ראינו כאן שהוא אינו כותב את

ר' יצחק: ה"א האחרונה ש

ר' יואל אשר: כל שאר הספרים כותבים.

ר' יצחק: אולי כך הוא לשונו. כן. טוב. "שזנת" ייתכן? "זנת"? מעניין, כן. "שזנת", מה באמת ההבדל בין "שזנת" ל"שזנתה"? זה אותו דבר. שניהם כשרים, נדמה לי. שניהם זנות, שניהם אינם דבר כשר; אני מתכוון רק ללשון הקודש, אינני בעל דקדוק גדול, שמישהו יאמר לי איך צריך לכתוב זאת באמת.

ר' יואל אשר: אם כן, אם אדם בעצמו ראה את אשתו זונה,

ר' יצחק: פירוש הדבר

קרוב או עד אחד שהבעל מאמין לו

ר' יצחק: ממש? או כמו שראינו קודם ש...

ר' יואל אשר: שהיא מסתתרת עם איש אחר? איני יודע, צריך לחשוב.

"או שאמר לו אחד מקרוביו או מקרובותיה" – אפילו אם זה קרוב, שבדרך כלל קרוב פסול לעדות, אחד מקרוביו או מקרוביה, **"שהוא מאמינם"** – שהוא מאמין להם, **"וסומכת דעתו על דבריהן"** – והוא סומך עליהם, אומרים **"שזנת אשתו"** – שאשתו זנתה, אין הבדל מי האומר, בין שהאומר כשר לעדות ובין שלא – הרי זה עד אחד, הרי זה קרוב – **"בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה"**.

אבל **"הואיל וסמכה דעתו לדבר זה"** – הוא מאמין לה, הוא מאמין למי שאומר זאת, **"שהוא אמת הרי זה חייב להוציא"** – הוא נעשה חייב להוציא, לגרש את אשתו, כדין אשת איש שנאסרת לבעלה. **"ואסור לו לבוא עליה"** – אסור לו לחיות עמה.

אבל **"ויתן כתובתה"** – כתובה הוא צריך לתת. כלומר, כשיש שני עדים שהיא זנתה, אז זו אמת של ממש, זו אמת אובייקטיבית, אנו מניחים שזו ודאי אמת, והיא מפסידה את הכתובה. אבל כאן אין זו אמת אובייקטיבית, זו אמת לגבי הבעל משום שהוא מאמין בה, ומכיוון שהוא מאמין בה, די בכך שיהיה עליו לגרש את אשתו.

ר' יצחק: משום שהיא נקראת אשת איש.

ר' יואל אשר: אבל לגביה, היא עדיין יכולה לטעון: לא הבאת עדים.

עדות אובייקטיבית לעומת נאמנות אישית

ר' יצחק: נכון. זה מושג, זה מעניין מאוד. אף על פי שעל פי הלכה יש לך דין **"אין דבר שבערוה פחות משנים"**, אפילו עד אחד אינו יכול לחייב דבר בעניין של עריות. אבל אם הוא מאמין, כתוב בגמרא **"אי מהימנא לך"**, כביכול הגמרא אומרת, נקרא **"מהימן כבי תרי"**. הוא אומר: בשבילי, כשאמי אומרת לי – מה אני יודע, כן? קרוביו – אמי אומרת לי שזה היה, אצלי זה היה.

ר' יואל אשר: פתח את המגיד משנה. המגיד משנה אומר שבית הדין אינו מורה לו להוציא. אם הוא רוצה לעשות את הדבר הנכון,

משום שהוא מאמין, זה מידי שמים. הרי הוא יודע שזה הדבר הנכון, ולכן לצאת ידי שמים עליו לגרש.

ר' יצחק: נראה לי שזה קצת דומה ל...

ר' יואל אשר: "שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא". זה לא אותו סוג דבר. "שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא" יכול לאסור גם על השני.

ר' יצחק: לא, הוא אינו יכול לאסור על השני, אלא רק על עצמו. למדנו קודם, בפרקים הקודמים, באחד שאומר **"קידשתי אותה"** וכדומה, ש**"היא אסורה בקרוביו והוא מותר בקרובותיה"**.

ר' יואל אשר: נכון. אבל יש מקרים שבהם "שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא"... טוב, נראה הלאה.

שיחה: דיני עדות בבית דין לעומת נאמנות בחיי היום-יום

ר' יצחק: אבל בוא נראה, אני רק רוצה לחשוב על זה רגע. כלומר, קודם כל לומדים דבר כזה, דבר חשוב. הרבה פעמים – אני רוצה לומר לכם סתם פוליטיקה – הרבה פעמים המון אנשים אומרים: פלוני אמר דבר מסוים, אבל אין עדים. התורה אומרת – כך אנשים אומרים הרבה פעמים במקרים מסוימים – התורה אומרת שצריך להאמין רק בעדים.

זה לא נכון. התורה אינה אומרת דבר כזה. התורה אומרת שבבית דין יש כללים שמאמינים בעדים – דברים מסוימים בעד אחד, דברים מסוימים בשני עדים. אבל יש דבר כזה שאדם, למשל אמי אמרה לי שראתה, אין לי ספק שזה היה. אמי אינה שקרנית. זה מעין מה שדיברתי קודם על מישהו ב"דאמרי שקר לבנה". לא, סתם, אפילו אני מכיר אותו, הוא אינו שקרן, הוא אומר שזה היה.

ר' יואל אשר: בחיים המעשיים אנו מקבלים... נכון, איננו מקבלים כל דבר על סמך שני עדים. אנו מאמינים למה שכתוב ולמה שאומרים, למה שמשוחחים, כביכול.

ר' יצחק: יש לך שתי מילים... הגמרא אומרת **"מהימן כבי תרי"**, אני מאמין לו. הרי יש כאן הלכה, מזה לומדים דבר מעניין.

גדר "חייב להוציא" ומה יוצר את האיסור

ר' יואל אשר: אבל לשון המגיד משנה, שאומר ש"חייב" פירושו שזה הדבר הנכון לעשות, מעניין קצת. אבל האמת היא שכשמדברים על עניין של נאמנות, הרי אתה אומר שלכאורה **"ראה אשתו שזינתה"** מן הסתם אין כוונתו – על כל פנים אין הכרח לפרש – שראה ממש את הבעילה, אלא שראה מצב שלדעתו פירושו שהיא זונה. ואותו דבר כשכתוב הקרובים, וזו סמיכות דעתו. אין שום דרך שבית הדין... כלומר, בית הדין יאמר לו שעליך להוציא, והוא יכול לומר: ממ, אינני באמת מאמין. הרי הוא יהיה...

ר' יצחק: כן? נכון, אבל בוא נבין כאן. אתה יודע מה? טוב, טוב מאוד. אז בוא נלמד מן המקרה הראשון: הוא ראה בעצמו. נניח שהוא אכן ראה בעצמו, עדיין אינו יכול לבטל את כתובתה, משום שהיא תאמר: אתה רק עד אחד, אתה נוגע בדבר, לפני בית הדין זה אינו נחשב. אבל ודאי אין ספק שאדם שראה בעצמו צריך להאמין, אתה מבין? אין ספק בעולם.

ר' יואל אשר: אותו דבר... וכאן מדברים על המציאות האמיתית, איך הוא יודע זאת.

ר' יצחק: נכון. ונמצא, ולא רק זה, אלא שהוא גם אסור. כלומר, היה אפשר לטעון – אולי לומדות שחושבים במקרים אחרים – היה אפשר לטעון, היה אפשר לחשוב שאין נאסרים.

ר' יואל אשר: אומרים שאסור. אה, היה אפשר לחשוב שכאשר הוכח בנאמנות שהיא נבעלה כאשת איש, אז היא נאסרת, ולא שהבעילה עצמה אוסרת. נכון. אבל כאן, ברגע שהוא מאמין, הבעילה עצמה אוסרת.

ר' יצחק: אבל אפשר להבין הכול. נכון. ונראה שההלכה היא שסוטה, לומדים מסוטה, נכון? אשת איש שנאנסה אסורה לבעלה. עכשיו, השאלה היא אם יודעים על כך, אם אפשר לכפות אותו. בית הדין לא יכפה אותו. אבל אפילו כשראה בעצמו אי אפשר לעשות דבר, משום שאיננו יודעים אם זה היה.

ר' יואל אשר: זה שבית הדין יכול לכפות הוא גם עדין מאוד, משום שזה תלוי עדיין בסמיכות דעתו. אם בית הדין, לא...

ר' יצחק: הוא אינו יכול להאמין, כך נראה.

ר' יואל אשר: אלא הוא אומר: התחלתי להסתפק בזה – הרי שוב בית הדין אינו יכול לעשות דבר, משום שהכול תלוי בו, כן. נכון, **"חייב להוציא"** פירושו שזהו ה...

ר' יצחק: הדבר הנכון לעשות. **"חייב להוציא"** פירושו כמו "חייב ללבוש תפילין". איני יודע, טוב, בית הדין יכול לכפות, אבל אפשר לומר הרבה "חייב". "חייב" פירושו שמוכרחים. האם אפשר לכפות אותו? איננו יכולים לכפות אותו, משום שאיננו יודעים. אולי אם הוא מודה בפני בית דין יכפו אותו. איני יודע למעשה. אבל זו בערך הסברא. כן, כך רואים כאן את ההלכה.

הלכה י"ז: דיני כתובה ושבועה כשהבעל חושד באשתו

ר' יואל אשר: טוב. אומר הרמב"ם: **"ואם הודת לו שזנת"** – אם היא הודתה שזנתה, אז אכן **"תצא בלא כתובה"**. כשאינה מודה או שלא שאלו אותה, עליו רק להחמיר שלא לבוא עליה, משום שכמו **"נטמאה"**, כן, כמו שלומדים מ**"נטמאה"** – הגמרא לומדת מאותו פסוק, איני זוכר, המשנה לומדת מן הפסוק הזה שהיא אסורה לבעל ולבועל. אבל זה רק כשזו אמת, אמת מבוססת. אבל כשהיא הודתה, אז **"תצא בלא כתובה"**.

ר' יצחק: פשוט, הרי היא עצמה אומרת שאינה זכאית לכתובה. אין לי ספק שהודאה מועילה לכך. **"לפיכך"**, אומר הרמב"ם...

ר' יואל אשר: ממילא כשהיא לא הודתה, מה עושים? **"משביעה בנקיטת חפץ שלא זנת תחתיו אם ראה אותה בעצמו"**. אם הוא אכן ראה אותה זונה, הרי הוא חייב להוציא, אבל עכשיו הוא אומר: אינני רוצה לתת לה כתובה, שתודה. אבל היא אינה רוצה להודות. מה הוא יכול לעשות? הוא יכול להשביע אותה בנקיטת חפץ, שבועה חמורה, שתישבע שלא זנתה. ואם היא נשבעת כך...

ר' יצחק: היא יכולה לגבות את כתובתה.

ר' יואל אשר: משום שלבעל אין הוכחה נגד זה. הוא יכול להשביע אותה, כך שלכל הפחות, אם לא תרצה להישבע, תפסיד את כתובתה, כן?

"אבל בדברי אחר" – זה רק כשראה בעצמו. כשראה בעצמו, זה חזק דיו לא רק לאסור עליו, אלא גם לתבוע ממנה שבועה. **"אבל בדברי אחר אינו יכול להשביעה אלא על ידי גלגול"**. אבל כשהוא אומר שאחר ראה, אפילו הוא מאמין, הרי הוא נדרש להאמין, זה מחייב פחות. כשאדם ראה בעצמו, זה מחייב אותו דיו, והוא אומר: אני בעצמי ראיתי – הוא יכול לחייב אותה שבועה. אבל האשה אומרת: מדוע שתאמין לקרוב, לאשה, או סתם לעד האחד? זה אינו מספיק לחייב שבועה, **"אלא על ידי גלגול"**. אם יש בין הבעל לאשה דין ודברים אחר...

ר' יצחק: דין תורה אחר.

ר' יואל אשר: אז אפשר גם לגלגל שבועה על הדבר הזה, שלא זינתה.

ר' יצחק: נכון, אם כן "סוד הגלגולים" קיים על פי הלכה. אנשים אינם יודעים שיש גלגולים...

ר' יואל אשר: גם על פי הלכה.

שיחה: השגת הרמ"ך וביאור הכסף משנה (ברי ושמא)

ר' יצחק: הא? גלגול פירושו פשוט, כמו דרך אגב, שאם כבר נשבעים, נשבעים גם על זה.

אבל אני רואה שהמגיד משנה אומר שאינו מבין. הסברא מובנת, כמו שההסבר שלי היה קצת, אבל המגיד משנה אומר, הוא אינו יודע את המקור... טוב, אני חייב לעשות זאת כך כי איני יכול ללמוד. הוא אומר שאינו יודע את המקור להלכת הרמב"ם, כלומר להבחנה. כלומר, כביכול עד אחד יכול לחייב שבועה. אם כן גם הוא אינו עד אחד, שניהם אינם עד אחד. אם כן מה ההבדל? גם האחר הוא סוג של עד. אם כן מה בדיוק ההבדל, שבאופן כזה תהיה שבועה? המגיד משנה אומר שאינו יודע. הוא אומר שהרמ"ך כבר השיג על הרמב"ם. כן, הרמ"ך היה עוד מעין ראב"ד שני, כן? יש השגות הרמ"ך, ר' משה הכהן מלוניל. בקיצור, זו הלכת הרמב"ם, ואיני יודע מדוע. אתה יודע מדוע? אתה רואה מדוע?

ר' יואל אשר: כן, הוא מביא כסף משנה, אתה רוצה לבדוק בכסף משנה את טעמו. ביאור הכסף משנה...

ר' יצחק: איפה זה? מספר?

ר' יואל אשר: מספר חמש עשרה, חלק שני.

ר' יצחק: אה. כן, כמו שיש לנו חזק יותר... הוא אינו טוען כל כך, אם הוא טוען בעצמו... כמו טענת שמא. איני זוכר בבירור, צריך ללמוד את ההלכות.

ר' יואל אשר: צריך ללמוד מסכת שבועות. מעניין, הכסף משנה אומר שכשאחר אומר, חייב להוציא אולי מחמת ספק, זה נעשה כמו ספיקא דאורייתא, משהו כזה. כך ראה זאת הכסף משנה. **"סומכת דעתו"** אין פירושו ש... מעניין, כי תראה את לשון הרמב"ם: **"הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת"**, פירושו שהאדם מאמין בזה...

ר' יצחק: עכשיו כברי.

ר' יואל אשר: אבל נראה שהכסף משנה, הבית יוסף, למד שהבעל מתחיל להתייחס לזה לכל הפחות כספק איסור, כן? ספיקא דאורייתא, כך אפשר לקרוא לזה. הרי אסור לו לחיות עם אשתו אם היא זונה, אם היא אשת איש.

ר' יצחק: את זה אני מבין, אבל עכשיו מדברים לגבי הדין הזה.

ר' יואל אשר: **"הואיל וסמכה דעתו"**... אה, אם כן הוא אומר, זה יוצר רק שמא, זה אינו יוצר ברי כלל. אבל מעניין, בלשון הרמב"ם עצמו נראה כאילו **"הואיל וסמכה דעתו"** פירושו שאכן נעשה ברי, הוא מאמין. אבל כאן הוא אומר: **"הואיל וסמכה דעתו"** שייתכן שזו אמת, די בזה לאסור אותו כ...

ר' יצחק: כספיקא דאורייתא. הוא אומר דבר פשוט: כשראה בעצמו, פירוש הדבר שהוא טוען כך. כשהוא סומך על מישהו, אין פירושו שהוא ממש טוען כלפיה. מעניין, טוב. למגיד משנה יש סברא אחרת, שמכיוון שאפשר להשקותה בקינוי וסתירה, איני יודע מה זה מועיל. בוא נראה את ההלכה הבאה.

הלכה י"ח: אשה שאומרת שזנתה

ר' יואל אשר: בוא נראה קצת הלאה. **"אמרה לו אשתו"**, מה קורה במקרה כזה? האשה אמרה **"שזינת תחתיו ברצונה"**. היא אומרת: זניתי ברצוני, לא היה זה אונס.

ר' יצחק: זניתי. באונס מותרת, אלא לכהן.

ר' יואל אשר: נלמד את זה בהמשך אצלנו, כן. אומר הרמב"ם: **"אין משגיחין בדבריה"**, לא שומעים לה כלל. מדוע? משום שאנו חושדים שזו עצמה מזימה, היא אומרת זאת משום שהיא רוצה להתגרש. אין לה את האומץ, הרי היא אישה יהודייה כשרה, יש לה הרי חזקת כשרות, היא לא תלך לזנות. היא רק תאמר כך כדי לקבל גט.

המשך בעניין "שמא עיניה נתנה באחר"

ר' יואל אשר: היא אומרת מה שהיא רוצה, היא לא אומרת מה שעשתה, אתה מבין? היא אומרת, היא מתכוונת שהייתה רוצה, אבל היא לא עושה זאת, היא רוצה גט בשביל זה.

ר' יצחק: האחר אינו אותו אחד כמו הבועל שעליו היא טוענת, שהרי אז נאסרה גם עליו. היא עשתה מישהו אחר לגמרי, אדם שלישי. אתה מבין?

ר' יואל אשר: אה, אתה מתכוון שהיא תהיה שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא על הבעל. בסדר. נכון.

ר' יצחק: צריך לומר שהיא אומרת על אדם שלישי שזינתה ברצונה, והיא הולכת להינשא לרביעי, מה שלא יהיה, לשלישי. אתה מבין כך? כן. על כל פנים לא מאמינים לה, כלומר שהוא ייאסר. זהו הרעיון, נכון? נכון.

הלכת "אבל איבדה כתובתה": פלגינן דיבורא בהודאת בעל דין

ר' יואל אשר: [[#2]] **"אבל איבדה כתובתה"**. את כתובתה מכרה, איבדה אותה. את כל הכתובה, הן את עיקר הכתובה, המאתיים, והן את תוספת הכתובה. ולא רק זאת, אלא גם את הבליות, שלמדנו שנשים רגילות יוצאות עם בליותיהן, חוץ ממי שזינתה, שאיבדה אפילו את הבליות, אפילו את הבגדים שהיא לובשת, **"שהרי הודת בזנות"**, היא הודתה בזנות.

ואיננו מאמינים לה. לעניין גירושין איננו מאמינים לה משום שיש את עניין שמא עיניה נתנה באחר. אבל לעניין ממון, הודאת בעל דין כמאה עדים. מעניין איך אפשר לעשות פלגינן דיבורא כזה.

ר' יצחק: מה הבעיה?

ר' יואל אשר: שמא עיניה נתנה באחר אומר לנו שאנו יודעים בוודאות שהיא משקרת?

ר' יצחק: לא, לא בוודאות. הוא אומר בסך הכול שזה לא יעבוד. לא תוכלי להיחלץ מנישואין בתורות כאלה. את רוצה להתגרש? את יכולה לומר מאיס עלי, יש דברים שאת יכולה לומר. אבל זה לא יעבוד. אבל את רוצה להפסיד כסף? אין בעיה, אתה מבין? כלומר, אתה מבין?

ר' יואל אשר: מפקירים כביכול את כספה בהודאת בעל דין כמאה עדים.

ר' יצחק: קונסים אותה, לדעתי, זו דרך שבה ההלכה גורמת שאדם... כי היא רק מפסידה מזה. נכון,

ר' יואל אשר: שזו לא תהיה דרך מוצא טובה כשהיא נופלת בגדר עיניה נתנה באחר. לא, אבל אין משגיחין בדבריה אומר שאפילו לא נוצר ספק, כי הרי יש, בסדר, צריך לדעת האם זה... כל הרעיון הזה שואל כאן ה...

ר' יצחק: הרא"ש, חידוש כן כאן, בסדר, הלאה, מאמינה. נראה שאין זה כך, באה אישה ואומרת זניתי עם יענקל ברצוני, אומרים לה: אין בעיה, את מתכוונת לומר שאינך רוצה את כתובתך, במאה אחוז לא ניתן לך כתובה. את רוצה שיאמרו לך ללכת?

ר' יואל אשר: לא. קחי את זה בקלות, אין לך זכות. נכון,

"ואם היה מאמינה": כשהבעל מאמין לה

ר' יצחק: אבל **"ואם היה מאמינה"**, **"ואיבדה הבליות"** אפילו, כן? משום **"שהרי הודת בזנות"**, וזה הולך עם ההלכה הקודמת, נכון, שמי שיוצאת...

ר' יואל אשר: משום זנות מפסידה הכול, גם את הבגדים שהיא לובשת. **"ואם היה מאמינה וסומכת דעתו על דבריה"**, אבל אם הבעל כן מאמין לה,

ר' יצחק: אה, כלומר הוא מכיר את אשתו, אשתו אינה מסוג עיניה נתנה באחר, מסיבה כלשהי אפילו במצב כזה הוא מאמין לה שאכן מעשה שהיה כך היה.

ר' יואל אשר: אם הוא מאמין לה, אז **"הרי זה חייב להוציא"**.

ר' יצחק: טוב מאוד, כי זה הולך עם אותה הלכה, שמי שמאמין, כשמאמינים לאדם צריך, כאן רואים דבר חשוב מאוד, אדם צריך לנהוג לפי מה שהוא מאמין, אף על פי שאינו יכול להוכיח זאת לאחר בבית דין, אפילו אם הוא צריך להפסיד כסף בשל כך, הוא צריך לשלם כתובה כי הרי אינו יכול להוכיח. אבל כאן אינו צריך לתת כתובה כי היא הודתה, אבל במקרה הקודם, נכון. [[#3]] אומר הרמב"ם **"ואין בית דין"**, אומר הרמב"ם כלל, כן,

שיח: מדוע אינה נאסרת מצד "שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא"?

ר' יואל אשר: הוא שואל קושיה חזקה, שהאישה שאומרת שזינתה תחתיו, מדוע אינה נעשית שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא?

ר' יצחק: אם היא שויא אנפשיה חתיכה...

ר' יואל אשר: דאיסורא, היא כן נעשית, אסור לו לחיות איתה יותר, כן?

ר' יצחק: אסור לה, זו הבעיה שלה.

ר' יואל אשר: הרי הוא לא יוכל עוד לבעול,

ר' יצחק: הוא לא יוכל...

ר' יואל אשר: לחיות איתה, לא?

ר' יצחק: מי אומר? לה אסור, לו מותר. איני יודע אם יש איסור על האישה כלל להיבעל. אני חושב, אני יודע על החקירות כמו...

ר' יואל אשר: החקירות, היא נעשתה כמו טמאה,

ר' יצחק: כן, אבל על מי האיסור? על מי האיסור?

ר' יואל אשר: על שניהם? אסורה לבעלה ולבועל.

ר' יצחק: כן, אבל אני שואל מי עובר על האיסור? היא או הוא?

ר' יואל אשר: שניהם, כמו נדה. בכלל, אישה אינה עוברת עבירות, הרי היא קרקע עולם. נדה שחיה עם בעלה, שניהם עוברים על איסור נדה, יש איסור על שניהם.

ר' יצחק: אבל היא קרקע עולם, היא אנוסה, אין לה... יש על זה אחרונים שאומרים כך, כן מביאים? כלומר,

ר' יואל אשר: ייתכן שהוא מעיין, יש לו אריכות בעניין זה.

ר' יצחק: אה, עיון, אין לי זמן.

ר' יואל אשר: כאן העיון.

ר' יצחק: איפה אתה? כאן? הקטע הזה?

ר' יואל אשר: הלכה י"ח, כן.

ר' יצחק: הוא אומר, כלומר, אתה מבין שיש סברה שאומרת זאת?

ר' יואל אשר: הוא מביא את הר"ן. הר"ן אומר שיש כלל, **יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כדי לגדור פרצות**. נראה ששמא עיניה נתנה באחר ולומר זניתי הוא דרך מוצא טובה לנשים.

ר' יצחק: תיקנו חז"ל שזה לא יעבוד עוד.

ר' יואל אשר: כלומר, אף על פי שלפי כלל שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא היא צריכה להיאסר, אבל חז"ל משום חשש שמא...

ר' יצחק: עיניה נתנה באחר אסרו זאת. אני שומע. טוב מאוד. אם כן, במילים אחרות, אם אתה רוצה לחזור לשאלה, איך ייתכן שהוא יבעל אותה? הפשט הוא שכך קורה. אין לך זכות לעשות את עצמך כך. ייתכן שהיא עוברת על איסור, אתה יודע מה? בפעם הבאה אל תעשי זאת. כלומר, אדם אינו יכול להתחמק מהשעבוד שיש לו כלפי חברו ולומר: אבל כשבועלים, אני עוברת על איסור. בסדר, אכן, בפעם הבאה אל תעשי את עצמך שויא אנפשיה, אתה מבין? כך זה לכאורה עובד.

הלשון "אין משגיחין בדבריה" ומעשה עם הרב מיכל שטיינמץ

ר' יואל אשר: "אין משגיחין בדבריה", נראה שהלשון היא לשון מעניינת. אין משגיחין בדבריה. לא נאמר אינה נאמנת. נאמר כאילו לא נותנים לה כלל להגיע לדיבור. לא נותנים לה לומר זאת. לא נותנים לקבל זאת כעובדה.

היה פעם אצל אחד מרבותיי, פוסק גדול, ואישה התקשרה לומר שעברה על איסור אשת איש. הוא לא נבהל, כמו שאנשים אחרים נבהלים מזה. מיד: נו, מה את מדברת שטויות? והניח את הטלפון. אם כן זהו פירוש אין משגיחין בדבריה, לא לתת לה להגיע לזה, לא לתת לזה להפוך לדבר אמיתי, גם לא בראשה. מסלקים את זה.

ר' יצחק: זה סוד מי זה היה?

ר' יואל אשר: מה? הרב מיכל שטיינמץ.

שיח: ההבדל בין "עיניה נתנה באחר" ל"מאיס עלי"

ר' יצחק: כן. טוב מאוד. לא, אם כן אכן, אתה צודק. אני חושב שזה טוב, כי אף שהסיבה שהוא אומר זאת אולי אינה בדיוק משום שמא עיניה נתנה באחר, ייתכן שיש סברות אחרות שיש לרבנים היום מדוע לא להתייחס ברצינות לדברים מסוג זה, אבל זו הידיעה, כן. כן. זה מעניין, כי לפי הרמב"ם, שאפשר תמיד לומר מאסתיך ואינני רוצה עוד לשכב עם הבעל וכופין להוציא, אין בזה כלל צורך. נראה מן ההלכה שזה לא עבד.

ר' יואל אשר: שהיא זינתה תחתיו ברצונה ועכשיו היא תיאסר להיבעל בתור חתיכה דאיסורא, זה כבר קרוב מאוד לתחום של מאיס עלי, נכון?

ר' יצחק: בסדר. נכון, אבל נראה שהדבר הזה, אפשר היה להשתמש בו כראיה נגד שיטת הגאונים והרמב"ם שיש דין כזה של מאיס עלי. כי אם כן, למה לה לומר שזינתה תחתיו? שתאמר סתם מאיס עלי, והוא יצטרך לגרשה.

ר' יואל אשר: [[#4]] כל ההלכות הללו מדברות כשאין עורכי הדיינים, אין הטוען שאומר לה מה לטעון, אלא היא טוענת באמת מה שהיא מרגישה. אם כן, כשהיא אומרת שזינתה תחתיו, היא לא אומרת מאיס עלי. היא אומרת: אני בעלת עבירה, אני עושה עבירות.

ר' יצחק: אבל אנו חוששים שהיא לא זינתה, היא אומרת זאת רק כדי... כן, אין לה, אין לה טוען,

ר' יואל אשר: היא בעצמה חשבה על זה. וגם עיניה נתנה באחר אינו מאיס עלי. מאיס עלי הוא דבר שאי אפשר לכפות עליה. מי שהיא בגדר עיניה נתנה באחר, יאמרו לה: עבדי על מידותייך, שכחי ממנו, אני יודע, עשי לך גדרים וסייגים. אפילו עיניה נתנה באחר עדיין אינו מספיק.

ר' יצחק: אצלו יש את מצא אחרת נאה הימנה.

ר' יואל אשר: עיניה נתנה באחר אינו מאיס עלי, הוא כלל אינו מאוס, אלא שהיא מצאה מישהו, מצא בהמה אחרת נאה הימנה. זה לא תירוץ, זו לא דרך.

"ואין בית דין כופין": גדר "חייב להוציא" בלי כפייה

ר' יצחק: [[#5]] בסדר, אבל אומר הרמב"ם: **"ואין בית דין"**,

ר' יואל אשר: מה שנאמר עכשיו, שאם הבעל מאמין הוא חייב להוציא, אבל בית הדין אינו כופה את הבעל **"לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו"**. מתי כן בית דין? "בדברים אלו" מתכוון גם למה שנאמר "הרי זה חייב להוציא", כשהוא כן מאמין? לא, לא,

ר' יצחק: הוא עדיין חייב,

ר' יואל אשר: אבל לא כופה. אבל בית הדין לא אומר לו לגרש? בית הדין לא כופה.

ר' יצחק: בית הדין לא כופה? לומר, לומר הם כן אומרים. לא, הלשון **"הרי זה"**...

ר' יואל אשר: "חייב להוציא" פירושו שבית הדין אפילו אינו מחייב, שזו חומרא שלו עצמו. לא, טוב מאוד, כך נראה. כך אני מבין, גם המגיד משנה אומר כך. לא, רציתי לומר, כשזה כופין רק לא צריך, אולי אין המילה כופין מתכוונת לזה. בית הדין אינו מוציא בדבר מדברים אלו. לא, אבל חייב הוא כן. הרמב"ם אומר חייב. לא, אבל גם חייב אינו כזה,

ר' יצחק: שזו מצווה בינו לבין... לא חיוב. בינו לבין שמים. חיוב זה חיוב, אתה מבין. לא כל... כאן רואים שיש לפעמים חיוב שאין כופין עליו. מדוע אין כופין? משום שאי אפשר לדעת האם...

ר' יואל אשר: לא, אבל זה חיוב שבית הדין גם לא היה אומר עליו כלום, כי מאחר שזה תלוי בו, הוא כן מאמין והוא לא מאמין, אי אפשר לו. הוא אמר שהאמין. אתה יכול לומר היום: התיישבתי בדעתי ואינני מאמין.

ר' יצחק: אינני יודע. לא,

ר' יואל אשר: הרי חזרתי על דברי... מי אמר שם לגבי חייב ש...

ר' יצחק: כך לימד אותו, המגיד משנה מביא שהכוונה בידי שמים, לשמים. אבל אני הרי אומר, יוצא ידי שמים, יהודי כשר רגיל יוצא כל היום. כלומר, רוב הדברים שאנו עושים משום שחייבים, אין בית הדין כופה. אדרבה, היום בית הדין כמעט אינו כופה כלום. יש הרבה מאוד דברים שבעצם בית הדין צריך לכפות, וכמעט אף פעם אין כופין. כלומר, היום אפילו, כוונתי לומר בזמן הזה, אני חושב

שאפילו מי שהיא ממש סוטה, אינני מאמין שבית הדין, מה בית הדין יכול לעשות? הם אינם יכולים לעשות כלום, אין להם כוח.

ר' יואל אשר: לא, אלא אני אומר שזה מעט יותר מזה, כי חייב להוציא הוא עוד שתי דרגות פחות מכופין. כי מאחר שהכול תלוי בסמיכת דעתו, בית הדין אפילו אינו יכול לומר לו שיעשה זאת. אין מכריחים. כי הוא יכול מיד לומר: אינני מתכוון באמת. כלומר, כשהוא מתיישב בדעתו ואומר שאינו מאמין, הרי בית הדין אינו יכול לומר כלום,

כיצד נוהגים הרבנים כיום: "מלמדים אותו שלא להאמין"

ר' יצחק: הרבנים של היום,

ר' יואל אשר: הרבנים של היום, אין זה שאם אמר פעם אחת אני מאמין הוא נעשה מחויב, אלא הוא נעשה מחויב כשהוא מאמין באמת. אני יודע,

ר' יצחק: אני אומר. אינני בטוח,

ר' יואל אשר: הרבנים של היום, כן,

ר' יצחק: לפחות כך היה פעם, הרבנים של היום נוהגים במלמדים אותו שלא להאמין לה, אבל אינני בטוח שההלכה במקורה עובדת כאן כך. ההלכה נשמעת שאתה צודק, לפעמים אדם אינו בטוח האם להאמין לה, שילך לפסיכולוג לשוחח – כוונתי לומר שאיש לא ילך לפסיכולוג על דברים כאלה – שישוחח עם חבריו וידע מה קורה, ואחר כך, אם הכרעתו היא שהוא מאמין לה, ההלכה היא שאי אפשר לשחק בזה, ההלכה היא שהוא חייב להוציא. אתה צודק שלפעמים, איך הוא יודע שהוא מאמין? זה יכול להיות דבר רופף יותר, מעורפל, אבל היום, הרבה פעמים, משתדלים מאוד, אולי מסיבות אחרות, כשסבורים שתהיה פרצה גדולה יותר...

ר' יואל אשר: פרצה שיתגרשו.

ר' יצחק: אומרים לו שהוא אינו מאמין. אומרים לו לא להאמין, שיש לפעמים המעשה שאתה מספר, אבל זו כבר דרגה נוספת,

ר' יואל אשר: זה לא כתוב כאן ממש.

ר' יצחק: וכדומה, מה שלא יהיה, יש סיבות שונות, ייתכן שהרבנים סבורים ששלום בית חשוב גם במקרה כזה, בספק כזה שאין בו עדים וכדומה.

ר' יואל אשר: בסדר. אומר הרמב"ם הלאה, בקיצור, בית הדין אינו כופה את האיש לגרש את אשתו באף אחד מהמקרים, כשהיא אמרה, הוא אמר, מאמינים, **"עד שיבואו שני עדים ויעידו"**, על מה יעידו? גם חזק מאוד, **"שזנת אשת זה בפניהם"**...

עדות על זנות ו"כופין אותו להוציא"

ר' יואל אשר: אין זה כמו עדי ייחוד, שראו אותם נכנסים לחדר, זה מספיק לקינוי וסתירה. לא, הוא אומר, הם ראו אותה מזנה ברצון.

ר' יצחק: זה כמו שהגמרא אומרת, אכן צריך להיכנס לחדר. כמו שאפשר אפילו להרוג אנשים, לא על כניסה לחדר, אבל על אי ראית **כמכחול בשפופרת**, כפי שלמדנו בהלכות, במכות זה כתוב.

ר' יואל אשר: ואחר כך כופין אותו להוציא. אם באים עדים ואומרים עדות ברורה כזו ממש, אז כופין אותו להוציא.

הלכה י"ט: האשה שזנתה תחת בעלה בשגגה או באונס

ר' יצחק: בסדר, עכשיו נלמד על אונס ושוגג. מדוע לומדים את ההלכות כאן? אתה רואה שההלכות שייכות להלכות סוטה, לחלק של גיטין וכתובה.

ר' יואל אשר: כן.

ר' יצחק: לא גיטין. גיטין נלמד בנפרד, כופין להוציא באמת, וגם אני חושב שנלמד, הרמב"ם יאמר בהלכות סוטה את ההלכות שוב. אבל כאן זה בעיקר בנושא של, אומר הרמב"ם:

ר' יואל אשר: כל הדברים שדיברנו עליהם עד עכשיו היו כשאישה זינתה ברצון. אבל **האשה שזנתה תחת בעלה בשגגה או באונס**, מה פירוש שגגה? היא חשבה שזה בעלה, או שחשבה שמותר? האמינה שמותר, אינני יודע אם זה מספיק.

שיח: גדר "שגגה" וחידושו של המהרי"ק

ר' יצחק: אומר מותר, היכן יש אחת כזו?

ר' יואל אשר: יש על זה מערכה.

ר' יצחק: הוא מביא, זה...

ר' יואל אשר: פגיעה בבעל, זה מה שחשבתי. אם זה עניין של איסור, הרי זנות אינה רק איסור כלשהו משום שהקדוש ברוך הוא אינו מתיר. הרי זה עניין של בגידה, זה עניין של גזילת הבלעדיות של הבעל. שגגה הייתה פירושה: חשבתי שזה הבעל.

ר' יצחק: אם כן בפשטות שגגה היא כמו תמיד. בדרך כלל יש שני סוגי שוגג. שוגג יכול לומר: לא ידעתי שהיום שבת; חשבתי שבא מישהו, הוא אמר שהוא הבעל, ולא היה זה הוא. היה חשוך. ויכול להיות אומר מותר.

יש כאן חידוש של המהרי"ק שהרמ"א מביא, שאומרת מותר – היא סבורה שמותר – אינו מועיל. משום שהמהרי"ק עשה דרשה. המהרי"ק דרש את המקרא מדעתו. זו אחת מן הידיעות, חקירה האם אפשר לעשות דרשות בפסוקים מדעתנו, או שרק התנאים היו רשאים לעשות דרשות.

המהרי"ק עשה דרשה, ממה שכתוב **כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל**. הוא אמר **שכי תשטה אשתו ומעלה בו מעל** פירושו שהאוסר, כמו שאתה אומר, אינו האיסור. לא שזה איסור נורא, אלא משום המעילה בבעלה, וממילא היא לא התכוונה למעול בבעלה. אפילו אם אולי היא סברה שהתורה מתירה – התורה אינה הבעיה, הבעל הוא הבעיה.

אבל מן המהרי"ק יוצא גם היתר מן הצד השני. נאמר שהבעל נותן לה רשות כביכול, אם יש דבר כזה...

ר' יואל אשר: זה תמיד נקרא מעילה בבעל, כלומר המהרי"ק לא העלה על דעתו שיש דבר כזה כמו מערכת יחסים פתוחה או איך

שקוראים לזה. הוא לא העלה זאת על דעתו. פירוש הנישואין שלו הוא **מקודשת לי, אסרה אכולי עלמא כהקדש**.

ר' יצחק: אלא אם כן הוא לא עשה כך את ההסכם. נאמר שהם...

ר' יואל אשר: כן עשו מערכת יחסים פתוחה. אין כאן נישואין.

ר' יצחק: אין דבר כזה, אבל נאמר שיש...

ר' יואל אשר: אנשים שעשו כך, נישאו על תנאי שזה לא כל כך בלעדי.

ר' יצחק: זה פירוש נישואין, אי אפשר לעשות תנאי כזה.

ר' יואל אשר: אני שומע.

ר' יצחק: על כל פנים זה חידוש של המהרי"ק.

ר' יואל אשר: בסדר, אם באונס – **הרי זו מותרת לבעלה**, היא כן מותרת לבעלה. אין הפירוש שהביאה אסורה מצד טבעה משום שעצם הביאה היא דבר מה...

ר' יצחק: שפוסל אותה מהיתר.

ר' יואל אשר: זהו עניין של הבגידה. לא, זה מעניין, לא המעשה אוסר, אלא הדבר כולו הוא שאוסר. כן.

ר' יצחק: רואים באמת מכהן שיש דבר כזה, שהבגידה עצמה אינה הבגידה, המעשה עצמו, אבל לאדם רגיל אין בעיה.

מקור הפסוק: "והיא לא נתפשה"

ר' יואל אשר: שנאמר והיא לא נתפשה, היא לא נתפסה, כך מתפרש שם בפסוק, היכן שכתוב שאישה ש...

ר' יצחק: נו, הלשון, כן.

ר' יואל אשר: היכן זה כתוב?

ר' יצחק: במחזיר גרושתו זה כתוב? לא.

ר' יואל אשר: פרשת נשא. פרשת נשא בסוטה. שאישה שהסתתרה מבעלה, **ונטמאה** – היא נטמאה, ומן המילה **נטמאה** לומדים שהיא נטמאת לבעל. כתוב שם **והיא לא נתפשה**, היא לא נתפסה, היא לא הייתה מוכרחת. האיש בעל אותה, כך דורשת כאן הגמרא, האיש בעל אותה ולא הכריח אותה.

ר' יצחק: לא תפס אותה כביכול, זה לא היה בתפיסה, זה היה ברצונה. מה לומדים מזה? ש**הא נתפשה מותרת**.

ר' יואל אשר: הרי יש את הפסוקים האחרים שהם ברורים יותר, הפסוקים שאומרים מה שאירע לה בעיר, **על דבר אשר**... כן.

ר' יצחק: שם לא כתוב לגבי בעלה.

ר' יואל אשר: כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה, שאין זה אומר שהיא נעשתה זונה.

ר' יצחק: היא נבעלה. שם לא כתוב לגבי בעלה, שם היא פטורה באונס. פרשת סוטה היא הפרשה היחידה...

ר' יואל אשר: שבה רואים את נושא הבעל. בסדר.

ר' יצחק: אבל זה ברור יותר. אני מסכים שאתה...

ר' יואל אשר: לא דיברת ממש על זה. **על דבר אשר לא צעקה בעיר**. בסדר, **הא נתפשה**, אם היא נתפסה והיה זה באונס – מותרת. ומהיכן לומדים מזה את השגגה? איני יודע.

שיחה: היכן כתוב "שוגג" בפסוק "והיא לא נתפשה"?

ר' יצחק: אולי נתפשה פירושו גם שוגג? באמת שאלה טובה. **והיא לא נתפשה**.

ר' יואל אשר: אבל זה גם... **לא נתפשה** פירושו – נתפסה פירושו שאיש זר בא ואומר שהוא הולך לבעול אותה. אבל אם הוא נכנס בשקט למיטתה והיא סברה שזה בעלה, הרי לא הייתה כאן תפיסה.

ר' יצחק: אדרבה, יש כאן כן...

ר' יואל אשר: לא, תפיסה פירושה שהוא הכריח אותה.

ר' יצחק: הוא אותה... הוא שואל, מה עם שוגג? היכן כתוב שוגג בפסוק הזה? אולי שוגג סתם?

ר' יואל אשר: שוגג הוא גם כן **לא נתפשה**.

ר' יצחק: לא, **הא נתפשה**, נתפשה פירושו אונס; **לא נתפשה** – אז הולכים בסדר של פרשת סוטה, אבל ב**לא נתפשה** כבר מתחילה השאלה מהו...

ר' יואל אשר: כנגד **לא נתפשה** כבר מתחילה השאלה.

ר' יצחק: בסדר, הלאה.

ר' יואל אשר: הוא אומר משום ששוגג הרי הוא כאונס, כמו שהרמב"ם הולך... בוא נראה מה הרמב"ם אומר בקטע הבא. אומר הרמב"ם:

ר' יצחק: אפילו גוי, כן.

ר' יואל אשר: בין שאנסה גוי בין שאנסה ישראל, אין הבדל מי היה האונס.

ר' יצחק: צריך מקור לזה או משהו? מה ההבדל שנכנס כאן?

ר' יואל אשר: הוא רוצה לומר שאפילו גוי, אפילו ביאה של גוי עושה אשת איש, שלא תאמר הרי **זרמת סוסים זרמתם**, הוא... ובאונס מה ההבדל?

ר' יצחק: אולי זה החידוש, היית יכול לחשוב שזה כן עושה איזה...

ר' יואל אשר: פגם נוסף על ידי גוי.

ר' יצחק: זה סוג אחר של דבר.

הלכה כ': תחילתה באונס וסופה ברצון – גדר "יצר אלבשה"

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **וכל שתחילת ביאתה באונס**, כשאומרים אונס, על מה מסתכלים, על איזה חלק של הביאה? אומר הרמב"ם שמסתכלים על תחילת הביאה. **כל שתחילת ביאתה באונס אף על פי שסופה ברצון**, ולמעשה באמצע היה לה רצון, **ואפילו אמרה** – באמצע היא אמרה **הניחו לו**, עזבו אותו, **שאלמלי** – נכנס אדם ואומר, מה קורה כאן? אומרת היא, עזבו

אותו, **שאלמלי לא אנס הייתי שוכרתו**, באמת הייתי רוצה אפילו לשכור אותו, **הרי זו מותרת**, בכל זאת זה מותר. מדוע? **שהיצר לבשה מתחילתה באונס**. בסדר. כלומר, ברגע שהיה אונס, באמצע כבר נכנס היצר הרע ועושה כן...

ר' יצחק: שיהיה חשק. כן, זו גמרא מעניינת מאוד.

ר' יואל אשר: מתחילתה היה באונס.

שיחה: מהלכו של ר' צדוק הכהן מול גדר הרצון במעשה

ר' יצחק: יש תחילתה באונס וסופה ברצון, והמציאות היא דבר פלא. ר' צדוק הכהן מלובלין טוען שמכאן, מן הגמרא, לומדים שכל יצר הרע הוא בעצם אונס. כי אלא אם כן אדם מביא את עצמו לידי יצר הרע – למעשה זו ראיה לסתור, אבל על כל פנים...

ר' יואל אשר: אבל זה דבר די מסתבר, כשהיא אומרת כך, כאן אתה הרי רואה שהיא לא עשתה זאת. כתוב כאן בעיקרון שלאנשים יש פנטזיות, ולא אוסרים אישה על שיש לה פנטזיות. לא, אבל הוא לא עשה זאת. זה שבשעת מעשה...

ר' יצחק: אני שומע. אני שומע מה שאתה אומר.

ר' יואל אשר: צריך לחשוב למשל, אם הוא בעל אותה פעם שנייה, כן? ולפני הפעם השנייה היא אמרה **הניחו לו**, זה כבר ממש רצון. נכון. הרי בכל מקרה, היא נמצאת באמצע המעשה. היא אומרת **הניחו לו**...

ר' יצחק: זה רק נאמר. **יצר אלבשה**. אני שומע. כלומר, שניכם אומרים דבר חשוב. צריך לחשוב, אני חושב על ר' צדוק, כתבתי פעם, מעולם לא אמרתי את השיעור למעשה, אני זוכר שהיו לי כמה שיעורים בנושא רצון ואונס במידות. על החידושי הרי"ם על אונס.

ר' יואל אשר: על רצון ואונס באריכות.

ר' יצחק: כן. ושם חשבתי על כך שזה קשור לאופן שבו מבינים את כל המושג של רצון ודעת וכן הלאה. אז, אני זוכר, ר' צדוק הכהן אולי מתכוון רק על דרך הדרוש על פי חסידות, אבל הוא משתמש בגמרא כדי לומר שזה שלאדם יש יצר הרע חזק יכול להיקרא אונס, כך הוא הבין את הגמרא. כלומר, **יצר אלבשה**, הוא בא, הוא עורר אותה, הצית בחוזקה את היצר הרע. עכשיו האונס הוא היצר...

ר' יואל אשר: כלומר שגם הרצון הוא האונס. הרצון השני נוצר על ידי האונס שבהתחלה. כשאישה נאנסת, כאן בעיקרון כתוב, חלק ממה שהאונס עושה אינו רק מעשה העבירה, אלא האונס יוצר גם את הרצון. אבל הרצון אינו באמת רצונה, זה רצון העבירה כך...

ר' יצחק: כמו היצר הרע, רצון. אז זה הולך עם מהלכו של ר' צדוק, שכביכול בעצם כשאדם עושה עבירה, הרי היצר הרע הוא שיצר בו את הרצון, ויוצא שאין זה רצונך. זה הולך עם הרמב"ם, עם פירושו ברמב"ם בהלכות גירושין, של **כופין אותו עד שיאמר רוצה אני** וכדומה.

ר' יואל אשר: הרמב"ם באיסורי ביאה אומר לשון יפה מאוד על **יצר לבשה**. צריך לומר לא **שהיצר לבשה** כאילו הלביש אותה. הרמב"ם אומר את הלשון בהלכות איסורי ביאה: **שמשהתחיל לבעול באונס**, שכאשר אישה מתחילה להיבעל באונס, **אין בידה שלא תרצה**, אין לה את הכוח, היא מאבדת את הכוח לעצור, **שיצר האדם וטבעו כופה אותו לרצות**. יצר האדם וטבעו כופה אותו, מעניין. אבל בוא נבין כאן... נו.

ר' יצחק: כן, תגיד, תגיד. אז לא, רציתי לחשוב שלפי מה שאתה אומר אפשר לפרש פירוש אחר. איני בטוח, עכשיו אתה מביא את הלשון השני, באמת צריך לדייק טוב יותר. אבל מה שחשבתי, מה שרואים כאן, אפשר לומר אחרת. אפשר לומר שהפשט כאן הוא – כי אני לא מרוצה מר' צדוק. זה נראה לי מהלך משונה, לא אאריך עכשיו. איני זוכר מדוע. לא, אני כן זוכר, אבל זה ייקח חצי שעה להסביר.

אבל אני חושב, כי אני סובר שהרצון הוא רק דין במעשה, זוכר? לא דבר פסיכולוגי בפני עצמו. אז ממילא אני רוצה לחשוב שלפי מה שאתה אומר, ייתכן שהפשט אחר. כאן יש מעשה, הרי זה מעשה אחד, נכון? בעילה אחת. אם אתה מסכים, כל אחד מסכים שאם יש בעילה נוספת אחר כך, הבעילה השנייה כבר הייתה ברצון, לא שייך התירוץ.

אז אולי ההלכה אחרת: שמעשה נידון על שם תחילתו. היא נכנסה למעשה באונס, באמצע, **יצר אלבשה** – פירושו שזה המשך של האונס הראשון מתחילת המעשה, ואז אין צורך להגיע לכל הפסיכולוגיה של יצר הרע נקרא אונס וכדומה. כך היה הרבה יותר פשוט...

הסברא של "נידון על שם תחילתו" וההבדל בין הנאה לרצון

ר' יצחק: הרי יש כאן מעשה, הרי זה מעשה אחד, נכון? בעילה אחת. כמו שאתה מסכים, כל אחד מסכים שאם יש בעילה נוספת אחר כך,

ר' יואל אשר: השנייה תהיה ברצון.

ר' יצחק: זה תירוץ אחר. אז אולי ההלכה אחרת, שמעשה נידון על שם תחילתו. כלומר, היא נכנסה למעשה באונס, באמצע **יצר לבשה**, פירושו שזה המשך של האונס הראשון, מתחילת המעשה. ואז אין צורך להגיע לכל הפסיכולוגיה של יצר הרע נקרא אונס וכדומה. כך היה כנראה דרך פשוטה יותר, צריך לדעת אם זה מסתדר.

ר' יואל אשר: **האמרה** משנה את זה. הפירוש כך: אילו לא היה כתוב כאן המילה **אמרה**, היו אומרים שמה שהוא מתכוון לומר הוא, שזה שהיא נהנית מזה למשל,

ר' יצחק: עדיין אינו נקרא רצון. לא.

ר' יואל אשר: זה פשוט... למה אתה נהנה? כן, החפץ חיים... החיילים התנצלו שהם צריכים לאכול טריפות בצבא, אמר להם: לפחות אל תלקקו את האצבעות. אז אדם יאמר: כן, אבל ראיתי שאתה נהנה, אפילו מלקק את האצבעות.

ר' יצחק: הוא אומר להיפך.

ר' יואל אשר: זה לא אומר – הנאה אינה נקראת רצון. אבל הרמב"ם אומר יותר, **אפילו אמרה הניחו לו**, נכנסים, היא אומרת: עזבו אותו. [[#2]] אבל "עזבו אותו" לכאורה גם פירושו שמעשה הביאה כבר נעשה, כן? שיהיו שם עוד דקה וכדומה, זה לא משנה כלום.

ר' יצחק: זה נופל באמצע, לא ברור כמה זמן, מה שזה לא יהיה, זה יכול להיות זמן רב, מי יודע על מה מדובר. מה רציתי לומר? אז זה, הנה, שהלשון של **אין קישוי אלא לדעת** כן קיים. אמרת שההנאה – הרי יש **המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה**, יש כן מציאות שהנאה פירושה שזה יוצר רצון. אבל כאן, מאחר שיש את השני שאנס אותה, זה משתנה.

כלומר, גבר אינו יכול לומר זאת, אגב. אצל גבר אין דבר כזה שהיא הציתה אותו וממילא

ר' יואל אשר: הוא נכשל, אלא

ר' יצחק: אצל אישה זה עובד.

ר' יואל אשר: אצל אישה זה עובד כי היא הרי אינה פעילה כאן, מה שאין כן הגבר.

קושיות מדין פורש בנדה ותחילתה בשגגה

ר' יצחק: בטוח שאצל גבר אין דבר כזה? לא מוצאים. אביא...

ר' יואל אשר: אתה רואה, אצל הגבר יש את הדין שהוא צריך לפרוש, כן? כי אם לא, הוא חייב, **יציאתו הנאה לו כביאתו**, בנדה, כן. אבל **יציאתו הנאה לו כביאתו** עושה את זה כמו ביאת איסור, כמו...

ר' יצחק: זה אסור, כן. בסדר.

ר' יואל אשר: היו יכולים לומר גם שם שזה היה תחילתו באונס.

ר' יצחק: טוב מאוד, זה לכאורה תחילתו בהיתר. ושוב, תחילתו בהיתר, אם הוא לא יפרוש איני יודע אם הוא יהיה כאן ממש חייב כרת, ייתכן שזה יותר חומרא, צריך לעיין שם. אבל דבר אחר אפשר לחשוב כאן,

ר' יואל אשר: שכביכול למשל בשגגה זה לא היה עובד, כן? זה היה תחילתה בשגגה, הם חשבו שזה הבעל. מן הרגע ששניהם נודע להם, הם היו צריכים לעצור. יש כאן איזה דבר ש

ר' יצחק: האונס מביא יצר. נכון, זה מה שמראה **יצר לבשה**, כלומר הוא הלביש אותה או משהו כזה.

מציאות "הניחו לו" במקרי גבול

לא, יש כאן עוד דבר מוזר, כי אומר מדוע אני חושב שייתכן שכבר יש כאן קולא גדולה בהרבה, זה מה שאני רוצה לחשוב עכשיו. כי אין מקרה כזה. בוא נהיה מציאותיים: כשמדובר באיזה גוי מגעיל, מה אני יודע, אין דבר כזה שהיא תאמר זאת. כשהיא אומרת זאת, הרי הפשט הוא שהיא עוד במידת מה חברה שלו, מעמידה פנים שלא רצתה בהתחלה, ובאמצע היא כבר מסכימה. מבין?

אז ייתכן שכתובה כאן קולא גדולה יותר, שאפילו במקרה כזה, יכולים לקרות היום מקרים כאלה, מבין? בכל מקרי החדשות יש מקרים דומים כאלה: היא לא רצתה, אבל למעשה באמצע היא כבר רוצה. זה נקרא לא רצתה. כאן יוצא, כמו כל החקירות שיש בחדשות, יוצא שעל פי הלכה זה נקרא אונס. מבין? אפילו אם הוא עשה זאת. בסדר, בוא נבין. על כל פנים כאן לוקחים אולי...

ר' יואל אשר: אבל הרי מדברים כאן, כשמדברים כאן באמת על ביאת אונס, הכוונה שהוא כבל אותה, לא שהוא שכנע אותה ו... לא כתוב. כי כשהתורה כן מדברת על כך, אומרת התורה, כשזה בעיר, היה לך למי לצעוק, כמו **והיא לא נתפשה**. לא מדברים על מקרה שמישהו קסם למישהי ופילס את דרכו פנימה. אונס פירושו כפייה.

ר' יצחק: קסם הוא רצון. אבל הוא תפס אותה. נאמר, בדקה הראשונה הוא תפס אותה, אחר כך כבר לא היה צריך לתפוס.

ר' יואל אשר: היכן היא אומרת שהיה לה פחד לברוח או משהו, זה בטוח ש...

ר' יצחק: כן, הוא אומר שזה כן, את זה הוא אומר. אבל זה הרי, לכן אני מביא את הראיות. איני מאמין שבמעשה ביער ממש, ולא כמו שכתוב **בשדה צעקה**, יש מקרה כזה של **הניחו לו**. אז הרי השאלה היא, **לא צעקה**, כן? היא לא צועקת. היא לא צועקת, היא צועקת להיפך, כן? נכון.

המעשה מתרחש בדרך כלל, קורה כן יותר במקרי גבול כאלה, שבהם זה לא ממש נתפס. הוא תפס בפועל ממש בהתחלה, אבל מזה נעשה רצון. אז ייתכן שזה יותר קולא במקרה ההוא, מבין? אני אומר קולא או חומרא, מה שזה לא יהיה – חומרא עליו כזכר שהוא אונס, וקולא שהיא מותרת. בקיצור, זה מעניין, זה לא ברור.

אומרת ההלכה הלאה, כל אלה הלכות אונס, אבל כאן לומדים זאת רק משום שרוצים לדעת לומר מה קורה עם הכתובה, נכון?

הלכה כ"א: דין נשים שגנבו אותן לסטים

ההבדל בין "שבויות" ל"גנבו אותן לסטים"

ר' יואל אשר: טוב. מה הדין בכזה מקרה, כשהיא נחטפה? **נשים שגנבו אותן לסטים**: כאן נכנס הדין של לפדותה, שהבעל נעשה מחויב לפדותה, נכון? אבל אנו מניחים שהלסטים בועלים אותן, נכון? הן נעשות שם אשת איש. [[#3]] אבל **הרי הן כשבויות שהן אנוסות**, מתייחסים אליהן כשבויות.

מעניין, **הרי הן כשבויות שהן אנוסות**. כלומר, **גנבו אותן לסטים** הוא סוג של מקרה, **והרי הן כשבויות** הוא כמו... נכון, שבויות זה במלחמה, ושבויות פירושו אולי שחוטפים אותן לשם כך.

ר' יצחק: או סתם כך, שבויות אינן דווקא במלחמה. יש שבויים, ויש לסטים. לסטים אינם אותו דבר, כי נראה שלסטים פחות מסוכנים, משהו מעין זה.

ר' יואל אשר: איני יודע בבירור. **הרי הן כשבויות שהן אנוסות ומותרות לבעליהן**. כן, נראה לי שפירוש הדבר הוא ששבויות פירושו שחוטפים אותן לשם כך, כדי לבעול. אומר הוא: אפילו **נשים שגנבו אותן לסטים**. אולי בדרך כלל **גנבו אותן לסטים** פירושו כדי להרוויח כסף, כדי לקבל, איך קוראים לזה? דמי כופר.

ר' יצחק: נראה לי ששבויה פירושה אולי מלכות? כך משמע מהגמרא, תראה,

ר' יואל אשר: הוא מביא את הגמרא בצד: **גנבי**, כן.

ר' יצחק: שבויה פירושה כמו שבויה שבאה דרך צבא.

ר' יואל אשר: אם כן הוא אומר ש**נשים שגנבו אותן לסטים**, אף שבדרך כלל לסטים פועלים לשם כסף, איננו אומרים כך. אנו אומרים שמי שלוקח אישה, אומרים שאונסים אותן, **ומותרות לבעליהן**. כלומר, איננו אומרים שהלסטים חטפו אותה לשם כסף, ושמה שבעל אותה היה כבר דבר נפרד, שאז צריך לבדוק אם היה לה רצון. לא, מסתכלים על התמונה כולה, וזה נקרא אנוסות. [[#4]] נכון. אם כן, אין צורך להסתכל באופן מקומי על איך היה בשעת הביאה.

"ואם הניחום" – לחץ פסיכולוגי ותסמונת שטוקהולם

כן, אבל כל זה נאמר, ויש מצב שכן: **ואם הניחום**, הלסטים כבר שחררו אותן, **והלכו ללסטים מעצמן**, והן הלכו, הן עשו את מה שנקרא תסמונת שטוקהולם, הן הלכו אל החוטפים, בסדר? **הרי אלו ברצון**, זה נקרא רצון, **ואסורות לבעליהן**.

כאן רואים שתסמונת שטוקהולם אינה דבר שיכול לפטור, נכון? לומר שזה נעשה כמו שוטה, מה אני יודע? האנשים שמאמינים מאוד בפסיכולוגיה יאמרו שכאשר יש לאדם תשוקה חזקה מאוד, יהיה לזה דין שוטה. כבר פחות ישכנעו, נכון, נכון.

ר' יצחק: זו השאלה.

ר' יואל אשר: אבל **אם הניחום**, אומרים שלא מסתכלים על תחילת ביאתה, כי עכשיו, כשהלכה למחרת, לאחר שכבר שחרר אותה, היא כבר הלכה **ללסטים מעצמן, הרי אלו ברצון**. אבל זה גם מה שכתוב כאן, כי החכמים הבינו שיש דבר כמו שטוקהולם; אחרת, מה היה עולה על דעתו של מישהו? הרי את הולכת בעצמך אל הלסטים! אילו אדם היה טוען: אתה יודע למה אני הולכת אל הלסטים? כי הוא הפחיד אותי שאם לא אבוא

ר' יצחק: מחר הוא יהרוג את כל משפחתי.

ר' יואל אשר: לא, אז זה כן אונס. לא, אני מתכוון ללחץ פסיכולוגי כלשהו שה

ר' יצחק: לסטים הפעילו עליהן, הלסטים הפחידו אותן, אין זה אונס אמיתי. לא, הגמרא אומרת, תסתכל בגמרא, הוא מביא את הגמרא. הגמרא אומרת שאם... רבא אמר שנשי הגנבים מותרות. שאלו הרבנן: הרי הן מביאות להם לחם! אומר הוא,

ר' יואל אשר: לא, הן מפחדות, הן עושות זאת מחמת יראה. אומר הוא שאם,

ר' יצחק: ודאי, אם הגנבים כבר... לכן הרמב"ם מדייק כאן: דווקא אם שחררו אותן. אם עדיין לא שחררו אותן, פירוש הדבר שהלסטים עדיין שולטים, ומה שלא יהיה, אפילו כשרואים שהן הולכות להביא לחם, שהן לוקחות, כן, הכל נובע מאותו פחד. ברגע שהוא אומר בבירור: את יכולה ללכת, ואחר כך הן הולכות ברצונן, אז זה אסור. זו רמה חזקה יותר.

ר' יואל אשר: [[#5]] יש כאן גם חידוש מסוים, שאפילו אז היה אפשר לחשוב שאין זה רצון אמיתי, כי הן בטראומה, הן מפחדות, יש להן פחד מסוים, אבל זה נחשב רצון במידה מספקת.

ר' יצחק: כן, תמיד אפשר לחשוב. כן, מצד שני, פעמים רבות באמת רוצים, הרי אי אפשר לדעת...

דין שוגגת ("שהשגגה צד אונס יש בה")

ר' יצחק: אומר הרמב"ם:

ר' יואל אשר: ודין השוגגת ודין הנאנסת אחד הוא,

ר' יצחק: ומה נימוקו של הרמב"ם?

ר' יואל אשר: שהשגגה צד אונס יש בה.

ר' יצחק: מה הפשט? זהו התירוץ לקושיה שלנו מ**והיא לא נתפשה**, כך מפרש מישהו כאן ברמב"ן. אבל על כל פנים, הרמב"ם כותב כדי להסביר את הדין, שלשגגה יש צד אונס, כי כביכול איני רוצה; שוגג ואונס שניהם חסרונות. השוגג

ר' יואל אשר: שלח אותה לעשות זאת. זה משום שאין היא כאן הבוחרת. שגגה, באופן הזה שגגה היא מין אונס. לא, ייתכן שכביכול הוא לא בחר כאן לעשות להפך.

ר' יצחק: שניהם אינם רצון. רצון, בדרך כלל אנו אומרים רצון לאפוקי אונס, ומזיד לאפוקי שוגג, זוכר? שני דברים, אבל שניהם דינים ברצון או בדעת, בכוונה. כביכול שוגג, בדרך כלל, נראה לי שבדרך כלל ההבדל בין שוגג לאונס הוא: שוגג הוא חסרון בדעת, כביכול משום שאינו יודע שהדבר שהוא עושה אסור, או שאינו יודע שהדבר הוא הדבר, שזהו הדבר האסור וכדומה. כן, אלו שתי הדרכים. ואונס הוא הפוך מרצון, כלומר, הוא כן יודע מה זה, אבל לא רצה, מישהו אחר גרם לו.

ר' יואל אשר: אבל לשון הרמב"ם אינה כך. הוא אינו אומר ששגגה גם היא אינה רצון, הוא אומר **שהשגגה צד אונס יש בה.** ייתכן שעצם העובדה שאדם עושה דבר בלי לדעת מה הוא עושה היא עצמה כמו אונס. נניח ששגגה כאן פירושה לכאורה שהיא חושבת שזהו בעלה. הרי היא חושבת שהיא עושה דבר טוב. איני יודע, צריך לחשוב [[#6]] מדוע הלשון **צד אונס יש בה.** נראה לי כך:

ר' יצחק: כמו שאפשר לאנוס, אולי זו כביכול הסברה. אפשר לאנוס אדם על ידי שתופסים אותו וכופים אותו, אפשר לאנוס אותו על ידי שנותנים לו...

ר' יואל אשר: על ידי שמרמים אותו.

ר' יצחק: כביכול, כן, נותנים לו חתיכת חזיר ואומרים שהיא כשרה.

ר' יואל אשר: או שהבועל, למשל, התחפש או העמיד פנים כאילו הוא הבעל. ממילא זה היה מין אונס.

ר' יצחק: לכאורה, כי זו השגגה היחידה ששייכת כאן. איך אחרת יכול להיות שוגג אצל...

ר' יואל אשר: והרי זה האונס שהיצר עושה, נכון? **יצר לבשה** הרי אינו אונס, זהו אונס של חוסר ידיעה... בסדר, זה כבר משחק בראש. אמרתי, כן.

ר' יצחק: בסדר. לכאורה, זה מסביר מדוע גם זה נקרא **נתפשה**. כלומר, היא נתפסה על ידי כך שלא ידעה.

הלכה כ"ב: דין אשת כהן ששגגה או שנאנסה

ר' יואל אשר: בסדר. אומר הרמב"ם: כל ההלכות שלמדנו, שרק ברצון אוסר: **במה דברים אמורים בשהיה בעלה ישראל.** כשמדובר באשת ישראל, אז היא נאסרת רק כשיש איסור ניאוף אמיתי ברצון. **אבל אשת כהן ששגגה או שנאנסה אסורה לבעלה.** זהו סוג אחר של איסור. היא נאסרת לבעל, משום שהבעל כהן.

שהרי, מדוע באמת? אומר הוא: **שהרי נעשת זונה מכל מקום.** האיסור, מדוע כהן אסור לחיות עם אישה שנבעלה, אינו משום שהיא אשת איש בניאוף, אלא משום שקיבלה את השם זונה. **נעשת זונה מכל מקום והוא אסור בזונה כמו שיתבאר בהלכות איסורי ביאה.**

הגדרת איסור זונה לכהן לעומת איסור אשת איש לבעלה

ר' יואל אשר: אומר הוא, **"נעשית זונה מכל מקום".** האיסור, מדוע אשת כהן אסורה לחיות עם בעלה לאחר שנבעלה, אינו משום שהיא אשת איש בניאוף, אלא משום שקיבלה את השם זונה. **"נעשית זונה מכל מקום, והוא אסור בזונה, כמו שיתבאר בהלכות איסורי ביאה".**

מדוע הוא אומר בפשטות כזו "נעשית זונה"? מדוע לא נאמר שזונה נעשים רק ברצון? אומר הוא שהלשון **"ואשה זונה וחללה"** פירושה כל זונה שהיא.

ר' יצחק: זונה פירושה נבעלה לאסור לה, וממילא זה קורה, כלומר. נראה לי שכאן, בדרך הלמדנות, זהו ההבדל.

ר' יואל אשר: אני מבין, כי כהן הוא עניין של כבוד, זה עניין כמו שריח הגט פוסל אפילו לגבי כהן, כי זה עדיין עניין של כבוד, אין זו החומרה.

ר' יצחק: בדיוק כמו שזה ברמה אחרת, אבל כאן זו ממש הגדרה אחרת. כלומר, אשת איש נאסרת משום שבגדה, משום שעברה על האיסור או **"מעל בה מעל".** לכהן אין קשר לזה, זה קשור לפגם, לגדלות אחרת. כהן הוא אדם חשוב, לא הולם שיחיה עם אישה שהיא דבר מבוזה, איני יודע איך לומר זאת.

ר' יואל אשר: זהו פגם. כי זונה בדרך כלל פירושה אישה שרודפת אחרי זה.

ר' יצחק: בסדר.

ר' יואל אשר: זהו, החכמים החליטו שזונה פירושה גם זה.

ר' יצחק: זהו חידוש, אבל החכמים אמרו שזונה פירושה זה, כן. זונה אצל כהן, נכון. זונה במקומות אחרים פירושה כך. הזונה האסורה לכהן פירושה **"אשה זונה וחללה".**

ר' יואל אשר: פירושה גם באונס, **"כמו שיתבאר בהלכות איסורי ביאה".**

דין כתובה באשת כהן שנאנסה

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם, מה באמת קורה אצל כהן כזה? מה קורה לגבי כתובה? אומר הרמב"ם, **"ואחד אשת ישראל או אשת כהן שנאנסה כתובתה קיימת",** היא מקבלת את כל הכתובה. מדוע שהכהן ירצה? **"העיקר והתוספת",** היא מקבלת את כל הכתובה, **"העיקר והתוספת ולא הפסידה כלום",** היא לא הפסידה דבר. הכל בסדר, כי מה שהיא אסורה על הכהן הוא מסיבה אחרת, אבל היא לא עשתה שום דבר רע שבגללו תפסיד.

מה הפירוש? הפסד כתובה הוא תמיד עניין של קנס. כשהבעל צריך לשלח את אשת הכהן, הוא בוכה מסכן, היא אינה אשמה בכלום, אבל מה אפשר לעשות, כך רצתה התורה. אבל קנס לא מגיע לה. ולא זו בלבד, אלא **"כופין את הכהן**

ר' יצחק: ליתן לה כתובתה ולגרשה". לא, כלומר הוא חייב לגרש אותה, כי הרי הוא אסור, וממילא כופים אותו. כמו, הרי מדובר שיש עדים על מה שדיברנו קודם, וחייבים לתת לה גם כתובה, אבל הוא, מסכן, זה מצב עצוב מאוד, טרגי מאוד, מתפללים שלעולם לא יקרה כך ליהודי, אבל זו ההלכה.

הלכה כ"ג: אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או שגגתי

ר' יואל אשר: כן, טוב, אומר הרמב"ם הלאה: **"אשת כהן שאמרה לבעלה",** מה הדין כשאשת כהן אומרת לבעלה **"נאנסתי או שגגתי ונבעלתי לאחר"**? היא מודה שהייתה בעילה, אבל אומרת שהייתה בשוגג או באונס. השאלה עכשיו היא אם הכהן צריך לשלח אותה. אומר הרמב"ם: **"אינו חושש לדבריה".** מאותה סיבה, כפי שלמדנו קודם שכאשר האישה עצמה אומרת, החכמים חידשו שאין מקבלים את דבריה. מדוע? משום **"שמא עיניה נתנה באחר".** כך גם באשת כהן, **"אינו חושש לדבריה שמא עיניה נתנה באחר".** אבל **"אם היתה נאמנת לו",**

ר' יצחק: אבל אם היא נאמנת **"או**

ר' יואל אשר: שאמר לו אדם שהוא סומך על דבריו", אז **"יוציא".** ומכיוון שהוא מאמין לכך, הוא כן צריך לגרש, כן, אבל כתובה הוא ממשיך לתת, כי היא לא הפסידה, לא היה זה דבר נאמן חזק מספיק.

ר' יצחק: לא, אפילו עם נאמנות צריך הכהן לתת כתובה, כי הרי מדובר באונס.

ר' יואל אשר: אה, נאנסתי, צודק, צודק.

ר' יצחק: צודק. הוא חייב בכל מקרה לתת כתובה, אין בזה ספק. אלו הלכות הכתובה. עכשיו באים ללמוד בקינוי וסתירה, מה קורה עם הכתובה.

הלכה כ"ד: קינוי וסתירה על פי עדים

ר' יואל אשר: **"האומר לאשתו בפני שנים"**, אדם אומר לאשתו בפני שנים **"אל תיסתרי עם פלוני"**. דין קינוי, על זה יש את מסכת סוטה: כאשר לבעל יש חשד על אשתו שהיא הולכת עם גברים אחרים, עליו לעשות קינוי בפני שני עדים ולהזהיר שלא תיסתר עם פלוני. ולמעשה היא עברה על כך, **"ונכנסה עמו"**, היא כן הלכה עם אותו פלוני **"לסתר"** שוב **"בפני עדים ושהת כדי טומאה"**.

אילו לא הייתה קודם לכן אזהרה "אל תיסתרי עם פלוני", הרי העדים לא ראו שום בעילה, העדים ראו רק הסתתרות. אבל כאשר היה קודם לכן קינוי, ההסתתרות נעשית רגלים לדבר חזקות, והיא נאסרת, **"הרי זו אסורה על בעלה"**, מניחים שיש צד גדול מספיק שאכן זינתה.

עד מתי היא נאסרת? **"עד שישקנה מי המרים"**. כל זמן שבית המקדש היה קיים, הייתה מנחת סוטה עם המים המרים, ואז המים המרים מכריעים. כלומר, אם רואים שהיא אינה מתה, מתברר שלא הייתה זונה, שלא נבעלה, ואם כן, אם יש לזה ההשפעה הכתובה בתורה, יודעים שאכן הייתה בעולה.

ר' יצחק: אבל עכשיו, בינתיים,

ר' יואל אשר: בינתיים, **"כמו שיתבאר בהלכות סוטה"**, **"עד שישקנה מי המרים"**, כן.

ההשוואה לדבר מכוער ולעוברת על דת

ר' יצחק: ו**"ואם מת קודם שישקנה"**,

ר' יואל אשר: אבל אם הוא מת לפני שהשקה אותה את המים המרים, כלומר, בזמן שהייתה אסורה על בעלה, אבל עדיין לא התברר לגמרי במאה אחוז, אף על פי כן **"אין לה כתובה"**, כתובה כבר אין לה. מדוע? **"אף על פי שלא מצאו דבר מכוער"**, אפילו לא מצאו דבר מכוער אחר מלבד המעשה הזה,

ר' יצחק: הרי זה פשוט, מדוע? **"שאין לך דבר מכוער יתר מזה"**. כלומר, למדנו שיוצאה משום שם רע אין לה כתובה. אין צורך להגיע לקינוי וסתירה.

ר' יואל אשר: או שלמדנו קודם שכל עוברת על דת, כלומר, היא מסתובבת בלי צניעות וכדומה, ולא מצאו את הדבר המכוער. אבל אומר הרמב"ם, עצם העובדה שהסתתרה עם גבר לאחר שהזהירו אותה היא דבר מכוער גדול מספיק, **"שאין לך דבר מכוער יתר מזה"**, אין דבר מכוער יותר מזה. כן, מעניין. הרמב"ם מתכוון לומר שכל הדברים של רוב הדבר המכוער היו ענייני צניעות, שתתנהג בצניעות. כל עניין הצניעות הוא כדי שלא תסתתר עם מישהו וכדומה.

ר' יצחק: נראה לי שדבר מכוער פירושו מה שלפני כן, יוצאה משום שם רע, ואז כן, זה דומה מאוד, זה שווה מאוד.

ר' יואל אשר: אומר הוא, אפילו כאן לא היה, היא הייתה רבנית, הלכה לבושה בצניעות רבה, אבל הסתתרה עם פלוני, בדיוק כך, זהו דבר מכוער גדול.

ר' יצחק: **"יוצאת מחצר לבדה"**, ראו שהיא מתלבשת, דברים כאלה, דומה. ואף כאן, **"לא מצאו דבר מכוער"** פירושו שראו אותה רק נכנסת לבית הסתר, שהייתה לבושה.

ר' יואל אשר: אבל בית הסתר לאחר האזהרה הוא דבר מכוער גדול מספיק.

הדין בזמן הזה שאין שם מי סוטה

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם, זה כשהיו מי סוטה, אבל **"והיום שאין שם מי סוטה"**, כשאין מי סוטה, אין את המצב שיבהיר, שיברר, **"נאסרה עליו איסור עולם"**, היא נאסרת לעולם, **"ותצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת"**. מדוע? **"שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להיאסר"**. אף שאין לנו אישור מדויק שאכן זינתה, הרי בוודאי עשתה מעשים רעים. הרי הלכה להתייחד עם גבר לאחר שהזהירו אותה. היא נאסרת, וזה מספיק גם כדי להוציאה בלא כתובה. כן.

הלכה כ"ה: קינוי וסתירה בינו לבינה (בלי עדים)

ההבדל של עדים לעניין הפסד כתובה

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **"אמר לה בינו לבינה אל תיסתרי עם פלוני"**. באמת חשבתי, מעניין מאוד, לא חשבתי על השם רע. איך ייתכן שכל הדברים שמנינו,

ר' יצחק: יהיו חלשים יותר משם רע? זה לא,

ר' יואל אשר: הבעל יודע בוודאות שהוא ראה אותה מתייחדת. מדוע תאמר שזה משום שאותם דברים היו עם עדים?

ר' יצחק: אה.

ר' יואל אשר: שבמקרה כזה יש לה כתובה. שם רע לא יהיה עם עדים. שם רע הוא עם עדים. כן, שם רע היה שם עדים, עדים ראו דבר מכוער. איני יודע. אה. כן, גם הרמב"ם קודם לכן, **"העוברת על דת צריכה התראה ועדים"**. עניין העדים. היו עדים.

ר' יצחק: זה החילוק. טוב מאוד. אם כן, זה כאשר הוא יכול להשקות, כשהייתה זו סוטה כראוי,

ר' יואל אשר: עם עדים, עם כל התהליך.

קושיית המגיד משנה והכסף משנה על "בזמן זה שאין שם מי סוטה"

ר' יואל אשר: אבל אם קרה **"אמר לה בינו לבינה אל תיסתרי עם פלוני"**, הוא רק התרה בה בעצמו, אל תסתתרי עם פלוני, ואחר כך הוא רואה **"שנסתרה עמו ושהת כדי טומאה, הרי זו אסורה עליו בזמן זה שאין שם מי סוטה"**, כשהיה, אה, אילו היו מי סוטה, הרי כל זה לא היה,

ר' יצחק: כי לא היו עדים. הוא היה יכול ללכת ולהשקותה, כך משמע.

ר' יואל אשר: לא, להשקות אפשר רק על פי עדים.

ר' יצחק: טוב מאוד, אם כן, כן כן, בקינוי וסתירה, לא? אין משקין, אם כן ממילא אז גם בלי זה הייתה אסורה?

ר' יואל אשר: אסורה לבעלה היה הרמב"ם אומר, זה גם בלי זה. ולמה אומר הרמב"ם בזמן הזה?

ר' יצחק: יש מחלוקת תנאים אם משקין על פי עצמו. זה רק בזמן הזה. זה נראה באמת לא ברור כלל. שואל המגיד משנה והכסף משנה את הקושיא. לכאורה, אם הרמב"ם פוסק בהלכות סוטה שאין משקין על פי עצמו, ולהשקות אפשר רק על פי עדים, נראה שגם אז היא נשארת אסורה? לא רק **"בזמן הזה שאין שם מי סוטה"**. אבל הרמב"ם אומר הרי בפירוש, **"הרי זו אסורה עליו בזמן זה"**, משמע שכאשר יש מי סוטה הוא כן יכול. לא ברור.

ר' יואל אשר: ייתכן ש, אולי אילו היו מי סוטה היו, אה, אתה אומר שאם בכל מקרה אין משקין על זה, צריך הרי בכל מקרה להחמיר או להקל, כי אין מי סוטה שיבררו את הדבר.

התירוץ על פי הגמרא בסוטה (רבי חנינא מסורא)

ר' יצחק: טוב מאוד, אם כן זה אולי כך כתוב בגמרא, בגמרא בסוטה, כתוב שרבי חנינא מסורא אמר כך, היה יהודי, רבי חנינא, שגר בעיר שנקראה סורא, והוא אמר שלא יאמר אדם לאשתו "אל תסתרי עם איש פלוני" אפילו בלי עדים, מדוע? כי יש מחלוקת, רבי יוסי ב"ר יהודה סבר שמשקין על פי עצמו, ממילא אומר הוא, אף שאנו לא פוסקים כך, אבל צריך לחשוש שמא פוסקים כך, ממילא היום הרי אין מי סוטה, ותהיה אסורה עליו.

ממילא את זה פסק הרמב"ם להלכה, כלומר, אף שהרמב"ם פוסק שם, אנו לא פוסקים, בהלכות סוטה שאינן נוגעות בזמן הזה, אבל כביכול פסק הרמב"ם אינו כרבי יוסי, לא שמשקין על פי עצמו, אבל אולי ממילא יוצא שאם אין משקין על פי עצמו גם אינה נאסרת על פי עצמו, אבל אם שמא כן, ממילא צריך לחשוש, וממילא צריך להוציא, כך אומר הרמב"ם כאן. כך כתוב כאן במפרשים. כן?

דין הכתובה והשבועה בקינוי בינו לבינה

ר' יואל אשר: "הרי זו אסורה עליו בזמן זה שאין שם מי סוטה וחייב להוציא", אבל כתובה הוא צריך לתת, זה לא מספיק, כמו שלמדנו, כתובה מפסידים רק כשיש עדים ממש.

"ואם הודת שנסתרה אחר שהתרה בה", אם לאחר שהתרה בה היא מודה שנסתרה עם פלוני, אז **"תצא בלא כתובה"** כי הודתה על כך, כמו הודאת בעל דין. **"ולפיכך"** לכן אם היא אינה מודה, הוא יכול להשביעה כמו שלמדנו לעיל, הוא יכול להשביעה: השבעי שלא נסתרת עם פלוני, **"ואחר כך יתן כתובתה"**, כדי שהיא,

ר' יצחק: שהיא תישבע רק כדי לקבל את הכתובה, כמו שלמדנו לעיל. טוב מאוד.

ר' יואל אשר: עד כאן פרק כ"ד.